

MENDELOVA ZEMĚDĚLSKÁ A LESNICKÁ UNIVERZITA V BRNĚ

Provozně ekonomická fakulta

Ústav managementu

A

Svaz vinařů České republiky

**PERSPEKTIVY VÝVOJE A NÁVRHY OPATŘENÍ
POLITIKY VINOHRADNICTVÍ A VINAŘSTVÍ
A ROZVOJE VENKOVA V JIHOMORAVSKÉM
REGIONU**

Sborník výsledků prvního roku řešení projektu
NAZV QF 3276

Brno, 2004

Sborník obsahuje příspěvky vydané členy řešitelského kolektivu v průběhu roku 2003 – prvního roku řešení projektu. Tyto příspěvky byly publikovány ve vědeckých časopisech a ve sbornících z mezinárodních vědeckých konferencí a tento sborník pouze shrnuje tyto příspěvky ve formě dalšího z výstupů řešení projektu NAZV QF 3276.

Řešitelský kolektiv:

Ing. Renata Černíková, Ph.D.
Ing. Helena Chládková
Ing. Jiří Duda
Prof. Ing. Jiří Erbes, CSc.
Ing. Dagmar Kudová
Prof. Ing. Zdeněk Pošvář, CSc.
Ing. Martin Půček
Ing. Kateřina Rozmahelová
Ing. Jiří Sedlo, CSc.
Ing. Andrea Škorpíková
Prof. Ing. Emil Svoboda, CSc.
Doc. Ing. Pavel Tomšík Pavel, CSc.
Doc. Ing. Pavel Žufan, Ph.D.

OBSAH

Úvodní slovo	4
<i>P. Tomšík: Komparační analýza odvětví vinohradnicko vinařského ČR .....</i>	<i>5</i>
<i>A. Škorpíková: Analýza struktury odvětví vinohradnictví v ČR .....</i>	<i>11</i>
<i>H. Chládková, R. Černíková: Odvětví vinařství v digitální ekonomice .....</i>	<i>18</i>
<i>D. Kudová: Analýza prostředí vinařské firmy .....</i>	<i>25</i>
<i>H. Chládková, I. Trtilková: Informační systém jako nezbytný předpoklad konkurenceschopnosti podniku v podmínkách globalizace .....</i>	<i>32</i>
<i>P. Cyvínová, A. Škorpíková: Charakteristika problematiky kapitoly zemědělství v rámci jednání o přistoupení ČR k EU .....</i>	<i>38</i>
<i>A. Škorpíková: Analýza společné organizace trhu s vínem a její vliv na vinohradnictví a vinařství v ČR .....</i>	<i>53</i>
<i>A. Škorpíková: Analýza dopadů zařazení ČR do vinařské zóny B na výrobu jakostního vína .....</i>	<i>68</i>
<i>Z. Pošvár, H. Chládková: Strategie výrobců vína při vstupu ČR do EU .....</i>	<i>72</i>
<i>P. Žufan: Metodika analýzy odvětví a specifika potravinářského průmyslu .....</i>	<i>76</i>
<i>R. Černíková, A. Škorpíková: Vnější prostředí firmy podnikající na trhu vína v ČR v případových studiích studentů .....</i>	<i>80</i>

ÚVODNÍ SLOVO

Projekt „Perspektivy vývoje a návrhy opatření politiky vinohradnictví a vinařství a rozvoje venkova v jihomoravském regionu“ je řešen ve spolupráci kolektivu pracovníků ústavu managementu Provozně ekonomické fakulty Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně a Českomoravské vinohradnické a vinařské unie (od 1. 4. 2004 Svaz vinařů České republiky).

K naplnění hlavního cíle projektu uvedeného v jeho názvu byly definovány následující dílčí cíle:

1. Zpracování analýzy trhu s vínem.
2. Zpracování analýzy odvětví vinohradnictví a vinařství, zjištění klíčových příležitostí a hrozeb v těchto odvětvích v současnosti a po vstupu ČR do EU a srovnání se situací v zahraničí.
3. Vypracování analýzy situace v regionu a zjištění možností, jak mohou odvětví vinohradnictví a vinařství přispět k jeho rozvoji na základě zkušeností ze zahraničí.
4. Zpracování návrhu koncepce rozvoje vinohradnictví a vinařství v jihomoravském regionu do roku 2020.
5. Návrh koncepce rozvoje jihomoravského regionu se zaměřením na krajinotvornou a urbanistickou funkci odvětví vinohradnictví a vinařství.

V rámci prvního roku řešení bylo hlavní zaměření řešitelů soustředěno na naplnění prvních dvou uvedených cílů a počátku práce na naplňování cíle třetího. Z důvodu srozumitelnosti a naplnění smyslu této publikace byly výstupů projektu vybrány příspěvky řešitelů publikované v českém jazyce.

Řešitelé projektu velmi rádi přivítají jakékoliv připomínky, náměty a komentáře ze strany veřejnosti – nejlépe prostřednictvím následujících kontaktů:

Ústav managementu

PEF MZLU v Brně

Zemědělská 1

613 00 Brno

Tel.: 545 132 501

Fax: 545 132 535

E-mail: manage@mendelu.cz

Svaz vinařů České republiky

Žižkovská 1275

691 02 Velké Bílovice

Tel.: 519 346 495

Fax: 519 348 980

E-mail: svcr@svcr.cz

Připomínky a náměty lze rovněž zaslat prostřednictvím internetových stránek ústavu managementu, které jsou umístěny na adrese <http://www.mendelu.cz/~manage/index.php>.

S přáním úspěšného rozvoje vinohradnicko-vinařského odvětví a příjemně inspirativních chvil nejen při čtení zde uvedených článků, ale také při vychutnávání produktu, který je výsledkem a hlavním cílem úsilí všech součástí výše uvedených odvětví Vám děkujeme za pozornost věnovanou těmto stránkám.

řešitelský kolektiv

KOMPARAČNÍ ANALÝZA ODVĚTVÍ VINOHRADNICKO VINAŘSKÉHO ČR

Pavel Tomšík

ÚVOD A CÍL

Česká republika, její zemědělské subjekty se nacházejí v období, kdy je nutné se intenzivně připravovat na relativně brzký vstup do Evropské unie, který je nyní ohraničen letopočty vstupu 2003 až 2004. Zemědělské podniky, podnikatelé tohoto sektoru, vzhlížejí k tomuto datu s určitou strategickou nadějí, že dojde díky společné zemědělské politice EU i ke zlepšení jejich ekonomické pozice. Vzhledem k tomuto strategickému rozhodnutí je nutno se zabývat zneklidněním odborníků z hlavních producentských zemí unie, které je vyvoláno novými producentskými zeměmi, úrovní jejich potenciálu a jejich agresivitou na trzích. Poznáním těchto trendů se můžeme vyhnout do budoucna překvapením, která by mohla přivést naše dnešní strategická rozhodnutí v odvětví vinohradnicko vinařského. Odvětví výrazně přispívá k multifunkčnosti zemědělství neboť mimo produkci působí na údržbu krajiny, ovlivňuje zaměstnanost v regionu a podporuje významně bilaterální integraci na vstupech i výstupech.

Cílem příspěvku je situační analýza makro a mikroprostředí odvětví vinohradnicko vinařského ČR. Je zaměřena na 13 producentských zemí světa a na dvě osy rozvoje – podmínky a charakteristiky těchto zemí producentů, na faktory soutěživosti, které jsou využívány ke zlepšení konkurenční pozice. Cílem je také poznat význam zemí na celkové světové produkci a jejich schopnosti obchodních výměn. Tímto poznáním chceme přispět k poznání vnějšího makroprostředí, které bude a působí na českého homologa odvětví. Cílem je také poznání pozice vinohradnicko vinařského odvětví České republiky ve srovnání se světovými, resp. evropskými producenty a nepřímo vliv odvětví, kterým přispívá k multifunkčnímu působení zemědělství v rámci všech sektorů ekonomiky země.

MATERIÁL A METODY

Metodicky bude k dosažení cíle příspěvku použita situační analýza zaměřená na makro prostředí vinohradnicko vinařského odvětví. Odvětví vinohradnicko vinařské pro tento případ chápeme jako mikroprostředí. Sběr informací pro analýzu prostředí bude prováděn nepřímým získáváním demografických, sociálně kulturních, ekonomických, obchodních, technologických, politicko právních informací, které jsou předmětem výzkumů a jsou jako relevantní k našemu problému publikovány v pluralitních zdrojích. Jedná se o informační zdroje Evropské komise, ministerstva zemědělství zemí producentů, profesních svazů, zákony, ale i internetové stránky relevantní k sledované problematice. Jde o využití zdrojů informací, které pro analýzu odvětví doporučuje např. PORTER (1994).

VÝSLEDKY A DISKUSE

Svět vinohradnictví a vinařství je dynamickým odvětvím. Každý rok se k němu připojují nové země, nové oblasti nebo nové odrůdy. Jedná se o odvětví globální neboť

s produkcí se setkáváme v Evropě západní, střední i východní, v Severní Americe, Jižní Americe, Jižní Africe, Oceánii a Asii. Například Evropská unie vytváří 60 procent světové produkce na 45 procentech světových vinic. Je v ní konzumováno 60 procent vyprodukovaného vína a tak se stala pro zbytek světa 70 procentním tržním prostorem pro dovoz vína. Svým charakterem se jedná o strategické odvětví neboť je založeno na trvalých porostech vinic (25 let) a návazné technologie jsou dlouhodobými drahými investicemi. Podnikatelé i manažeři v tomto odvětví svými dnešními rozhodnutími určují dlouhodobý strategický směr podnikatelské aktivity firmy. Odvětví je také pod vlivem vnějšího světového prostředí, ale současně i pod vlivem národního (vnitřního) prostředí.

Vzhledem k tomu, že vinohradnicko vinařské odvětví v České republice má strategický charakter, je nutné mu věnovat patřičnou pozornost a strategický význam, zvláště v některých regionech, podporovat. Jedná se totiž o produkci trvalého porostu révy, jejíž produkčnost přesahuje významně tradiční zemědělské plodiny a návazné zpracovatelské kapacity, jak uvedeno již výše, jsou tak investičně náročné, že jejich zavedení nemůže být pouze na základě intuitivního rozhodnutí managementu podnikatelského subjektu či jednotlivce. Nutností vypracovat strategii podniků nebo odvětví se zabývá velký počet českých i zahraničních autorů. Má-li podnik dobrou strategii, odlišuje se od ostatních a vytváří si jedinečnou pozici v odvětví resp. na trhu. PORTER (1994) uvádí, že strategie není náhoda ani kus štěstí, ani intuice, ale je to výsledek cíleně orientovaného procesu. Tvorbou konkurenční výhody pomocí strategického řízení se zabývá TICHÁ (2001), HRON (2001), ŽUFAN, ERBES (2001), SEDLÁČKOVÁ (2000). Autoři uvádějí, že úspěšný rozvoj podnikatelského subjektu je podmíněn vytvářením rovnovážného stavu s vnějším prostředím. Současně je nutné okolí i podnik analyzovat ze dvou pohledů: pozičního i zdrojového. Tento přístup například řešili ERBES, POŠVÁŘ (2001) při analýze sektoru zemědělství a potravin před vstupem ČR do EU. Podniková strategie by měla být založena na výběru vhodného odvětví, což potvrzuje PORTER (1994) a tato strategie by současně měla vytvářet bariéry vstupu do odvětví. Současně si uvedení i další autoři (DEDOUCHOVÁ, 1999) uvědomují, že nejenom výrobek a podnik, ale i odvětví prochází vlastním vývojem neboli životním cyklem. Problematikou vinohradnicko vinařského odvětví se zabývali autoři SEDLO, ŠEVČÍK (1999), kdy uvádějí, že uvedené odvětví jakoby se nacházelo v období úpadku. Pod vlivem i jejich poznání je nutno podpořit snahy vedoucí k externí analýze a poznání příležitosti i ohrožení, které pomohou stanovit odpovídající strategie pro české subjekty v kontextu evropských resp. světových tendencí.

Spotřeba vína

Od roku 1975 do roku 2001 se světová spotřeba vína snížila o 65 milionů hektolitřů. Ke konci století se pokles spotřeby zpomalil. Snížení spotřeby můžeme na základě poznatků vysvětlit tím, že hlavní pokles je nutno přičíst zemím tradičních producentů – Francii, Itálii, Španělsku. Jednou z příčin snížení konzumace v těchto zemích je změna orientace každodenních konzumentů na konzumaci vína příležitostnou, na změně modelů spotřebitelského chování. Základní tendencí je snaha o získání spotřebitele, který bude věrný určitému produktu. Tuto věrnost si musí producent získat i určitými výdaji, které jsou spojeny s uváděním produktů na trh. Na trzích nápojů je víno vystaveno vlivu nápojů substitučních. To platí i pro jiné nápoje s obsahem alkoholu (pivo, lihoviny). Evropa přešla od spotřeby vína, která byla vázána na kulturní a sociální vlivy, ke konzumaci diverzifikovanější, moderní, kterou určují země anglosaské. Na zvyky resp. jejich změnu dnes působí tzv. preskriptoři a příležitostní lídři, kam řadíme novináře, someliéry, majitele restaurací, znalci vína, kteří významně ovlivňují profesionální obchodníky, spotřebitele hlavně v zemích s přebytkem vína, ale hlavně v zemích anglosaských., kde spotřebitel je

silně pod vlivem doporučení a ujišťování o jeho potřebách. Výrazně se vytvářejí segmenty trhu vína: základní trh, lidová kvalita, super kvalitní trh, ultrakvalitní. Trh je také citlivý k tématům zdraví a potravinové bezpečnosti. Pozitivně působí úspěch Francouzského paradoxu. Tento jev vede ke změně orientace zákazníků na červená vína, které na trhu dominuje (55 %). To se opět významně projevilo v hlavních zemích anglosaských, které byly tradičně zaměřeny na vína bílá (56 % celkové spotřeby). Tento trend zaměření na kvalitní červená vína je využíván jako páka, kterou využívají četní prodejci vína a jež působí zpětně na restrukturalizaci vinic producentů hroznů. Pro ilustraci uvádíme světovou spotřebu vína, která má klesající tendenci v tis. hl. – **1990:** 234 416, **1995:** 223 021, **2000** (odhad): 216 800 – 226 300.

Obchodní výměny

Odvětví vinařsko vinohradnické významně přispívá k rozvoji světového obchodu. V tom můžeme pozorovat multifunkčnost tohoto odvětví. Za posledních deset let, které bylo možno statisticky vyhodnotit (1988 – 1998), došlo k 50 % nárůstu světového obchodu s vínem. Absolutní hodnota obchodních transakcí je vyjádřena číslem 66 milionů hektolitřů v roce 1998 oproti 44,2 milionům hektolitřů v roce 1988. Na údaje z roku 1998 se podílí ze 71 % 5 evropských hlavních producentů, ze 14 procent producenti z USA a jižní polokoule a zbytek (15 %) jsou ostatní producentské země. Významný nárůst objemu je zřetelný u zemí tzv. Nového světa, kdy se podíl zvýšil ze 4 na 14 procent a jejich vliv bude vzrůstat vzhledem k růstu potenciálu produkčních ploch.

Producenti, resp. zpracovatelé vína, jsou stále více pod tlakem odběratelů, kteří mají zájem o jejich produkci, aby ji uplatnily na trhu. Dochází k destrukci tradičních prodejních cest, které zahrnují distribuční firmy. Mezi 10 prvními distribučními firmami je 6 amerických, 2 japonské, 1 německá a 1 francouzská. Některé evropské firmy mají zájem integrovat tak, že by si začlenily do svých aktivit průmyslové lahvování vína, či dokonce celé vinařství. Vlastní produkt – víno, pro svoji atraktivitu dnes podporuje tři cesty produktu od výrobce ke spotřebiteli. Jedná se o tvorbu vinných barů – jež podporují obchodní řetězce, dále nejširší využití elektronického prodeje pomocí internetu, e-mailem a souběžně, což podporuje multifunkčnost odvětví je vůle prosadit prodej u producenta (vlastníka vinohradů, respektive zpracovatelských technologií), který je navázán na vinařskou turistiku a podpořen vysokou profesionalitou prodeje vína při této doplňkové funkci pro výrobce.

Faktory konkurenčního prostředí

Evropa, díky své politice, která se opožděně přizpůsobuje novým podmínkám na globálním trhu, prostřednictvím největších producentů ztratila za deset let 17 % ploch vinic (700 000 ha). Tím vytvořila prostor pro země Nového světa. Přesto již bylo přiznání právo vysadit 68 000 ha vinic. Díky tomu od roku 2003 Itálie, Španělsko, Portugalsko, Německo, ale i Bulharsko a Maďarsko dají na trh 0,5 – 1 milion hektolitřů prvotřídního vína (premium). Současně v letech 1994 až 1997 země Nového světa vysadily 80 000 ha vinic s mezinárodními odrůdami s dvoutřetinovým podílem modrých odrůd (Cabernet Sauvignon, Merlot, Syrah, Pinot Noir, Chardonnay, Sauvignon). Tím se zvýší od roku 2003 potenciál produkce o dalších 5,8 milionů hektolitřů. Navíc byly za světové odrůdy uznány některé místní (Zinfandel z USA, Pinotage v Jižní Africe, Malbec v Argentině), což představuje dalších 1,6 milionu hektolitřů do roku 2003. Nové vinice jsou moderní, přizpůsobené maximálně mechanizaci, zavlažované, využívající pedologickoklimatické podmínky, což vše umožňuje významně omezovat náklady na produkci. Obchodníci, aby měli ještě větší vliv na náklady a kvalitu vína, vstupují do integrace (nákup vinic nebo

uzavírání kontraktů). Díky tomu mají vliv na školení vína, údržbu vinic, zajišťování zásobování v ceně, množství a kvalitě, což na druhé straně dává výrobcům určité jistoty.

Konkurence na světovém trhu

Konkurence 12 států byla posuzována na základě dvou kritérií:

- konkurenceschopnost (pomocí faktorů od výroby po uvedení na trhy),
- agresivity – prosazení se na exportních trzích.

Vzhledem k malému prostoru příspěvku uvedeme již celkové shrnutí z hlediska těchto faktorů jak je uvádí (ONIVINS, 2000). Mezi lídry jsou zařazeni Francie, Španělsko, Itálie, USA, Chile, Austrálie. Mezi vyzyvatele Jižní Afrika, Argentina a konečně mezi outsidersy jsou momentálně řazeni Maďarsko, Německo, Nový Zéland, Bulharsko, Portugalsko a Česká republika.

Konkurenční prostředí je trvale vystavováno klimatickým, technologickým změnám a změnám na trhu vína. Je pod rostoucím tlakem substitutů kam se řadí nealkoholické nápoje (soft – drinks), pivo a lihoviny. Odběratelé volí dnes mezi třemi trendy jak dostat víno ke spotřebiteli (viz. distribuční cesty). Jedná se o vinné bary, které podporují obchodní řetězce, e-prodej přes internet a prodej u producenta prostřednictvím vinařské turistiky.

ZÁVĚR

Česká republika, kterou hlavní producenti globálního trhu berou jako outsidera v oblasti odvětví vinohradnictví a vinařství, si musí sledováním světového makroprostředí ujasnit své příležitosti a ohrožení, kterým bude čelit, pokud chce zachovat či dokonce agresivně rozvíjet vinohradnicko vinařskou produkci. Ohrožení jsou významná, jak vyplývá z předchozí stručné analýzy. Na druhé straně globální problémy nemusí působit lokálně. Naopak rozvoj produkce, kvalita a cena může podpořit multifunkčnost sledovaného odvětví i zemědělství jako celku. Rozvoj vinohradnictví může podpořit nejen produkci, ale i zaměstnanost příslušných regionů, podpoří vinařskou turistiku a přispěje k prohloubení kulturnosti krajiny včetně ekologických aspektů.

Doporučuje se změna podnikatelského chování v českém prostředí. Ve sledovaném odvětví myslet globálně a jednat logálně (regionálně) ve výsadbě a obnově vinic, podporou multifunkčnosti vinařských regionů v oblasti vinařské turistiky, údržby krajiny a podporou zaměstnanosti v regionu. Musí zvážit dvě strategické alternativy při konzumaci konečného produktu – vína.

1. Tři skleničky denně = zdraví. Jedná se o poselství tisíciletí pod pojmem French paradox, který pomohl zadržet snižování spotřeby vína ve světě o 6,5 mil. hl ročně.
2. Víno = alkohol = droga. Tento přístup by měl katastrofální dopad na konzumaci a na vinohradnictví a vinařství jako celek.

Manažeři by se u nás neměli ve sledovaném odvětví chovat jako outsideri, ale podporovat rozvoj a prodej produkce, kvalitu a cenu. Tím podpoří multifunkčnost zemědělství regionů a podpoří produktivitu prostřednictvím znalostí.

SOUHRN

Od roku 1975 do současnosti se světová spotřeba vína snížila o 65 miliónů hektolitrů. Příčinou tohoto poklesu je prudké snížení konzumace v románských zemích, které jsou i tradičními producenty. V těchto oblastech došlo k změnám, kdy každodenní konzumenti se stali nebo byli nahrazeni příležitostnými s jinými spotřebními modely chování. Konec 90. let 20. století ale naznačil i ukončení této tendence poklesu. Spotřeba vína musí čelit konkurenci nealkoholických nápojů (soft-drinks), které jsou i substitutem k jiným nápojům obsahujícím alkohol jako pivo a lihoviny. Na tuto evoluci nákupního a spotřebního chování mají výrazný vliv tzv. preskriptoři – novináři, someliéři, restauratéři, špičkoví vinaři, kteří tak mají roli lékařů, kteří doporučují co a jak se má konzumovat na nasycených trzích evropských resp. anglosaských. Za posledních 10 let došlo rovněž k růstu obchodní výměny vína. V roce 1988 to bylo ve světě celkem 44,2 miliónů hektolitrů (5 evropských lídrů 78 %, jiné země 19 %, Jižní polokoule + USA 3 %). V roce 1998 vzrostla obchodní výměna na 66 miliónů hektolitrů (5 evropských lídrů 71 %, jiné země 15 %, Jižní polokoule + USA 14 %). Výrazně vzrostl trh se zeměmi tzv. Nového Světa ze 3 na 14 %. Výrazně se mění světová distribuční síť. Ve světě stále více zaujímají významné postavení velké distribuční skupiny. Dochází k jejich silné koncentraci a mezinárodní expanzi. Mezi 10 prvních světových skupin dnes patří 6 amerických, dvě japonské, jedna francouzská a jedna německá. Dvě poslední mají v Evropě zatím převahu, ale významným znakem změny je průnik americké skupiny Wall Mart. Odpovědí je současné sblížování skupin Promodés a Carrefour. To je doprovázeno tlakem na tvorbu značky vína pomocí marketingových investic. Tyto si může dovolit pouze několik světových významných firem se silnou značkou (Gallo, Hardy, Mondavi). Mění se i faktory konkurenceschopnosti. Evropské země hlavních producentů ztratily 700 000 ha (17 %) plochy vinic. To vytvořilo prostor pro trh zemí Nového Světa. Dochází k restrukturalizaci evropských vinic (Mancha, Sicilie, Pouilles) a jejich rozšíření o 68 000 ha. Do roku 2003 se očekává nárůst až 1 miliónu hektolitrů na trhu ze zemí hlavních producentů, ale i z Bulharska a Maďarska. Současně lze očekávat ve stejném období dodatečné posílení objemu produkce ze zemí Nového Světa o 5,8 miliónů hektolitrů jako výsledek produkce nově vysazených vinic (80 000 ha) v letech 1994 až 1997 s 2/3 zastoupením modrých odrůd (Zinfandel z USA, Pinotage z Jižní Afriky, Malbec z Argentiny). Z hlediska technologického se navíc jedná o vinice moderní. Projevuje se z hlediska cenových i vertikální integrace producentů a obchodníků.

Příspěvek je součástí řešení grantového projektu QF 3276 pro NAZV Mze ČR a vznikl s jeho finanční podporou a podporuje řešení výzkumného záměru č. MSM 431100007.

Klíčová slova

produkce, víno, spotřeba, konkurenceschopnost, EU, Nový svět.

LITERATURA

1. DEDOUCHOVÁ, M. *Strategie podniku*. C. H. Beck, Praha 2001, 256 s. ISBN 80-7179-603-4.
2. ERBES, J. a POŠVÁŘ, Z. SWOT analýza sektoru zemědělství a potravin před vstupem České republiky do EU. *Sborník vědeckých příspěvků* Firma a konkurenční prostředí, PEF, Brno 2002 (v tisku).

3. HRON, J. Změny v projektování modelů podnikatelských subjektů. *Zborník vedeckých prác*, MVD 2001, Nitra 2001, 1. sväzok, s. 48 – 53. ISBN 80-7137-866-6
4. ONIVINS. *Analyse des filières concurrentes et stratégies des douze principaux pays producteurs de vins dans le monde*. Paris, 2000, 6 s. SCRID LINE 0140150825 – 01/2000.
5. PORTER, M. E. *Konkurenční strategie*. Praha: Victoria Publishing, 1994, 403 s. ISBN 80-85605-11-2.
6. SEDLÁČKOVÁ, M. *Strategická analýza*. C. H. Beck, Praha 2000, 101 s. ISBN 80-7179-422-8.
7. SEDLO, J. a ŠEVČÍK, J. *Odrůdy a klony révy vinné v České republice*. ČMVVU Velké Bílovice, 1999, 48 s.

ANALÝZA STRUKTURY ODVĚTVÍ VINOHRADNICTVÍ V ČR

Andrea Škorpíková

Abstrakt

Příspěvek se zabývá analýzou struktury odvětví vinohradnictví v ČR. Srovnáván je počet a velikost podniků věnujících se vinohradnictví, a to v rámci České republiky, dále se situací v sousedním Rakousku a nakonec v jednotlivých vinařských oblastech. Následně jsou analyzovány hlavní příčiny nízké koncentrace v odvětví, možnosti jejich překonání a odhad budoucího vývoje struktury odvětví.

Klíčová slova

vinohradnictví, struktura odvětví, koncentrace, vinařské oblasti, Rakousko

ÚVOD

Proces začlenění České republiky do Evropské unie lze vzhledem k výsledkům jednání o rozšíření EU uskutečněném na summitu v Kodani v prosinci minulého roku považovat téměř za ukončený. Bylo dohodnuto, že deset nových „členských“ států včetně naší republiky, se k Unii připojí od 1. května 2004.

V případě dodržení výše uvedeného termínu zbývá na dokončení harmonizace legislativních opatření, dobudování institucí a přípravu úspěšného vstupu na jednotný trh EU něco málo přes jeden rok. Přesto zůstávají pro většinu českých podniků i jednotlivých odvětví nezodpovězeny otázky jejich dalšího vývoje a případné existence po vstupu ČR do EU, otázky konkurenceschopnosti jejich výrobků na domácích a zahraničních trzích. Tyto otázky se vtahují i na vybrané odvětví vinohradnictví, které patřilo v rámci vyjednávání o přistoupení ČR k EU v kapitole zemědělství k odvětvím s největším počtem sporných bodů. K dnešnímu dni je již známo, že Česká republika musela ustoupit ze všech svých požadavků v rámci tohoto oboru. Přechodné období na novou výsadbu nebylo obhájeno a 96 % plochy našich vinic je zařazeno do vinařské zóny B.

CÍL A METODIKA

Cílem příspěvku je provést analýzu struktury odvětví vinohradnictví, kdy odvětví vinohradnictví je vymezeno jako skupina pěstitelů révy vinné, kteří produkují moštové hrozny k výrobě vína. Analýza je prováděna nejprve za celou Českou republiku, následně ve srovnání se sousedním Rakouskem a nakonec dle jednotlivých vinařských oblastí. Jako součást analýzy jsou identifikovány důvody stávající struktury odvětví a odhad jejího budoucího vývoje.

Z hlediska metodiky byl použit přístup Portera (5), který strukturu odvětví neboli míru koncentrace odvětví řadí k tzv. základním charakteristikám odvětví. Další autoři jako Sedláčková (6) a Hron (4) doporučují užití analýzy struktury odvětví jako jednu z úvodních metod při hodnocení atraktivity odvětví. Rozlišují odvětví *roztržštěné* charakteristické velkým množstvím malých nebo středních podniků, v němž žádná firma nemá významný podíl na trhu a nemůže silně ovlivnit výsledky odvětví. A dále odvětví *koncentrované*

charakteristické malým počtem podniků s velkým tržním podílem nebo v krajním případě pouze jedním podnikem. Platí zde, že aktivity jednoho podniku bezprostředně ovlivňují tržní podíl ostatních konkurentů.

Vzhledem k tomu, že se struktura odvětví v čase mění a každé odvětví může nabývat řady podob, je třeba analyzovat i budoucí vývoj jeho struktury. Tento proces koncentrace lze popsat jako soustřeďování podnikatelských činností i výrobních faktorů do stále větších podnikatelských celků. Podle Synka (7) se toto soustřeďování realizuje buď jako vnitřní růst v rámci jednoho podniku nebo prostřednictvím tzv. organizační koncentrace, tedy spojením více podniků v jeden celek (fúze či akvizice). Vývojem struktury odvětví od roztržštěné podoby odpovídající dokonalé konkurenci až po plně koncentrovanou v podobě monopolu se zabývali také Hill a Jones (3).

Podkladové údaje ke zpracování příspěvku byly čerpány jednak z primárních informací získaných od vybraných vinohradnických společností, dále ze sekundárních zdrojů Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského v Brně, Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky v Praze a Českého statistického úřadu v Praze.

Práce je součástí rozsáhlejšího výzkumného záměru č. GA MSM 431100007, řešeného na Ústavu managementu PEF MZLU v Brně, jehož předmětem je analýza hlavních odvětví a komodit zemědělství a potravinářského průmyslu v ČR.

VLASTNÍ PRÁCE

Odvětví vinohradnictví v ČR obhospodařuje podle údajů ČSÚ 15 574 ha vinic, z této plochy připadá 11 317 ha na vinice plodné. Naproti tomu uvádí ÚKZÚZ celkovou plochu vinic 11 742,5 ha, která odpovídá výsledkům povinné registrace. Rozdíl mezi plochou vykazovanou ÚKZÚZ a oficiálními statistickými údaji je způsoben jednak nesouladem údajů na katastrálních úřadech se skutečností, dále v důsledku neustálé aktualizace údajů vzhledem k novým výsadbám, žádostem o změny při vykloučení vinice, změně pěstitele, příp. změně názvu podniku aj. Dalším důvodem je to, že část pěstitelů dosud nepodala žádost k zaevidování z tzv. objektivních příčin jako neujasněné majetkoprávní vztahy k pozemkům a vinicím, nedokončené pozemkové úpravy, transformace zemědělských podniků, dědické řízení apod.

Aktuální stav povinné registrace vinic k 31.12.2002 uvádí tabulka 1. Celková plocha zaregistrovaných vinic k tomuto datu činila již 13 014,95 ha a v odvětví působilo 10 066 pěstitelů. Ve srovnání s rokem 1997, kdy byla zaregistrována plocha 10 741,38 ha, se jedná o pozitivní nárůst způsobený zejména výsadbou nových vinic. Výsadba vinic mezi roky 1997 a 2002 dosáhla cca 2 900 ha. Naopak při srovnání počtu registrovaných pěstitelů působících v tomto odvětví, kdy v roce 1997 bylo evidováno celkem 17 325 pěstitelů, je patrný jejich pokles. Tento údaj však nevystihuje odchod pěstitelů z odvětví vinohradnictví, ale byl způsoben legislativní změnou. Původní povinnost registrace vycházející ze zákona o vinohradnictví a vinařství č. 115/1995 Sb. se totiž vztahovala na pěstitele révy vinné, kteří obhospodařovali vinici o celkové ploše 300 m² nebo pozemek osázený révou vinnou s minimálním počtem 200 keřů. V současné době se povinná registrace týká pěstitelů, kteří hospodaří na vinici o celkové ploše 1 000 m² a větší.

Tabulka 1 obsahuje navíc i nepovinnou kategorii pěstitelů s plochou vinic pod 1 000 m² (pod 0,1 ha), neboť registrování menších ploch je nyní dobrovolné. Dle odhadu ÚKZÚZ je v této kategorii zaregistrována necelá čtvrtina z celkového počtu pěstitelů, přičemž plocha vinic v této kategorii tvoří pouze 1,28 % registrovaných vinic ČR. Největší počet pěstitelů je v kategorii od 0,1 do 0,99 ha, jejichž podíl na celkovém počtu pěstitelů dosahuje

68,70 %. Naopak nejmenší kategorii tvoří pěstitelé nad 100 ha s podílem 0,31 %, kteří však obhospodařují 35,61 % plochy všech registrovaných vinic v ČR.

Tab.1. Struktura odvětví vinohradnictví v ČR k 31.12.2002

Kategorie ploch (ha)	Počet pěstitelů	Počet pěstitelů [%]	Osázená plocha (ha)	Osázená plocha [%]	Prům. plocha na podnik (ha)
0,0 - 0,09	2 305	22,90	166,83	1,28	0,07
0,1 - 0,99	6 915	68,70	1 580,06	12,14	0,23
1,0 - 4,99	585	5,81	1 200,36	9,22	2,05
5,0 - 9,99	82	0,81	557,11	4,28	6,79
10,0 - 49,99	114	1,13	2 516,05	19,33	22,07
50,0 - 99,99	34	0,34	2 359,82	18,13	69,41
100 a více	31	0,31	4 634,71	35,61	149,51
Celkem	10 066	100,00	13 014,95	100,00	x

Pramen: ÚKZÚZ Brno

V rámci provedené analýzy lze podniky zabývající se vinohradnictvím zařadit do čtyř skupin:

1. **Drobní pěstitelé a zahrádkáři** (do 1 ha), kteří pěstují révu vinnou a víno vyrábějí pouze pro vlastní potřebu. Hrozny ani víno neprodávají.
2. **Větší pěstitelé** (od 1 do 5 ha), kteří hrozny i víno doma vyrobené prodávají, a to nejčastěji jako víno sudové prodejem přímo ze sklepa nebo prostřednictvím stáčíren ve větších městech.
3. **Středně velcí pěstitelé** (5-30 ha), kteří hospodaří jak na vlastních, tak i pronajatých vinicích hrozny neprodávají, příp. ještě dokupují a vyrábějí od 200 do 1200 hl vína, které lahvuji. Do této skupiny patří několik desítek nových vinařských firem. Jako distribuční článek využívají především vinotéky, specializované prodejny, restaurace, příp. prodej z vlastního sklepa nebo zásilkovou službou. Jedná se například o vinařství Valihrach Krumvíř, Kolby Pouzdrany, Baloun Velké Pavlovice, Moravíno Valtice, Pavlovín Velké Pavlovice, Springer Bořetice, Trčka Starovice a celá řada dalších.
4. **Velcí pěstitelé**, zejména zemědělská družstva a akciové společnosti, pěstují vinice nejčastěji na plochách 30-120 ha. Většina těchto společností se nespecializuje na pěstování révy vinné, ale provozuje i jinou rostlinou výrobu, příp. i živočišnou výrobu. Zhruba polovina z nich prodává přímo moštové hrozny velkým vinařským podnikům na základě dlouhodobých smluv, kapitálového propojení nebo aktuální ceny. Druhá polovina podniků vyrábí víno, které lahvuji a prodávají pod vlastní značkou. Část z nich prodává také víno jako hotový produkt velkým vinařským podnikům k dalšímu zpracování.

Největším pěstitelem révy vinné v ČR je společnost Vinofrukt, a.s. se sídlem v Dolních Dunajovicích obhospodařující cca 420 ha vinic. Veškerou produkci hroznů prodává společnosti Vinné sklepy Valtice a.s., s níž je kapitálově propojen¹. Naproti tomu druhá největší vinohradnická společnost Zemědělská a.s. Čejkovice, která hospodaří na cca 272 ha vinic, víno sama vyrábí a prodává. Společnost nenakupuje žádné hrozny, mošty ani cizí vína.

Mimo odvětví vinohradnictví, ale velmi úzce s ním provázány, existují velké obchodní akciové společnosti zaměřené hlavně na zpracování hroznů a výrobu a prodej vína. Tyto podniky většinou vinice nepěstují a moštové hrozny a vína nakupují v tuzemsku

¹ Vinné sklepy Valtice a.s. vlastní 37% akcií společnosti Vinofrukt, a.s.

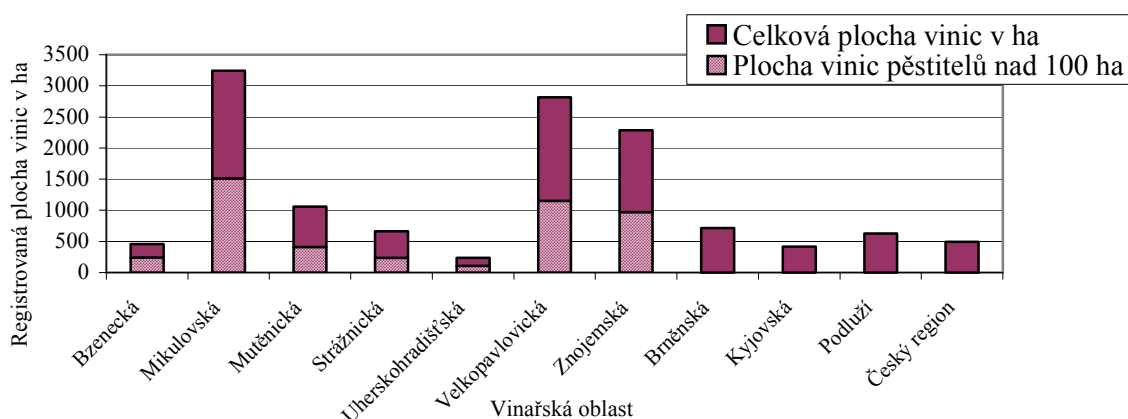
i v zahraničí. Některé z nich jsou kapitálově propojeny s producenty hroznů, kteří jim je pravidelně prodávají. Tyto podniky pak vína lahvuji nebo plní do krabic či PET lahví. Do této skupiny patří například uskupení Bohemia Sekt tvořené společnostmi Bohemia Sekt Českomoravská vinařská, Víno Mikulov a Révovín Velké Bílovice (hrozny k výrobě vína dodává dceřinná společnost Bzenecká vinohradnická společnost a částečně kapitálově vlastněné ZD Sedlec, dále hrozny vykupují a část surovin dováží ze zahraničí). Dále sem řadíme Vinné sklepy Valtice, Družstevní vinné sklepy Hodonín, Vinium Velké Pavlovice, Znovín Znojmo (vlastních vinic cca 12 ha - Šobes), České a Moravské vinařské závody, Soare Sekt a další. Jejich hlavním distribučním článkem jsou velké mezinárodní obchodní řetězce.

Míra koncentrace v jednotlivých vinařských oblastech

Celková plocha vinic je v ČR rozdělena do 16 vinařských oblastí, deset se nachází v moravském regionu a zbylých šest v regionu českém. Mezi největší vinařské oblasti z hlediska osázené plochy patří oblast Mikulovská (25 %), Velkopavlovická (22 %) a Znojemská (16 %), dohromady zabírají 64 % z celkové plochy vinic v ČR. Míru koncentrace odvětví vzhledem k jednotlivým vinařským oblastem znázorňuje obrázek 2.

Vzhledem k tomu, že na český region připadají pouhá 4 % plochy registrovaných vinic, nepůsobí zde ani jeden ze 31 největších pěstitelů² révy vinné. Navíc pouze jedna z českých vinařských oblastí má zaregistrovanou plochu vinic přesahující 100 ha, a to oblast Mělnická.

Největší počet pěstitelů s plochou vinic nad 100 ha působí ve třech největších výše zmíněných oblastech, kde postupně dosahují podíl 47 %, 41 % a 43 % na registrované ploše vinic. Největší koncentrace je dosaženo v Bzenecké oblasti, kde na dvě vinohradnické společnosti připadá téměř 54 % registrovaných ploch.

Pramen: Mze ČR, vlastní výpočty

Obr. 2. Podíl ploch vinic pěstitelů nad 100 ha na celkové registrované ploše vinic dle vinařských oblastí k 31.12.2002

Míra koncentrace odvětví ve srovnání s Rakouskem

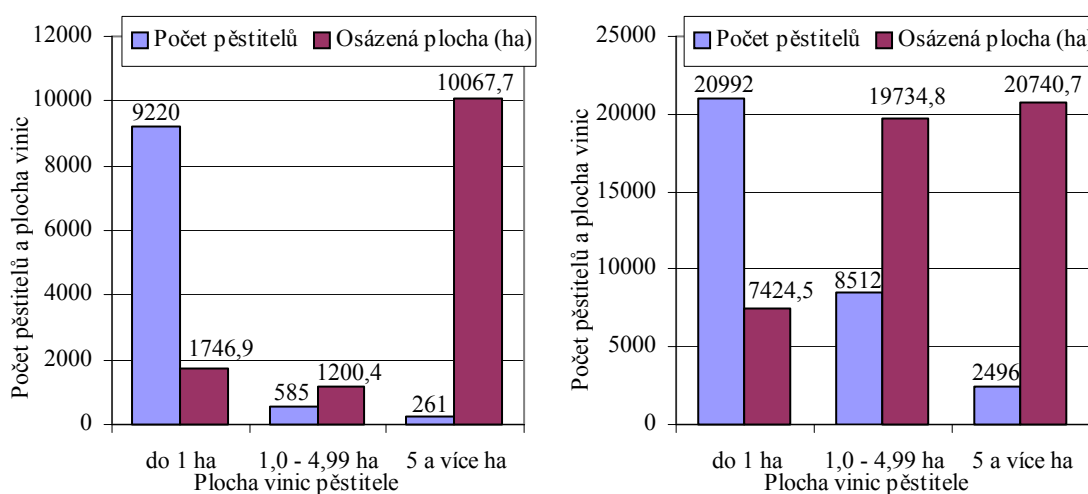
Ze srovnání stávající struktury odvětví vinohradnictví ČR se sousedním Rakouskem, které je uvedeno na obrázku 1, je patrná výhodnější pozice České republiky z pohledu míry koncentrace vinohradnických podniků.

² pěstitelé obhospodařující více jak 100 ha vinic

V kategorii pěstitelů do 1 ha je ČR přibližně srovnatelná s Rakouskem. V obou zemích patří do této kategorie největší počet pěstitelů (91,6 %, příp. 65,6 %) a srovnatelný je i podíl obdělávaných vinic těmito podniky (13,4% k 15,5%). Je třeba poznamenat, že tato kategorie podniků nepovažuje vinohradnictví za hlavní zaměstnání.

V druhé kategorii od 1,0 – 4,99 ha dosahuje ČR výhody v tom, že jednak má v této kategorii podstatně menší podíl podniků (5,81 % k 26,6 %), ale tyto podniky také obhospodařují podstatně menší podíl celkové plochy vinic (9,22 %, tj. 1 200,4 ha oproti 19 734,8 ha (41,2%) v Rakousku). Výhodou je to proto, že jak naznačuje vývoj v Rakousku, ani tato kategorie do budoucna bez podstatného zvětšení podniku nemůže považovat vinohradnictví za hlavní zaměstnání.

V poslední kategorii nad 5 ha má ČR podstatně nižší podíl celkového počtu podniků než je tomu v Rakousku, a současně tyto podniky obhospodařují podstatně vyšší podíl celkové plochy vinic (77,35 %, tj. 10 067,7 ha). V Rakousku stejná kategorie obhospodařuje 20 740,7 ha, což je 43,3% celkové plochy.

Obr. 1. Počet a velikost podniků zabývajících se vinohradnictvím v ČR a Rakousku

Na základě provedené analýzy je možno odvětví vinohradnictví charakterizovat jako odvětví roztržštěné, přesněji však ve srovnání se situací v Rakousku jako odvětví částečně koncentrované.

Příčiny roztržštěnosti odvětví vinohradnictví

Roztržštěnost odvětví vinohradnictví v ČR je způsobena jednak z historických důvodů, jednak z důvodů ekonomických. Mezi historické důvody patří dřívější omezení soukromého vlastnictví, kdy drobní pěstitelé mohli vlastnit pouze 10 arů vinic. Tato skupina dnes tvoří tu nejpočetnější skupinu pěstitelů – zahrádkářů. Druhým historickým vlivem podporujícím současnou roztržštěnost odvětví byla transformace a následná privatizace majetku státních statků a jednotných zemědělských družstev, které byly vytvořeny násilnou kolektivizací a následným znárodněním majetku v roce 1952. Dodnes nejsou vypořádány všechny restituční nároky a vyřešeny majetkoprávní vztahy k vinicím.

Mezi ekonomické důvody roztržštěnosti odvětví vinohradnictví patří zejména nedostatek finančních zdrojů brzdící vyšší využití mechanizace, a z toho plynoucí nemožnost dosažení významnějších úspor z rozsahu vzhledem k vysokému podílu lidské práce (řez révy vinné, uvazování, podlom, sběr hroznů aj.). V krajním případě může při zvětšení rozsahu produkce hroznů dojít až k tzv. záporným úsporám z rozsahu neboli nehospodárnosti. Příkladem může být nutnost dřívější sklizně hroznů z časových důvodů na

úkor dosažení vyšší cukernatosti hroznů, tedy vyšší výkupní ceny. K ekonomickým důvodům nízké koncentrace v odvětví patří také překážky výstupu z odvětví. Řada podniků zůstává v odvětví vinohradnictví i přes velmi nízkou rentabilitu a kompenzuje ztrátu výnosy z jiných činností. Mezi hlavní příčiny překážek výstupu patří zejména emocionální překážky a specializovanost aktiv ve vinohradnictví, tedy jejich nízká likvidační hodnota, nemožnost přemístění vinice a někdy také nemožnost změny plodiny vzhledem ke svažitosti terénu a půdnímu složení.

Podle Portera lze odvětví vinohradnictví v současné době označit jako tzv. odvětví „zaseknuté“ ve stavu roztržitosti. Důvodem je nedostatek finančních prostředků na uskutečnění nezbytných strategických investic, dále přetrvávají emocionální vazby k tradičním postupům pěstování révy, nízká míra konkurence v odvětví a nedostatek pozornosti vnějších firem ochotných vložit do odvětví jak prostředky, tak nový pohled na věc.

DISKUSE

Struktura odvětví vinohradnictví odpovídá dle základních charakteristik struktury roztržitěného odvětví. Vzhledem k situaci v sousedním Rakousku lze strukturu odvětví vinohradnictví v ČR nazývat i za částečně koncentrovanou.

Struktura odvětví v ČR je charakteristická tím, že zde chybí střední kategorie pěstitelů hospodařících nejčastěji na plochách od jednoho do pěti hektarů. Tato kategorie spolu s nejpočetnější kategorií drobných pěstitelů nemá vinohradnictví jako svůj hlavní zdroj příjmů a jejich setrvávání v odvětví vychází převážně z emocionálních důvodů. Dle mého názoru nedojde u těchto dvou kategorií k významným změnám směrem ke koncentraci. Pěstitelé budou i nadále uplatňovat tradiční postupy pěstování révy vinné, příp. z odvětví časem odejdou.

Odlišný vývoj lze očekávat u kategorie pěstitelů nad 5 ha, kterou je třeba ještě rozlišit na tzv. nové vinařské firmy a velké pěstitele představující zemědělská družstva a akciové společnosti. Vzhledem k tomu, že je možné za hlavní důvod nízké koncentrace této kategorie pěstitelů považovat nízké úspory z rozsahu, lze předpokládat překonání této roztržitosti, a to v důsledku technologického vývoje. Inovace si vynutí vyšší kapitálovou náročnost, která však povede k vyšší mechanizaci a umožní snížení nákladů na produkci moštových hroznů. To v konečném důsledku posílí vstupní bariery do odvětví a současně umožní dosažení výraznějších úspor z rozsahu. Tento proces dle mého názoru poskytne základ pro zahájení výraznější konsolidace odvětví. Dílčím vlivem podporujícím konsolidaci odvětví jsou vládní a právní změny týkající se zpříšňování podmínek pěstování révy a produkce vína, stanovení vyšších standardů produktu apod. Vliv těchto opatření ještě stoupne po vstupu ČR do EU v rámci převzetí pravidel společné organizace trhu s vínem.

ZÁVĚR

Na základě provedené analýzy, lze strukturu odvětví vinohradnictví v ČR považovat za roztržitěnou, příp. částečně koncentrovanou. Dle údajů ÚKZÚZ působí v odvětví 10 066 pěstitelů, kteří obhospodařují 13 014,95 ha vinic. Největší počet pěstitelů je v kategorii do 1 ha, jejichž podíl na celkovém počtu registrovaných pěstitelů činí 91,6 %. Tyto podniky však obdělávají pouze 13,4 % plochy vinic. Naopak nejmenší kategorii s podílem 0,31 % tvoří pěstitelé nad 100 ha obhospodařující 35,61 % plochy registrovaných vinic. Struktura

odvětví v ČR je charakteristická tím, že zde chybí střední kategorie pěstitelů hospodařících nejčastěji na plochách od jednoho do pěti hektarů.

Kromě historických důvodů je za hlavní překážku koncentrace odvětví považována absence významnějších úspor z rozsahu vzhledem k vysokému podílu lidské práce. Vzhledem k tomu lze předpokládat překonání roztříštěnosti pomocí technologického vývoje, který umožní nejen snížení výrobních nákladů, ale zvýší i bariéry vstupu do odvětví. V současné době je překážkou zejména nedostatek finančních prostředků k uskutečnění těchto strategických investic.

LITERATURA

1. BUCHTOVÁ, I. a kol. *Situační a výhledová zpráva. Réva vinná, víno*. Praha: MZe ČR, 2002, 59 s. ISBN 80-7084-223-7.
2. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka České republiky 2002*. Praha: Scientia, 2002, 795 s. ISBN 80-7223-760-8.
3. HILL, CH.W.L., JONES G.R. *Strategic management an integrated approach*. 2.vyd. Boston: Houghton Mifflin Company, 1992, 980 s. ISBN 0-395-60781-7.
4. HRON, J., TICHÁ, I., DOHNAL, J. *Strategické řízení*. Praha: ČZU v Praze, 1995, 221 s. ISBN 80-213-0255-0.
5. PORTER, M.E. *Konkurenční strategie*. Praha: Victoria Publishing, 1994, 403 s. ISBN 80-85605-11-2.
6. SEDLÁČKOVÁ, H. *Strategická analýza*. Praha: C.H.BECK, 2000, 101 s. ISBN 80-7179-422-8.
7. SYNEK, M. *Manažerská ekonomika*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1996, 456 s. ISBN 80-7169-211-5.
8. ŠKORPÍKOVÁ, A. Strukturální analýza odvětví vinohradnictví v ČR. In *Sborník původních vědeckých prací a odborných sdělení – Acta Universitatis 6/02*. Brno: MZLU v Brně, 2002, s. 207-218. ISSN 1211-8516.

ODVĚTVÍ VINAŘSTVÍ V DIGITÁLNÍ EKONOMICE

Helena Chládková, Renata Černíková

Abstrakt

Digitální ekonomika a rozvoj internetu přináší pro podniky nové příležitosti ale i ohrožení, zasahuje do všech odvětví národního hospodářství, zemědělství není výjimkou.

Příspěvek se zabývá využíváním internetu při prezentaci výrobků vinařských firem a prodeji vína v ČR. Srovnává úroveň poskytovaných informací na internetových stránkách vinařskými podniky v České republice a hodnotí příležitosti a hrozby v odvětví vinařství spojené s rozvojem tohoto media.

Používání internetu výrobci vína v České republice má rostoucí tendenci. 62 % členů Českomoravské vinohradnické a vinařské unie již dnes internet využívá, většina velkých a středních podniků má vlastní internetové stránky. Příležitosti pro vinaře v České republice, při využívání tohoto média, spočívají prozatím především ve zvýšení obecné informovanosti spotřebitelů o víně a o nabídce jednotlivých vinařských firem. Webové stránky producentů přispívají k lepší orientaci spotřebitelů na trhu vína a některé z nich umožňují i přímý prodej konečným spotřebitelům.

Klíčová slova

Odvětví vinařství, výrobce vína, Internet, příležitost, hrozba

ÚVOD

Internetové podnikání není ničím mystickým. Tak jako tomu bylo kdykoliv v historii, také dnešní doba přináší nové prvky, které mění stávající podnikatelské prostředí. Probíhající změny je možno považovat za hrozbu, ale stejně dobře je lze využít jako výhodu v konkurenčním boji. Elektronické podnikání se od klasického liší médiem internetu a právě toto médium poskytuje elektronickým obchodům základní konkurenční výhodu a tou je jeho globálnost. Díky globálnosti internetu je každá informace, která je na internet umístěna, k dispozici v celém tomto médiu, bez ohledu na hranice států nebo kontinentů. Globálnost internetu tak přináší pro oblast elektronických obchodů dvě důležité konkurenční výhody, širší sortimentu - neboť i ty nejvíce specializované položky si mohou v globální komunitě internetu najít své potenciální zákazníky a specializaci.

Pro naše podniky by největší konkurenční výhodou v oblasti elektronického obchodování mohlo být dořešení celé služby prodeje koncovým zákazníkům v dané lokalitě. Nejčastější možností je spojení elektronického obchodu s klasickými prodejny. Tento smíšený typ obchodu přinese zákazníkovi bohatost sortimentu a jednoduchost nalezení zboží, které si pak zákazník vyzvedne v kamenném obchodě. Odlišení v kvalitě dodávky může výrobce také využít lokální kurýrní službu nebo i jinou provozovnu umístěnou blízko zákazníka.

CÍL A METODIKA

Cílem tohoto příspěvku je provedení analýzy internetových stránek výrobců vína v České republice a dále na základě průzkumu trhu ve vinotékách zjistit současný stav ve využívání tohoto média.

Předmětem analýzy je v odvětví vinařství – tedy výroba a prodej vína v České republice. Výrobci vína jsou rozlišováni na *vinařské podniky* - akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, komanditní společnosti nebo veřejné obchodní společnosti působící v odvětví a *drobné vinaře* - fyzické osoby nebo samostatně hospodařící rolníci.

Výsledky jsou rozděleny do dvou částí.

V první části je provedena analýza internetových stránek podnikatelských subjektů v ČR vyrábějících a prodávajících víno. Nejprve je hodnocena dostupnost a možnost nalezení www-stránek vinařských podniků internetovým vyhledávačem www.seznam.cz pomocí klíčových slov – *víno*, *výroba vína* a *výrobce vína* a přes katalog podniků *výrobci vín*.

Ze všech nalezených internetových stránek jsou vybrány www-stránky 10 podniků a 10 drobných vinařů a jsou analyzovány podle metodického postupu hodnocení prováděného ve Vinařském obzoru – odborném časopise pro vinohradnictví, sklepní hospodářství a obchod s vínem.

Na každé internetové stránce podniku jsou posuzovány - **přehlednost** (přehlednost stránky, snadnost orientace v poskytovaných informacích), **aktuálnost** (aktuálnost uváděných informací podle data aktualizace stránky), **grafika** (grafická úprava stránky, barevné rozlišení), **navigace** (snadnost obsluhy odkazů a pohybu na internetové stránce).

Samostatně je posuzován **obsah** internetových stránek. Pozornost je věnována základním informacím o podniku, nabídce produktů, ceníku, možnosti objednávky vína přes internet a dalším doplňkovým informacím a službám.

Všechna kritéria jsou hodnocena v tabulce body 1-10. Hodnota 1 je minimální, hodnota 10 je maximální. Hodnocení je provedeno na základě subjektivního posouzení jednotlivých kritérií a vzájemného srovnání vybraných www-stránek vinařských podniků a drobných vinařů.

Druhá část výsledků obsahuje vyhodnocení průzkumu trhu v 65-ti vinotékách v rámci Jihomoravského kraje. Tento průzkum je pilotním průzkumem k provedení hloubkových rozhovorů s majiteli vinoték a s vedoucími úseku prodeje vína v supermarketech a hypermarketech.

Sběru dat se zúčastnili studenti druhého ročníku PEF MZLU v Brně. Vinotéky byly vybírány náhodným výběrem bez opakování, podle bydliště studentů, v těchto městech: Blansko, Boskovice, Brno, Hodonín, Kuřim, Kyjov, Tišnov a Znojmo. Každý student položil majiteli vinotéky okruh otázek, které se týkaly především struktury nabídky, cenových relací, struktury prodeje, dodavatelů, podpory prodeje a využívání internetu. Vzhledem k tématu příspěvku jsou uvedeny pouze výsledky týkající se využívání internetu.

Získaná data byla vyhodnocena prostřednictvím kontingenčních tabulek aplikace Microsoft Excel.

Příspěvek je součástí řešení výzkumného záměru PEF MZLU v Brně č. GA MSM 431100007 a projektu řešeného ústavem managementu pro NAZV č. 1025/3MZ3276.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Prostřednictvím internetového vyhledávače www.seznam.cz bylo pomocí klíčových slov **víno, výroba vína a výrobce vína** i katalogu podniků *výrobci vín* celkem nalezeno 74 různých odkazů na vinařské podniky nebo drobné vinaře. Vlastní [www](http://www.seznam.cz)-stránky mělo 49 z nich (66 %), 25 odkazů (34 %) obsahovalo pouze jméno podniku nebo vinaře s kontaktní adresou.

34 odkazů (46 %) se týkalo podniků. Téměř všechny (31 odkazů) obsahovaly [www](http://www.seznam.cz)-stránky příslušného podniku, pouze 3 informovaly jen o kontaktní adrese. Při podrobnější analýze lze konstatovat, že vlastní internetovou stránku mají všechny větší a významnější podniky v odvětví. Vyhledávačem pomocí klíčových slov byly nalezeny [www](http://www.seznam.cz)-stránky Bohemia Sekt, Českomoravská vinařská, a.s., VINIUM, a.s. Velké Pavlovice, Znovín Znojmo, a.s., Vinné sklepy Valtice a.s., České vinařské závody, a.s, Soare sekt, a.s. atd.

40 nalezených odkazů (54 %) se týkalo drobných vinařů. V tomto případě pouze 18 odkazů obsahovalo i [www](http://www.seznam.cz)-stránku, 22 informovalo pouze o kontaktní adrese.

Nejvíce odkazů bylo nalezeno pomocí klíčového slova *výroba vína* - 35 různých odkazů, pomocí klíčového slova **víno** 15 různých odkazů a prostřednictvím klíčového slova *výrobce vína* 10 různých odkazů. Katalog podniků *výrobci vín* obsahoval 34 různých odkazů. Některé odkazy se v rámci vyhledávání podle jednotlivých klíčových slov opakovaly.

Shrnutí výsledků internetového vyhledávání vinařských podniků a drobných vinařů je uvedeno v Tab.1.

Tab. 1. Počet nalezených odkazů na vinařské podniky a drobné vinaře na www.seznam.cz

	nalezené odkazy celkem		vlastní www -stránka		pouze adresa	
Podniky	34	46 %	31	42 %	3	4 %
drobní vinaři	40	54 %	18	24 %	22	30 %
Celkem	74	100 %	49	66 %	25	34 %

Pramen: Vlastní práce

V odvětví vinařství působí v současné době asi 470 subjektů, které mají výrobu hroznového vína jako převažující předmět činnosti (dle www.albertina.cz). Jedná se o cca 85 podniků (akciová společnost, společnost s ručením omezeným, komanditní společnost nebo veřejná obchodní společnost) a 385 drobných vinařů (fyzická osoba nebo samostatně hospodařící rolník). Lze tedy konstatovat, že pomocí internetového vyhledávače www.seznam.cz byly nalezeny odkazy asi 40 % všech podniků a 10 % všech drobných vinařů v odvětví, z nichž vlastní [www](http://www.seznam.cz)-stránku mělo 37 % podniků, ale pouze 5 % drobných vinařů.

Přehlednost, grafika i navigace [www](http://www.seznam.cz)-stránek u většiny hodnocených vinařských podniků byly na velmi dobré úrovni, která se významně nelišila. Problémy s navigací se vyskytovaly na stránce Českých vinařských závodů, a.s, kdy nebylo možné se na stránkách pohybovat bez návratu na stránku úvodní a pouze pomocí odkazu „zpět“. Špatně se orientovalo v textu a informacích na stránkách Vína Mikulov, a.s, což bylo způsobeno především spojením [www](http://www.seznam.cz)-stránek celého uskupení Bohemia Sekt, Českomoravská vinařská, a.s. Horší kvality byla také grafika [www](http://www.seznam.cz)-stránek Družstevních vinných sklepů Hodonín, s.r.o.

Úroveň [www](http://www.seznam.cz)-stránek drobných vinařů již vykazovala podstatnější rozdíly. Polovina hodnocených stránek, z hlediska přehlednosti, grafiky a navigace, byla velmi dobrá a srovnatelná s úrovní stránek vybraných podniků. Jednalo se především o stránky ing. Miloše Michlovského, ing. Petra Adamce – Vinařství Palávius, ing. Jiřího Horta – Vinařství

Hort, ing. Františka Veverky a ing. Zdeňka Formana. Úroveň ostatních hodnocených www-stránek drobných vinařů z hlediska výše uvedených kritérií byla naopak velmi nízká - jednoduchá a málo zajímavá grafika, nevhodný způsob navigace, atd.

Problematická u podniků i u drobných vinařů byla aktuálnost uváděných informací. Na většině hodnocených internetových stránkách nebylo uvedeno datum poslední aktualizace a nebylo možné tuto informaci zjistit ani z jiných údajů obsažených na stránkách.

Hodnocení www-stránek podle přehlednosti, aktuálnosti, grafiky a navigace je uvedeno v Tab. 2.

Tab. 2. Hodnocení www-stránek vybraných vinařských podniků a drobných vinařů

Podniky	www-adresa	Kritéria hodnocení www- stránky			
		přehlednost	aktuálnost	Grafika	Navigace
Víno Mikulov, a.s. ¹	www.bohemiasekt.cz	6	-	10	7
VINIUM, a.s. Velké Pavlovice	www.vinium.cz	10	10	9	10
Znovín Znojmo, a.s.	www.znovin.cz	8	9	9	10
Vinné sklepy Valtice a.s.	www.vsvaltice.cz	9	-	9	10
České vinařské závody, a.s	www.cvz.cz	8	-	8	5
Družstevní vinné sklepy Hodonín, s.r.o	www.dvshodonin.cz	8	-	5	10
Vinné sklepy Lechovice, s.r.o.	www.vsalechovice.cz	9	-	9	10
Patria Kobylí, a.s.	www.vinozkobyli.cz	9	-	9	10
MORAVIA VÍNO s.r.o.	www.vinomorava.com	8	-	7	9
VÍNO Blatel, a.s.	www.blatel.cz	9	-	7	8
drobní vinaři		přehlednost	aktuálnost	Grafika	Navigace
Miloš Michlovský Ing. CSc. ²	www.michlovsky.com	10	-	10	10
Ivan Váňa - České vinařství Chrámce	www.ceske-vinarstvi.cz	8	10	7	9
Zdeněk Forman Ing.- Vinařství	www.volny.cz/zdenek.forman/	9	-	7	9
Jaroslav Tuček - Vinařství	www.jtucek.cz/jtvino.htm	8	-	6	-
Antonín Straka-výroba a prodej vína	www.straka.webzdarma.cz	5	10	2	5
Petr Adamec Ing. -Vinařství Palávius	www.palavius.cz	10	5	9	9
Stanislav Míšek - Vinařství	www.mujweb.cz/www/sklipek/	6	-	4	3
František Veverka - Vinařství	www.vinarstvi-veverka.cz	9	10	9	10
Pavel Vrba - Vinařství	www.vino.znojensko.com	7	-	8	-
Jiří Hort Ing. – Vinařství Hort	www.vinohort.cz	9	10	8	10

Pramen: Vlastní práce

Pozn 1: součást uskupení Bohemia Sekt

Pozn 2: 1. 6. 2003 se výroba vína ing. Miloše Michlovského transformovala na akciovou společnost s názvem VINSELEKT MICHLOVSKÝ a.s.

Z hlediska obsahu jednotlivých hodnocených internetových stránek významnější rozdíly existovaly především v možnosti nákupu vína přes internet. Na www-stránkách podniků bylo možné koupit popřípadě objednat víno přímo na sedmi stránkách z deseti, u drobných vinařů tato možnost existovala pouze v případě ing. Michlovského.

Základní informace o podniku - kontaktní adresa, historie, současná situace podniku - byly obsaženy na všech hodnocených stránkách. Rovněž nabídku vlastních produktů (s výjimkou Vinařství Jaroslava Tučka) bylo možné na všech stránkách nalézt. Ceník nabízených produktů chyběl v případě 3 podniků a 3 drobných vinařů.

Doplňkové služby a informace poskytovaly na www-stránkách 3 z hodnocených podniků a 4 z drobných vinařů. Týkaly se především typů pro spotřebitele - jak číst etikety, jak vybírat a nakupovat víno, jak chutnat víno; dále stránky obsahovaly informace o různých akcích spojených s vínem v regionu, ve kterém podnik či vinař působí a také nabídku na možnost pořádání společenských akcí ve vinných sklepech aj.

Hodnocení obsahu www-stránek vybraných podniků a drobných vinařů je uvedeno v Tab. 3.

Tab. 3. Hodnocení obsahu www-stránek vybraných vinařských podniků a drobných vinařů

Podniky	Obsah www-stránky					hodno- ce- ní
	základní informace	nabídka produktů	ceník	možnost nákupu přes internet	doplňkové služby a informace	
Víno Mikulov, a.s.*	Ano	ano	ano	Ano	ano	10
VINIUM, a.s. Velké Pavlovice	Ano	ano	ano	Ano	-	10
Znovín Znojmo, a.s.	Ano	ano	ano	Ano	ano	10
Vinné sklepy Valtice a.s.	Ano	ano	ano	Ano	-	10
České vinařské závody, a.s	Ano	ano	ano	Ano	-	9
Družstevní vinné sklepy Hodonín, s.r.o	Ano	ano	-	-	-	5
Vinné sklepy Lechovice, s.r.o.	Ano	ano	ano	Ano	ano	10
Patria Kobylí, a.s.	Ano	ano	-	-	-	4
MORÁVIA VÍNO s.r.o.	Ano	ano	-	-	-	4
VÍNO Blatel, a.s.	Ano	ano	ano	Ano	-	8
drobní vinaři	Obsah www-stránky					Hodno- ce- ní
	základní informace	nabídka produktů	ceník	Možnost nákupu přes internet	doplňkové služby a informace	
Miloš Michlovský Ing. CSc.	Ano	ano	ano	Ano	ano	10
Ivan Váňa - České vinařství Chrástce	Ano	ano	ano	-	-	7
Zdeněk Forman Ing.- Vinařství	Ano	ano	-	-	-	5
Jaroslav Tuček – Vinařství	Ano	-	-	-	-	1
Antonín Straka-výroba a prodej vína	Ano	ano	-	-	-	3
Petr Adamec Ing. -Vinařství Palávius	Ano	ano	ano	-	ano	9
Stanislav Míšek – Vinařství	Ano	ano	ano	-	-	5
František Veverka - Vinařství	Ano	ano	ano	-	ano	8
Pavel Vrba – Vinařství	Ano	ano	ano	-	-	6
Jiří Hort Ing. – Vinařství Hort	Ano	ano	ano	-	ano	9

Pramen: Vlastní práce

Celkově je možné konstatovat, že internetové stránky podniků byly na vyšší úrovni především z hlediska obsahu jednotlivých www-stránek a poskytovaných informací.

Výsledky vyplývající z průzkumu ve vinotékách.

Ve vinotékách byla majitelům položena otázka, zda a jakým způsobem využívají internet. Z celkového počtu 65-ti respondentů 22 (34%) uvedlo, že internet vůbec nevyužívají. 13 (20%) respondentů uvedlo, že mají své www-stránky s různými informacemi, včetně prodeje vína prostřednictvím internetu. 7 (11%) respondentů má své www-stránky s informacemi o vlastní prodejně, o nabízeném sortimentu a o konání

různých akcí, ale nenabízí prodej. 11 (17%) dotázaných nemá vlastní stránky, ale internet využívá především ke zjišťování obecných informací o víně, informací o sortimentní a cenové nabídce jednotlivých producentů a využívají elektronickou poštu. 8 (12%) dotázaných uvedlo, že v současné době využívají pouze elektronickou poštu, ale uvažují o intenzivnějším využívání internetu a vybudování vlastních www-stránek. Majitelé 3 vinoték v Brně v současné době budují vlastní www-stránky.

Všechny odpovědi majitelů vinoték k přístupu k internetu v jednotlivých městech dokumentuje Tab. 4.

Tab. 4. Využívání internetu ve vinotékách ve vybraných městech Jihomoravského kraje

Využívání internetu	Město								
	Blansko	Boskovice	Brno	Hodonín	Kuřim	Kyjov	Tišnov	Znojmo	Celkem
Budují vl. Stránky	-	-	3	-	-	-	-	-	3
Stránky bez prodeje	-	1	6	-	-	-	-	-	7
Stránky včetně prodeje	-	1	9	-	-	-	-	3	13
Neuvedli	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Nevyužívají	3	-	17	-	-	1	1	-	22
Uvažují o vlastních stránkách *	-	-	4	3	-	-	1	-	8
K získávání informací	1	-	8	-	1	-	1	-	11
Celkem	4	2	48	3	1	1	3	3	65
Využívání internetu v %	Město								
	Blansko	Boskovice	Brno	Hodonín	Kuřim	Kyjov	Tišnov	Znojmo	Celkem
Budují vl. Stránky	-	-	6%	-	-	-	-	-	5%
Stránky bez prodeje	-	50%	13%	-	-	-	-	-	11%
Stránky včetně prodeje	-	50%	19%	-	-	-	-	100%	20%
Neuvedli	-	-	2%	-	-	-	-	-	1%
Nevyužívají	75%	-	35%	-	-	100%	33%	-	34%
Uvažují o vlastních stránkách *	-	-	8%	100%	-	-	33%	-	12%
K získávání informací	25%	-	17%	-	100%	-	34%	-	17%
Celkem	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Pramen: Vlastní práce

* v současné době využívají pouze E-mail

Využívání internetu se projevilo také u další otázky dotazníku, která se týkala způsobu získávání dodavatelů. 11 (17%) respondentů uvedlo, že své dodavatele získali prostřednictvím internetu. Nejčastější způsob jak dotázaní získali dodavatele byl prostřednictvím obchodních zástupců producentů. Takto odpovědělo 21 (32%) respondentů. 19 (29%) dotázaných osobně navázalo kontakt s producenty vína. Internet byl tedy třetím nejdůležitějším způsobem pro získání dodavatelů.

ZÁVĚR

Z analýzy vybraných internetových stránek výrobců vína se dá obecně říci, že přehlednost, grafická úprava a navigace byla u většiny podniků na velmi dobré úrovni, bez zásadních rozdílů mezi jednotlivými podniky. U drobných vinařů již byly patrný podstatnější rozdíly v úrovni těchto základních ukazatelů. Nedostatek téměř u všech sledovaných stránek byl spatřován v nemožnosti ověřit si aktuálnost uvedených údajů. Z hlediska obsahu www-stránek existují největší rozdíly mezi podniky a drobnými producenty v možnosti nákupu vína prostřednictvím internetu. U podniků umožňuje nákup 7 z 10 sledovaných podniků, ale pouze 1 drobný vinař.

Co se týče využívání internetu majiteli vinoték, pak je patrné, že vzrůstá zájem o využívání tohoto média. Vzhledem ke stále rostoucímu počtu vinoték je zcela nepochybně konkurenční výhodou prezentace firmy na vlastních www-stránkách s informacemi o sortimentu, cenách, speciálních akcích a možnosti prodeje vína prostřednictvím internetu.

LITERATURA

1. DONÁT, J.: *e-Business pro manažery*. Grada Publishing, 2000, Praha, ISBN 80-247-9001.
2. ČESKOMORAVSKÁ VINOHRADNICKÁ A VINAŘSKÁ UNIE. *Vinařský obzor - odborný časopis pro vinohradnictví, sklepní hospodářství a obchod s vínem*. roč. 93/2000, 94/2001, 95/2002, ISSN 1212-7884.
3. www.albetina.cz - firemní monitor.
4. www.seznam.cz

ANALÝZA PROSTŘEDÍ VINAŘSKÉ FIRMY

Dagmar Kudová

Abstrakt

Tento příspěvek se zabývá analýzou vinařského podniku Znovín Znojmo, a.s. a jeho připraveností na vstup ČR do EU. Po provedené analýze prostředí, finanční analýze a analýze pomocí matic EFE a IFE lze konstatovat, že tento podnik je dostatečně stabilní a je připraven na změny, které budou vstup do EU provázet. Firma Znovín Znojmo, a.s. je v současné době ve strategicky významném postavení a je připravena pro další růst a rozvoj.

Klíčová slova

analýza, prostředí, víno, matice, strategie, EU

ÚVOD

Předpokládaný vstup ČR do EU s sebou přinese velké množství změn nejen v zemědělství. Současné tlaky ve vinařství a vinohradnictví mohou ustát jen firmy se stabilní základnou. Musí být pečlivě obrněny proti negativním vlivům prostředí a flexibilně reagovat nejen na požadavky státu a EU, ale i dodavatelů a odběratelů. Až následujících 5 let rozhodne o tom, které firmy zaniknou a které uspějí. Tento příspěvek je o firmě Znovín Znojmo, a.s., což je vinařská firma, která musí, stejně jako ostatní podniky, pružně reagovat na změny okolního prostředí, přičemž tempo a frekvence změn se zrychluje. V současné době se vinařské podniky ocitají v nepříznivé situaci, kdy na jedné straně působí stát, jež rozhoduje o podobě současného zemědělství, vinohradnictví a vinařství nevyjímaje, na druhé straně tlak EU, která usiluje o restrukturalizaci zemědělství v rámci vstupu ČR do EU.

MATERIÁL A METODY

Cílem tohoto příspěvku je publikování dílčích výsledků výzkumného záměru č. GA MSM 431100007 a projektu pro NAZV č. 1025/3MZ3276, řešeným naším ústavem managementu. Při zpracování bylo využito cílených rozhovorů se zaměstnanci firmy a studia firemních materiálů, odborné literatury a internetu. Součástí příspěvku je stručná charakteristika prostředí firmy, partnerů firmy a finanční analýza. V závěru jsem provedla analýzu maticemi EFE a IFE a výsledky jsem přenesla do matice IE, která nastiňuje další možné strategie podniku. Dále je v článku stručně popsána současná situace vstupu ČR do EU a připravenost podniku Znovín Znojmo, a.s. na tento vstup.

VLASTNÍ PRÁCE

Vinařská firma Znovín Znojmo, a.s. sídlí v obci Šatov, vzdálené asi 8 km od Znojma. Její hlavní činností je nákup a zpracování hroznů a výroba a prodej révového vína.

Firmu roku 1752 založil bednář Jan Mössmer jako firmu Mössmer. Společnost se od počátku zabývala pěstováním vinné révy, velkoobchodem s vínem a výrobou bednářských výrobků. V roce 1945 byl majetek firmy Mössmer zkonfiskován a přidělen Vinařsko – ovocnářskému družstvu ve Znojmě. Poté bylo družstvo sloučeno s Česko – moravskými vinařskými závody ve Znojmě. Po roce 1960 se po další reorganizaci stal znojemský provoz součástí závodu Mikulov a v roce 1968 součástí moravských vinařských závodů. Po jejich rozpadu v roce 1990 se závod Znojmo osamostatnil a působil jako státní podnik Znovín Šatov. 4. května 1992 se transformoval v akciovou společnost Znovín Znojmo se sídlem v Šatově, stoprocentně vlastněnou státem a následně poté zprivatizován v rámci 1. vlny kupónové privatizace.

Posláním firmy a jejím dlouhodobým záměrem je produkování kvalitních, zdravotně nezávadných výrobků a služeb, usměrňování své výroby na základě požadavků zákazníků a uvádění nových a zajímavých výrobků na trh a to ve špičkové kvalitě.

Základní kapitál společnosti v roce 2001 činilo 45 217 tisíc Kč a bylo vydáno 45 217 ks akcií v nominální hodnotě 1000,- Kč. K 31.12.2001 bylo toto složení akcionářů: ing. Jurečka 49,98%, ing. Palát 24,13%, DIKové + ostatní 25,89%.

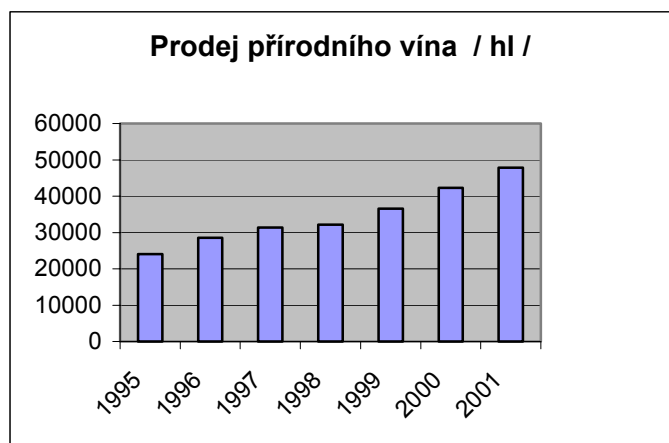
K 31.12.2002 pracovalo v akciové společnosti 91 zaměstnanců, z toho 6 řídících pracovníků. Struktura zaměstnanců dle dosaženého vzdělání je následující: 23 pracovníků se základním vzděláním, 30 pracovníků s odborným vzděláním s výučním listem, 33 pracovníků má vzdělání středoškolské s maturitou a 5 pracovníků má ukončené vysokoškolské vzdělání. V podniku je zaměstnáno 38 mužů a 53 žen.

Firma hospodaří na 12 ha ve vinici Šobes, která se nachází u rakouských hranic v oblasti národního parku Podyjí, obklopena ze tří stran řekou Dyjí v nadmořské výšce 240 – 320 m na hnědozemní půdě s kamenitou a šterkovou spodinou. Vína vyrábějí z vlastní produkce hroznů a hlavně z nakoupených hroznů z nejvýznamnějších tratí Znojemska – Hnízdo, Stará hora, Kraví hora, Peklo, Weinperky, Kamenná hora a Volné pole. Pro výrobu některých červených vín jsou použity hrozny vypěstované mimo znojemskou oblast.

Od roku 2001 používá firma vedle tradičního způsobu výroby vína i novou technologii řízeného kvašení v nerezových tancích, zavedenou ve středisku v Příměticích, která patří k nejmodernějším ve střední Evropě. Ve středisku v Jaroslavicích firma používá nové vybavení, které umožňuje vyrábět vína v malých partiích. Produkují zde vína z malých dodávek hroznů, prvních panenských sklizní, posledních sklizní a méně známých odrůd. Všechny současné technologie používané firmou odpovídají mezinárodním ekologickým normám. Na přelomu let 1997 – 1998 byl v akciové společnosti Znovín Znojmo zaveden Enviromentální manažerský systém (EMS) a podnik se stal prvním potravinářským podnikem bez zahraniční majetkové účasti a vůbec první vinařskou firmou na světě, která EMS zavedla a získala na něj certifikát podle mezinárodní normy ISO 14 001. Projekt ve Znovínu Znojmo, a.s. je unikátní použitou metodou – EMS zde byl poprvé postaven na postupech čistší produkce.

Celkový odbyt produkce firmy se od roku 1995 neustále zvyšuje / viz. graf 1 /.

Znovín Znojmo, a.s. vyrábí odrůdová, stolní a aromatizovaná vína, dále vína speciální jako jsou vína archivní, s přívlastkem, ročníková a unikátní a sekty. Výrobky nabízí zákazníkovi ve skleněných lahvích o obsahu 1, 0,5 l, 0,187l a od roku 1996 i v balení 0,70 a 0,75l. Struktura výrobků je uveden v Tab. 1.

Zdroj: Výroční zpráva Znovín Znojmo, a.s.

Graf 1. Prodej přírodního vína od roku 1995 do roku 2001

Tab.1. Struktura výrobků Znovín Znojmo, a.s. v letech 2000 a 2001 / l /

	2000	2001
Produkce vína celkem	4 235 956	4 790 509
- balení 1l	1 643 699	1 803 100
- odrůdová vína 0,7 a 0,75	2 050 717	2 246 246
- balení 0,187l	37 895	194 732
Vína ročníková, archivní, pozdní sběr	442 759	486 759
Sekty	10 458	9 792
Ostatní (sudová, burčák atd.)	50 467	49 880

Zdroj: Výroční zpráva Znovín Znojmo, a.s.

Partneři firmy

Dodavatelé – převážnou část vinných hroznů získává Znovín Znojmo, a.s. koupí od externích dodavatelů. Dodavateli hroznů jsou jak velkododavatelé tak i drobní dodavatelé. V roce 2001 uzavřel Znovín Znojmo, a.s. dlouhodobé smlouvy s rozhodujícími dodavateli hroznů Znojemska. Tyto smlouvy garantují pěstitelům ceny hroznů odvislé od jakosti a podniku jistotu dodávek hroznů z důležitých a pro firmu strategických vinařských poloh a také jejich osazování kvalitními, perspektivními odrůdami.

Tab. 2. Přehled nákupu hroznů / t /

	1999	2000	2001	2002
Nákup hroznů	49 720	47 004	45 252	54 122

Zdroj: Výroční zpráva Znovín Znojmo, a.s.

Odběratelé – důležitou část odbytového portfolia tvoří nadnárodní řetězce Kaufland, Ahold a Makro, dále vinotéky, restaurace, České státní aerolinie a jednotlivci. Firma exportuje do Velké Británie firmě Direkt Wine, tento export tvoří sice pár procent celkového prodeje vína, ale z hlediska prestižního je pro podnik velmi významný. Dále firma exportuje na Slovensko, od roku 2001 dodává do nově vytvořených obchodních řetězců.

Konkurence – v současné době je zaregistrováno v České republice okolo 150ti vinařských společností a vinařů. Vzhledem omezenému rozsahu příspěvku je nebudu zmiňovat jednotlivě.

Finanční analýza

Finanční analýza je provedena za tři roky zpětně – rok 2000, 2001 a 2002.. V tabulce 3 jsou uvedeny vybrané hodnoty pro zvolené ukazatele.

Tab. 3. Hodnoty finanční analýzy / v tis.Kč /

Položka	2000	2001	2002
Aktiva celkem	243 761	261 805	282 466
Pasiva celkem	243 761	261 805	282 466
Výnosy celkem	302 166	346 027	317 818
Náklady celkem	299 470	338 821	310 547
Zisk po zdanění	2 696	7 206	7 071

Zdroj: Výroční zpráva Znovín Znojmo, a.s.

Tab. 4. Ekonomické ukazatele

Ukazatel	2000	2001	2002
Zadluženost	72,20%	66,30%	63,75%
Krátkodobá zadluženost	48,24%	46,41%	45,63%
Běžná likvidita	1,53	1,58	1,52
Pohotová likvidita	0,39	0,34	0,39
Obrat celkových aktiv	1,13	1,22	1,05
Rychlost obratu zásob	2,07	2,13	1,92
Doba obratu zásob	176,33	171,36	191,10
Rychlost obratu pohledávek	5,91	7,71	7,18
Doba obratu pohledávek	61,76	47,34	50,84
Rentabilita vlastního kapitálu	6,00%	16,00%	16,08%

Zdroj: Výroční zpráva Znovín Znojmo, a.s.

Analýza faktorů maticemi EFE a IFE

Matice EFE a IFE se používají k vyhodnocení faktorů vnějšího a vnitřního prostředí působící na podnik a v podniku. Na jejich základě lze určit, jaká je závislost podniku na vnějším a vnitřním prostředí.

Tab. 5. Matice EFE

Faktor	Váha	Reakce	Skóre
Vstup ČR do EU	0,09	3	0,27
Možnost vstupu na nové trhy	0,13	3	0,39
Ceny surovin	0,08	2	0,16
Vyšší úroveň technologie	0,09	3	0,27
Kupní síla obyvatelstva	0,10	3	0,30
Konkurence	0,08	4	0,32
Změna preferencí zákazníka	0,11	4	0,44
Zahraniční kapitál	0,06	2	0,12
Růst nezaměstnanosti	0,04	2	0,08
Zájem o kvalitní výrobky	0,08	3	0,24
Zákony a tržní regulace	0,14	3	0,42
Celkové vážené skóre			3,01

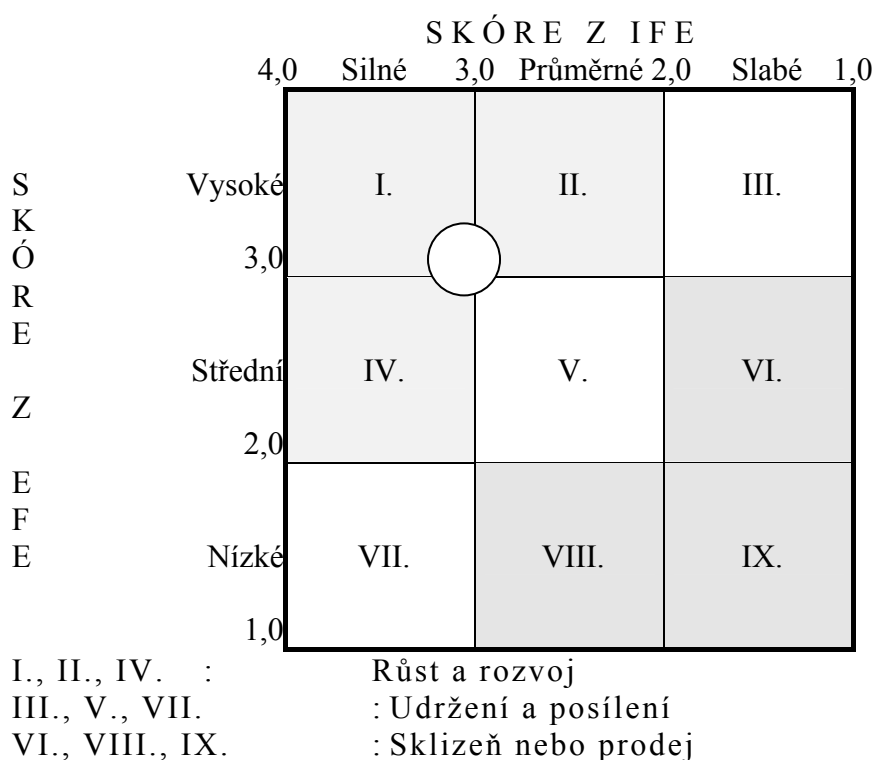
Celkové vážené skóre matice EFE ukazuje, že je nadprůměrná reakce firmy na faktory vnějšího prostředí .

Celkové vážené skóre ukazuje na nadprůměrnou reakci firmy na faktory vnitřního prostředí.

Výsledky zjištěné v maticích EFE a IFE je možno přenést do vnitřně-vnější matice IE. Pozice výsledného bodu určuje další možné strategie.

Tab. 6. Matice IFE

Faktor	VÁHA	Reakce	Skóre
Významné postavení na trhu	0,15	2	0,3
Kvalita výrobku	0,12	4	0,48
Kvalita služeb	0,13	4	0,52
Kvalifikace pracovníků	0,06	3	0,18
Platební schopnost	0,10	3	0,3
Úvěrové zatížení	0,07	2	0,14
Věrnost zákazníků značce	0,06	3	0,18
Vztahy s odběrateli a dodavateli	0,08	3	0,24
Šířka sortimentu	0,08	3	0,24
Dobrá pověst podniku	0,07	3	0,21
Kvalitní technologie	0,08	3	0,24
Celkové vážené skóre			3,03

Obr. 1. Výsledná matice IE

Z výsledků celkového skóre matic EFE a IFE a vynesení do obr.1 vidíme, že firma se v současnosti nachází ve strategicky významném postavení a je připravena pro další růst a rozvoj. Vhodnými strategiemi mohou být intenzivní a integrační strategie.

Evropská unie

Česká republika se v současné době nachází v poslední fázi před vstupem do EU, předpokládané datum vstupu je 1.5.2004. Pro oblast zemědělství, konkrétně vinařství a vinohradnictví to bude znamenat mnoho změn. Souvisí to s nejvýznamnějším legislativním opatřením a tou je novela zákona č.115/1995 Sb. o vinohradnictví a vinařství na č. 50/2002. Jejím cílem je především přiblížit tento zákon předpisům Evropského společenství, dále by měl být v nejbližším možném termínu zaveden tržní řád vínem v ČR.

V souvislosti se vstupem naší země do EU je třeba se zamyslet nad tím, co dál. Pro české vinařství lze formulovat několik bodů, jejichž realizace by měla pomoci vinařským a vinohradnickým podnikům se stát konkurence schopnými.

1. co nejrychleji částečně změnit odrůdový sortiment ve vinicích i na trhu směrem ke kvalitě
2. zintenzivnit vinice (kvalitní sadbový materiál, moderní způsoby obdělávání, odrůdy)
3. zpracovaná vína z určitých poloh prezentovat jako značku kvality
4. používat speciální technologie zaměřené na jedinečnost vína
5. zajistit důslednější kontroly vyrobeného vína a jeho evidenci
6. podporovat pěstování tradičních odrůd (např. Svatovavřínecké, Veltlínské zelené)
7. pro export do EU podporovat výsadbu hlavně bílých odrůd (např. Sauvignon a všechny typy Rulandského)

DISKUSE

Firma Znovín Znojmo, a.s. je připravena na vstup ČR do EU, má široký sortiment vín v odpovídající kvalitě a jakosti, kterou firma neustále prohlubuje a prosazuje, dále firma zavedla mezinárodní normu jakosti ISO 9001 a mezinárodní ekologickou normu ISO 14001, jejíž vlastnictví je důležitou podmínkou pro úspěch českých vinařských podniků na zahraničních trzích. Vedle nákupu nových technologií se firma připravuje na vstup do EU obměnou odrůd za nejvíce žádané, kterými jsou aromatické bílé odrůdy dávající vysokou cukernatost a kvalitu hroznů bez vysokého obsahu kyselin.

Z finančního pohledu je firma stabilní, má velmi dobrou ziskovost, která má dlouhodobě růstovou tendenci. Doba obratu zásob ukazuje velmi dlouhé zadržování zásob, což je však u vinařských podniků obvyklé.

Z analýzy prostředí podniku maticemi EFE a IFE vyplývá, že se firma nachází ve strategicky významném postavení a měla by se soustředit na svůj růst a rozvoj. Jako ideální strategie by pro podnik mohli být strategie pronikání na trh a rozvoje výrobků.

ZÁVĚR

Na základě těchto skutečností mohu konstatovat, že společnost Znovín Znojmo, a.s. je dostatečně silná firma s velmi dobrým jménem, pevnou finanční situací, širokým výrobním sortimentem, dobrou řídicí strukturou, propracovanými marketingovými aktivitami a důsledným plněním poslání a stanovených cílů. Domnívám se, že firma je schopna projít všemi změnami v zemědělství v souvislosti se vstupem ČR do EU a stát se konkurence schopnou. Změně cen a podnikatelských podmínek může čelit, neboť podnik je v růstu, je řízen kvalitními odborníky a tyto změny postihnou stejně všechny konkurenční firmy.

LITERATURA

1. Doležal, P. *Lexikon českého vinařství*. 1. vyd. Nový Bydžov: Specializované knižní nakladatelství vinařské literatury Petr + Iva, 1999. 271 s. ISBN 80-902748-1-1
2. Doležal, P. *Lexikon moravského vinařství*. 1. vyd. Nový Bydžov: Specializované knižní nakladatelství vinařské literatury Petr + Iva, 1999. 245 s. ISBN 80-902748-2-X
3. Kotler, P. *Marketing Management*. Přel. Dolanský, V., Jurnečka, S. 9. přeprac. vyd. Praha, Grada Publishing, 1998. 710 s. ISBN 80-7169-600-5

4. Znovín Znojmo, a.s.. Výroční zpráva, 2001
5. Znovín Znojmo, a.s.. Výroční zpráva, 2002
6. Varian, H. R. *Mikroekonomie*. Přel. Grega, L. 1.vyd. Praha, Victoria Publishing, 1993. 643 s. ISBN 80-85865-25-4
7. <http://www.evropska-unie.cz/>
8. <http://www.mze.cz/>

INFORMAČNÍ SYSTÉM JAKO NEZBYTNÝ PŘEDPOKLAD KONKURENCESCHOPNOSTI PODNIKU V PODMÍNKÁCH GLOBALIZACE

H. Chládková, I. Trtílková

Abstrakt

Tento příspěvek se zabývá problematikou zavedení informačního systému v podniku vyrábějícím nealkoholické nápoje. Zabývá se vyčíslením celkových nákladů na pořízení, zavedení a roční provoz systému. Dále analyzuje přínosy zavedení informačního systému pro jednotlivé podnikové činnosti.

ÚVOD

Globalizací se rozumějí kvalitativní změny ve světovém hospodářství, umožněné pokrokem informačních, komunikačních a počítačových technologií, které zprostředkovávají vnímání světa jako jeden vzájemně propojený celek. Globalizace je urychlována rozvojem technologií snižujících náklady na mezinárodní dopravu a komunikaci. Snížení cen telekomunikačních služeb, zpracování, skladování a přenosu informací slouží k daleko jednoduššímu vyhledávání obchodních příležitostí po celém světě. Rovněž tak usnadňuje koordinaci operací na od sebe navzájem velmi vzdálených místech, či on-line obchodování s komoditami, které dříve byly zcela mezinárodně neobchodovatelné. S rozvojem celosvětového obchodování a sílící konkurence se informace staly strategickým faktorem prosperity všech firem. Můžeme dokonce říci, že informace patří v současném hospodářském prostředí k nejcennějším podnikovým zdrojům. Má-li firma dostatek spolehlivých informací o situaci na trhu, může odhalovat a využívat příležitosti, které trh nabízí a naopak eliminovat jeho hrozby. Může racionalizovat svá rozhodnutí a zvolit správný cílový trh. Změny, kterými prochází naše i celosvětová ekonomika jsou a budou daleko rychlejší a nepředvídatelnější než v minulosti. Je jasné, že špatná informovanost zvyšuje riziko podnikání. Stále více se ukazuje, že manažeři, kteří se spoléhají při důležitých strategických rozhodnutích pouze na svou intuici a zkušenosti, bývají neúspěšní. Moderní firmy si uvědomují, že pro správné rozhodování potřebují dostatek kvalitních a včasných informací, které jim může zajistit informační systém (IS).

CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem práce je posouzení zavedení IS ve firmě Nealko s. r. o., která se zabývá výrobou nealkoholických nápojů, tedy oblasti podnikání, která je vystavena velké domácí i zahraniční konkurenci. Součástí příspěvku je určení výdajů vynaložených na nákup, implementaci a fungování IS a jejich porovnání s přínosy, které zavedení IS přineslo. Vliv zavedení IS je posuzován v oblasti pracovních sil, administrativních nákladů, tržeb, rychlosti podnikových procesů a podnikového cash flow.

Údaje byly získány v existující firmě, jejíž název byl na základě požadavků managementu změněn na Nealko, s.r.o.

VLASTNÍ PRÁCE

Firma Nealko byla založena v roce 1989. Jako první byl vybudován závod na plnění nápojů do lahví PET včetně výroby předlisků a vyfukování lahví. Licenčním partnerem se stala firma Pepsi Cola. V roce 1993 byla firma privatizována a změnila se její právní forma na společnost s ručením omezeným. V roce 1994 firma otevřela 6 vlastních distribučních center, prostřednictvím kterých dodávala vybrané zboží prodejnám. Obchodní centra firmě umožnily uplatňovat strategii intenzivní distribuce a dodávat požadované zboží zákazníkovi do 24 hodin po jeho objednání. V roce 1995 byla vybudována nová výrobní hala. V této hale bylo zahájeno plnění nealkoholických nápojů do plechovek pro firmu Pepsi Cola. Rovněž zde bylo zahájeno plnění ovocných šťáv do obalů Tetra Pak 1L. Na trh byla uvedena „cola pro děti i dospělé“ School Cola. V roce 1996 byla instalována nová výrobní linka na plnění ovocných šťáv do čtvrtlitrového tetrapackového balení. V roce 1997 byla uvedena do provozu pátá výrobní linka na plnění nápoje Capri Sonne do speciálních sáčků s oválným dnem a sacím brčkem. Na trh byl zaveden další nápoj pro děti Kidz. V roce 1999 firma omezila spolupráci s firmou Pepsi Cola a přešla na výrobu vlastních výrobních řad. V roce 2000 firma založila dceřinou společnost na Slovensku. V roce 2001 provedla firma rozsáhlou reklamní kampaň na výrobek Capri Sonne. Tato kampaň měla velký úspěch a pomohla navýšit prodej tohoto výrobku o 300%. V tomto roce zároveň firma odprodala plnicí linku na výrobu plechovek a tuto výrobu začala realizovat u smluvního partnera. V roce 2002 společnost rozšířila obchodní síť na Slovensku a začala exportovat do západních zemí. Zároveň se stala dominantním výrobcem privátních značek pro nadnárodní maloobchodní řetězce a výrobně se soustředila na diskontní výrobky českého trhu nealko výrobků.

V současné době sídlí centrála společnost v Brně. V Třebíči je umístěn výrobní závod, obchodní oddělení a účtárna firmy. Zásobování trhu výrobky společnosti probíhá prostřednictvím obchodních manažerů a 6 firemních distribučních center, které jsou v Praze, Karlových Varech, Liberci, Strakonici, Pardubicích a Ostravě.

Do konce roku 2001 firma nepoužívala ucelený informační systém, informace byly zpracovávány pouze na papírech a v nepropojených počítačích. Využívaný systém byl postaven na technologiích Microsoft Windows NT 4.0 Server (aplikační a souborový server), Microsoft (klientský OS a kancelářský systém), FoxPro a PC FAND (prostředí pro běh aplikací). Jako produkční systém byl všude využíván systém Kvinta, který obsahoval moduly Účetnictví, Sklady, Distribuce a Mzdy. Tento systém byl používán v Brně, Třebíči i v 6 distribučních centrech, avšak na systémově nepropojených PC.

Základním cílem informační strategie bylo propojit firmu uceleným informačním systémem. Vzhledem k tomu, že výrobní závod je v Třebíči, centrála firmy se nachází v Brně a firma má 6 distribučních center (Praha, Liberec, Pardubice, Strakonice, Karlovy Vary a Ostrava) bylo hlavním cílem zajistit dostupnost informací ve stejném okamžiku ve všech těchto místech a zamezit časovému zpoždění předávání informací.

Nový integrovaný informační systém byl dodán firmou Minerva ČR a. s.. Jádrem informačního systému je MFG/PRO od americké národní firmy QAD pokrývající provozní procesy, tedy nákup, prodej, skladování, plánování a řízení výroby, účetnictví a finance. Systém MFG/PRO je navržen s využitím logistických norem a výrazně se specializuje na uživatele z potravinářského a farmaceutického průmyslu. Pro potřeby manažerského rozhodování byl navržen systém MIS ALEA, který je maximálně vhodný pro vícekritériální analýzy, vyhledávání výjimek a extrémů, simulace aj., ve velice přehledném informačním prostředí, které nevyžaduje žádné předchozí znalosti v oblasti informačních systémů. Posledním systémem, který firma Nealko s. r. o. nakoupila, byl systém APSO, který slouží

k účtování mezd podle právní úpravy ČR. Všechny tyto specializované systémy byly zvoleny tak, aby byla zaručena vzájemná propojení a stabilita do budoucna.

Tabulky 1 a 2 dokumentují náklady na pořízení a zavedení IS

Tab. 1. Souhrnná kalkulace ceny na pořízení IS

Položka	Celková cena v Kč	Sleva v %	Cena po slevě v Kč
Server IBM F80, UPS	1 578 332,00	35%	1 025 916,00
Databáze PROGRESS	510 700,00	20%	408 560,00
Terminálové emulátory	80 600,00		80 600,00
Aplikace MFG/PRO	2 800 000,00	25%	2 100 000,00
Aplikace APSO	200 000,00		200 000,00
Fax modem	60 000,00		60 000,00
6 PC - Pentium 2	225 000,00	20%	180 000,00
Implementace	1 920 000,00		1 920 000,00
Celkem	7 374 632,00		5 975 076,00

Tab. 2. Rozpis nákladů na implementaci

Činnost	Počet dní	Cena v Kč
Školení TOP	1 den x 15 000,-	15 000,00
Školení real. Týmu	11 dnů x 15 000,-	165 000,00
Instalace MFG/PRO a základních SW	2 dny x 15 000,-	30 000,00
Základní nastavení systému	1 den x 15 000,-	15 000,00
Modelování procesů Nealko	60 dnů x 15 000,-	900 000,00
Verifikace procesů	5 dnů x 15 000,-	75 000,00
Příprava pořízení dat (CIM, ručně)	8 dnů x 15 000,-	120 000,00
Pilot - průchod zakázky systémem	15 dnů x 15 000,-	225 000,00
Školení koncových uživatelů	1 den x 15 000,-	15 000,00
Pořízení dynamických dat	1 den x 15 000,-	15 000,00
Kontrola systému před spuštěním	2 dny x 15 000,-	30 000,00
Zkušební provoz Nealko	21 dnů x 15 000,-	315 000,00
Celkem	128 dnů	1 920 000,00

Roční provozní náklady na IS činily v roce 2002 celkem 1 186 770 Kč a zahrnovaly následující položky:

- roční údržba dodavatelskou firmou	405 570,-
- roční náklady na práci IT pracovníků	745 200,-
- servis IT pracovníky firma a nájem	36 000,-
Celkem	1 186 770,-

Po zavedení informačního systému získal každý z manažerů firmy on-line přístup k aktuálním informacím. Zavedením IS se podařilo také zautomatizovat některé rutinní a duplicitní práce, čímž se také snížila chybovost.

Zavedením IS byly splněny i další cíle v jednotlivých oblastech firemních procesů. V oblasti prodeje se urychlil proces fakturace z 5 – 8 dnů na 1 den. Zajistila se kontrola kreditu zákazníka, což při porušení nastavených podmínek vede k blokaci expedice. Jsou k dispozici on-line informace o objednávkách. IS umožňuje také snadno provádět analýzy prodeje, sortimentu a prodejců.

V oblasti nákupu se firmě podařilo díky zavedení IS zpřesnit údaje o zásobách, získat přesné informace o výrobě a prognózách prodeje. Podařilo se jí také zamezit několikanásobné evidenci stejných údajů, vytvořila se vazba mezi příjmy na sklad a nákupní objednávkou. Informační systém automaticky hlídá dodržování rámcových smluv a poskytuje informace pro hodnocení dodavatelů. IS umožnil přístup k aktuálním informacím o zásobách. Dále zjednodušil přesuny zásob mezi výrobním a distribučním místem a umožnil optimalizovat zásoby u všech poboček. Zautomatizoval vazbu mezi skladovým hospodářstvím a účetnictvím a umožnil automatické přecenění zásob v souvislosti s roční uzávěrkou.

V oblasti plánování firma dosáhla zautomatizování tvorby plánu na základě vložených objednávek a prognóz prodeje. Tím mělo také dojít k zefektivnění výroby prostřednictvím automatizovaného nastavení ekonomických výrobních dávek informačním systémem. Vzhledem k tomu, že informace nebyly do informačního systému zadávány včas, zefektivnění se zatím loňském roce neprojevalo.

V oblasti výroby se firmě podařilo zajištění včasných informací o výrobě v elektronické podobě, zprůhlednit vyhodnocování výrobnosti na linkách a zjednodušit evidenci o subdodávkách (plnění u jiných firem). Zároveň se zautomatizovala evidenci při převodu výrobků z výroby na sklad. Stále ještě však chybí firmě údaje o rozpracované výrobě, které se nepodařilo zavedením IS zajistit.

IS umožnil také elektronické zpracování finančních analýz a cash flow.

Velký přínos pro firmu mělo zavedení plně automatizovaného styku s bankovními ústavy.

Nemalý přínos přineslo zavedení IS firmě také zlepšení dobrého jména v povědomí obchodních partnerů.

Vliv zavedení IS na tržby podniku nebylo možné prokázat, neboť firma ztratila v roce 2002 jednoho z klíčových zákazníků, a proto došlo k poklesu tržeb.

Zavedení IS přispělo také k lepšímu rozhodování managementu firmy. Dřívější nedostatečné a nekvalitní informace byly nahrazeny okamžitými a přesnými informacemi ve všech oblastech řízení společnosti. Management proto může na základě těchto informací daleko pružněji reagovat na některé odchylky od žádoucího stavu. Zavedením IS byly přesunuty některé rozhodovací pravomoci z nejvyšší úrovně řízení na nižší úroveň a urychlilo se rozhodování tím, že zodpovědní manažeři na středních úrovních řízení získali přístup ke stejným informacím jako top management. Obecně ale platí, že k informacím mají různí zaměstnanci diferencovaný přístup podle pravomoci a odpovědnosti.

Mezi přínosy zavedení IS, které bylo možné číselně kvantifikovat patří úspora nákladů, která vznikla propuštěním přebytečných zaměstnanců, snížení nákladů v administrativě a zlepšení podnikového Cash Flow.

Zavedením IS bylo možné ušetřit práci 11 technicko hospodářských pracovníků z různých oblastí podnikových činností. Pro tyto pracovníky nebylo možné najít ve firmě jiné uplatnění, proto museli být propuštěni. Jednotlivé úseky, kterých se propouštění týkalo a úspora mzdových nákladů je uvedena v Tab. 3.

Tab. 3. Úspora mzdových nákladů na zaměstnance propuštěné se zavedením IS

Pracovní zařazení	Oddělení	Hrubá mzda za měsíc	Zdr. ,soc. pojištění 35%	Celkové nákl. za rok
Prodej				
asistentka obchodního ředitele	OÚ	12 000,00	4 200,00	194 400,00
obchodní referent	OÚ	13 000,00	4 550,00	210 600,00
pracovník expedice	expedice	12 000,00	4 200,00	194 400,00
pracovník expedice	expedice	12 000,00	4 200,00	194 400,00
Nákup				
pracovník skladu	Sklad	12 000,00	4 200,00	194 400,00
Ekonomická činnost				
Účetní	účetárna	12 000,00	4 200,00	194 400,00
Účetní	účetárna	12 000,00	4 200,00	194 400,00
Fakturantka	účetárna	12 000,00	4 200,00	194 400,00
skladová účetní	účetárna	12 000,00	4 200,00	194 400,00
Výroba				
směnový mistr	výroba	12 500,00	4 375,00	202 500,00
Plánovač	výroba	12 500,00	4 375,00	202 500,00
Celkem		134 000,00	46 900,00	2 170 800,00

Zavedení IS přineslo úsporu nákladů v administrativě. Úspora bylo dosaženo přenesením většina papírové evidence do elektronické podoby. V průměru se snížení těchto nákladů pohybovalo kolem 10 000,- měsíčně.

Velký vliv mělo zavedení IS na zlepšení podnikového Cash Flow, protože došlo ke snížení všech druhů zásob. Zásobu nakoupených surovin bylo možné snížit na minimum proto, že se nyní nakupují jen suroviny na základě požadavků výroby. Ta je napojena na modul prodeje, tzn. že výroba zná termíny objednávek. Zároveň zavedení MIS přineslo i radikální snížení zásob hotových výrobků, protože výrobky jsou vyráběny podle odběratelských požadavků a na základě měsíčních předpokladů prodeje obchodního útvaru.

Celkové snížení zásob:

- zásoby materiálu	4 000 000,- Kč
- zásoby výrobků	4 700 000,- Kč
- zásoby zboží	100 000,- Kč
- výrobky a zboží na distr.centrech	800 000,- Kč
Celkové snížení zásob	9 600 000,- Kč

ZÁVĚR

Schopnost podniku rychle reagovat na změny ve vnějším prostředí a schopnost pronikat na nové trhy budou s rostoucí globální konkurencí nabývat na významu. Práce vrcholového managementu firem bude obtížnější, protože bude třeba řešit stále složitější

problémy a bude stále méně času na jejich řešení. Okolnosti budou nutit manažery stále častěji k rozhodování při rostoucí míře nejistoty a rizika. Přesné a spolehlivé informace jsou dnes nezbytnou podmínkou pro existenci a rozvoj podniku. Zavedení informačního systému znamená pro manažera získání kvalitnějších informací, které umožní zvýšení konkurenceschopnosti podniku v oblastech jako je snižování režijních nákladů, zvyšování produktivity práce, zvyšování kvality výrobků či služeb, zlepšování péče o zákazníka a urychlování inovací. Přes značné finanční prostředky, které musí podnik na zavedení a provoz informačního systému vynaložit je z případu konkrétního podniku vidět přínos zavedení systému na jednotlivé podnikové činnosti. Zvláště je zřetelný vliv na úsporu mzdových nákladů, která činila v roce 2002 téměř 2,2 mil. Kč.

LITERATURA

1. DUFEK, J. *Marketing cesta k úspěchu firmy*. 1. vyd. Brno: Cathy, 1997. 233s.
2. KOTLER, P. *Marketing management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 712s. ISBN 80-7169-600-5.
3. VOŘÍŠEK, J. *Strategické řízení informačního systému a systémová integrace*. 1. vyd. Praha: Press Management, 1999. 328s. ISBN 80-85943-40-9.
4. Nealko s. r. o.. Výsledovka. 2001
5. Nealko s. r. o.. Výsledovka. 2002
6. Nealko s. r. o.. Nabídkový katalog. 1999
7. Minerva s. r. o.. Studie řešení IS. 2001

CHARAKTERISTIKA PROBLEMATIKY KAPITOLY ZEMĚDĚLSTVÍ V RÁMCI JEDNÁNÍ O PŘISTOUPENÍ ČR K EU

P. Cyvínová, A. Škorpíková

ÚVOD

Vzhledem k blížícímu se okamžiku připravovaného rozšiřování Evropské unie, v platnosti zůstává termín 1. 5. 2004, je dnes pozornost stále více věnována průběhu vyjednávání mezi ČR a členskými státy EU. Jedním z nejžhavějších témat jednání o vstupu České republiky do EU se stalo zemědělství.

Problematika zemědělství spadá do tzv. kapitoly 7, která je jednou ze čtyř dosud neuzavřených kapitol v procesu vyjednávání ze strany ČR.⁴ Představy ČR a doposud známé představy EU o výsledku jednání jsou v této kapitole od sebe nejvíce vzdálené. Jedná se zejména o určení výše produkčních kvót u jednotlivých komodit, přímých plateb, prostředků pro rozvoj venkova a uplatnění možných ochranných opatření v případě ohrožení vnitřního trhu ČR. Přitom výsledky jednání ve výše zmíněných bodech mohou významně a dlouhodobě ovlivnit budoucí rozměr, podobu a rozvojové možnosti českého zemědělství a navazujících zpracovatelských výroby, s příslušnými politickými a sociálními důsledky.

Českou republikou byl na podporu vyjednávání v této kapitole zpracován tzv. Poziční dokument, který obsahuje požadavky ČR na přechodná období, požadavky na přidělení kvót a přímých plateb a byl zde dán současně příslib, že ČR bude dnem vstupu schopna aplikovat „acquis communautaire“ v oblasti zemědělství, venkovského rozvoje, lesního hospodářství a rybolovu.

Přes odlišné požadavky týkající se podmínek vstupu ČR do EU, se naše republika ztotožňuje se současnými cíli Společné zemědělské politiky a principy Evropského modelu zemědělství. Zájmem České republiky je zajištění konkurenceschopného postavení českých zemědělců a navazujícího zpracovatelského sektoru po vstupu do EU, a to při zajištění makroekonomické stability, vysokých environmentálních standardů, bezpečnosti potravin, krajinotvorné funkce zemědělství a celkového rozvoje českého venkova s ohledem na potřeby spotřebitele.

MATERIÁL A METODIKA

Cílem příspěvku je provést charakteristiku problematiky kapitoly Zemědělství v rámci jednání o přistoupení ČR k EU. Kapitola je považována za jednu z nejobtížnějších, a to jak z pohledu kvantity legislativních opatření, tak vzhledem k nejvýraznějším odlišnostem v názorech mezi vyjednávajícími stranami.

Pro zpracování příspěvku byl zvolen metodický přístup použitý Ministerstvem zemědělství ČR v dokumentu s názvem Návrh postupu jednání o přistoupení ČR k EU v kapitole Zemědělství. Dle této metodiky byla jednání o kapitole Zemědělství rozdělena na

---

⁴ Stav platný ke dni podání příspěvku (15. 11. 2002). Další posun ve vyjednávání je očekáván na summitu v Kodani v prosinci 2002.

čtyři hlavní subkapitoly. Konkrétně se jedná o horizontální otázky Společné zemědělské politiky, Společné tržní organizace, rozvoj venkova a lesní hospodářství a veterinární a fytosanitární legislativu.

Horizontální otázky zahrnují obecné principy Společné zemědělské politiky a mechanismy financování výdajů této politiky, politiku kvality, veřejné podpory, obchodní mechanismy. Příspěvek se v rámci této kapitoly věnuje rozboru vývoje Společné zemědělské politiky EU od jejího založení až po nezbytné reformy uskutečněné v posledních letech a mechanismům financování výdajů SZP.

Kapitola pod názvem **Společné tržní organizace** je věnována analýze základních typů těchto organizací. Současně je provedeno srovnání Evropskou unií navržených národních produkčních kvót regulujících nabídku u jednotlivých komodit s požadavky ČR, včetně uvedení současných přímých plateb platných pro členské státy EU.

V rámci **Rozvoje venkova** jde zejména o vyjednání objemu finančních prostředků na opatření rozvoje venkova ze strukturálních fondů EU, které budou pro naši zemi dostupné v okamžiku vstupu. Součástí práce je stručná zmínka o předvstupních programech nabízených Evropskou unií všem kandidátským zemím v období přidružování a přípravy na čerpání finančních prostředků z již zmiňovaných strukturálních fondů, konkrétně o programu SAPARD.

Veterinární a fytosanitární legislativa nebyla v rámci příspěvku charakterizována, jelikož tato subkapitola byla již předběžně uzavřena dne 11. 6. 2002 na 9. zasedání Mezivládní konference o přistoupení ČR k EU. V této části kapitoly Zemědělství byla vyjednána dvě přechodná období. (Jedná se o přechodné období do 31. prosince 2006 pro celkem 52 zpracovatelských podniků na dosažení plné harmonizace hygienických parametrů s podmínkami platnými v EU a o přechodné období do 31. prosince 2009, pro již používané neobohacené klecové systémy pro nosnice, které nesplňují některé technické požadavky EU.)

Na základě provedené analýzy jsou v rámci diskuse uvedena doporučení nutná pro úspěšné uzavření kapitoly Zemědělství, která by vedla k budoucímu rozvoji českého zemědělství a zajištění jeho dlouhodobé konkurenceschopnosti.

Podkladové údaje byly čerpány ze sekundárních zdrojů Ministerstva zemědělství ČR, Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky a Generálního ředitelství cel, dále z odborné literatury vztahující se ke zvolenému tématu a z internetových stránek o evropské integraci.

Problematika analyzovaná v tomto příspěvku patří k aktuálně řešeným otázkám souvisejícím se začleňováním ČR do struktur EU a podléhá tudíž kontinuálnímu vývoji, proto je nutné upozornit na fakt, že data zde uveřejněná lze považovat za platná ke dni podání příspěvku.

VÝSLEDKY

Oficiální jednání mezi Českou republikou a EU o kapitole Zemědělství byla otevřena dne 14. června 2000. České republice byl předán dokument EU pod názvem "Společná pozice EU ke kapitole Zemědělství (vč. veterinárních a fytosanitárních záležitostí) a rybolovu". Na tento dokument reagovalo MZe ČR vypracováním tzv. Pozičního dokumentu, který by měl napomoci obhájit postoje ČR.

1. HORIZONTÁLNÍ OTÁZKY

1.1. Společná zemědělská politika – historie a vývoj do roku 1991

Základy Společné zemědělské politiky (SZP, anglická zkratka CAP – Common Agricultural Policy) byly položeny již v roce 1957 při podpisu Římských smluv, na jejichž základě dne 25. března 1957 vzniká Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM) a Evropské hospodářské společenství (EHS). Šesti zakladatelskými státy, které již v roce 1951 vytvořily podpisem Pařížské smlouvy Evropské společenství uhlí a oceli, byly Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Francie, Německo a Itálie.

Cílem EHS byla podpora hospodářského růstu a rozvoj společného trhu. *Podle čl. 38 Smlouvy o EHS* (od r. 1993 Smlouvy o ES) zahrnuje *společný trh* také zemědělství a obchod se zemědělskými produkty. *Článek 39* upřesňuje cíle Společné zemědělské politiky, *článek 40* stanoví postupné rozvíjení Společné zemědělské politiky a uvádí pro organizaci agrárních trhů různá opatření, z nichž se jako použitelné ukázalo pouze zavedení společných tržních řádů. V důsledku toho zemědělská politika a agrární trh zaujímají v ES zvláštní postavení, které beze změny trvá i na základě Smlouvy o Evropské unii (EU).

Cíle Společné zemědělské politiky

- a) **zvýšit produktivitu zemědělství** podporou technického pokroku, zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálním využitím výrobních faktorů,
- b) **zajistit tak odpovídající životní úroveň zemědělské komunity**, a to zejména zvýšením individuálních příjmů osob pracujících v zemědělství,
- c) **stabilizovat trhy se zemědělskou produkcí**,
- d) **zajistit plynulé zásobování**,
- e) **zajistit dodávky spotřebitelům za rozumné ceny.**

Základní principy Společné zemědělské politiky

K dosažení cílů SZP bylo třeba zpracovat velmi komplikovaný mechanismus regulace produkce i odbytu, který současně zohledňoval i kurzové výkyvy národních měn členských států EHS. Přitom byly jako tři rámcová východiska SZP dohodnuty tři principy.

1. **Princip jednotného trhu** vyžadující úplnou volnost pohybu zemědělské produkce po Společenství, odpovídající harmonizaci předpisů správních, zdravotnických, veterinárních, jednotnou cenovou hladinu zemědělských produktů uvnitř ES, jednotná pravidla soutěže, jednotná pravidla pro úpravu obchodu se zemědělskou produkcí se zahraničím atd.
2. **Princip preference Společenství**, který orientuje výrobní subjekty v zemědělském sektoru Společenství, aby dávaly přednost vlastním produktům před lacinými dovozy z oblasti mimo ES a snížit rizika výkyvů dopadů zemědělských cen na světových trzích na evropské farmáře.

K podpoře tohoto principu byly zavedeny dva základní mechanismy:

- **vyrovnávací dávky** byly vybírány za dovážené zboží, což mělo za následek, že dovážené zboží bylo dražší než srovnatelné domácí produkty,
  - **exportní subvence** na vyvážené produkty Společenství, aby byly konkurenceschopné na světových trzích.
3. **Princip finanční solidarity** zajišťující, že příjmy ze společné zemědělské politiky jdou do rozpočtu Společenství a naopak náklady vzniklé ze SZP jsou hrazeny ze společných fondů.

V této době představovala SZP reakci na obavy Evropského společenství v oblasti nedostatečného (80%) krytí celkové spotřeby zemědělských produktů vlastní výrobou.

Mechanismy této politiky byly navrženy tak, aby mohly čelit této situaci. Podporovaly vnitřní ceny a příjmy, buď prostřednictvím intervencí a/nebo ochranou hranic, nebo případně, pokud neexistovala ochrana hranic, různými podporami výrobcům a zpracovatelům zemědělských produktů ze Společenství, za něž bylo třeba zaplatit více, než jaké byly světové ceny.

Koncem 80. let se však ve struktuře SZP objevily závažné nedostatky. Dosavadní politika byla úspěšná, pokud bylo třeba zajistit dostatek potravinářských produktů evropským spotřebitelům. Její uplatňování však časem vyvolalo řadu problémů způsobených vývojem Společenství směrem k přebytkové produkci většiny svého zemědělského zboží. Ceny a garance poskytované prostřednictvím intervenčních a produkčních pomocí podporovaly nadprodukcí, to vedlo k vytvoření nákladných přebytků, které při dotovaném prodeji na světových trzích měly depresivní účinek na tržní ceny a narušovaly domácí trhy. Intenzivní produkce měla negativní důsledky na životní prostředí a systém selhal i při zajišťování adekvátních příjmů ze zemědělství pro malé a střední rodinné farmy.

Různá opatření, která byla v osmdesátých letech přijata ke kontrole tohoto vývoje, se minula účinkem. Již v roce 1984 se projevil první nesmělé krůčky k pozdější reformě SZP, kdy se omezily produkční kvóty pro mléko. V roce 1988 byly zavedeny stabilizátory pro obilí, olejninu a bílkoviny. Přitom bylo stanoveno garantované množství, jehož překročení znamenalo automatické snížení intervenční ceny. Dále se pak podporovalo postupné snižování ploch využívaných k produkci, přičemž se zemědělci, kteří se na něm dobrovolně podíleli, museli zavázat, že svoji produkci sníží na dobu pěti let o 20 %. Byla vytvořena i možnost dřívějšího odchodu zemědělců do důchodu (již v 55 letech), pokud se vzdají hospodářské zemědělské aktivity. Snad nejdůležitějším krokem byla dohoda o finančním stropu, týkající se výdajů z rozpočtu EU na SZP: ty po roce 1988 nesměly překročit ve své dynamice 74 % růstu hrubého domácího produktu ES. K významné reformě SZP došlo až v roce 1992 a později pak v roce 1999 v souvislosti s dalším kolem světových obchodních jednání a s rozšiřováním EU.

1.2. Společná zemědělská politika – vývoj od roku 1992 až doposud

Reforma v roce 1992 byla zaměřena na zajištění většího souladu nabídky s poptávkou, zejména snižováním produkce (zmenšení rozsahu zemědělské půdy, zavedení kvót apod.), soustředění pozornosti na otázky životního prostředí a racionálnější využití půdy. Dále bylo zahájeno snižování výkupních cen. Zemědělcům byla poskytnuta kompenzace v podobě přímých plateb, byly pro ně zavedeny pobídky k racionalizaci jakosti výrobků a byla jim poskytnuta pomoc při přípravě ke vstupu na nové trhy a přístup k dalším zdrojům příjmů zejména v oblasti cestovního ruchu, tzv. farmářská turistika.

Za druhou reformu SZP je považováno schválení dokumentu **Agenda 2000** v dubnu 1999 15 členskými státy EU na společném setkání v Berlíně. Cílem reforem formulovaných v Agendě 2000 je posílit **evropský model zemědělství** v souvislosti s rozšiřováním EU. Hlavními prvky reforem je pokračování reformy z roku 1992 dalším snižováním intervenčních cen, zvyšováním přímých vyrovnávacích plateb a značným zjednodušením pravidel, kterým SZP podléhá. Cílem reformy je zajištění, aby evropské zemědělství bylo víceúčelové, trvale udržitelné a konkurenceschopné po celé Evropě, včetně regionů trpících specifickými problémy. Zemědělství musí sehrát svou úlohu při zachování venkova a přírodních otevřených prostor, musí zásadním způsobem přispět k vitalitě venkovského života. Musí být schopné reagovat na spotřebitelské požadavky na jakost a bezpečnost potravin a ochranu životního prostředí.

Cíle SZP po roce 2000 navržené v rámci Agendy 2000 kladou důraz na:

- zvýšení vnitřní i vnější konkurenceschopnosti zemědělství,
- kvalitu a zdravotní nezávadnost potravin,
- zajištění slušné životní úrovně zemědělské komunity,
- integraci environmentálních cílů do SZP,
- vytváření alternativních pracovních a příjmových příležitostí pro farmáře a jejich rodiny,
- zjednodušení legislativy EU.

Hlavní principy Evropského modelu zemědělství:

- konkurenceschopný zemědělský sektor, který se může postupně vyrovnat se světovým trhem, aniž by byl přehnaně subvencovaný, protože to je z mezinárodního hlediska stále méně přijatelné,
- výrobní postupy, které jsou přiměřené a ekologicky přijatelné, schopné poskytovat kvalitní produkty toho druhu, jež požaduje veřejnost,
- různé způsoby zemědělské výroby, bohaté na tradice, které jsou orientované nejenom na produkci, ale snaží se také uchovat esteticky příjemné prvky krajiny i životaschopné a aktivní venkovské komunity, vytvářející a zachovávající zaměstnanost,
- jednodušší, srozumitelnější zemědělská politika, která dodržuje jasnou dělící čáru mezi rozhodnutími, které musí být přijaty společně a těmi, které by měly zůstat v kompetenci členských států,
- zemědělská politika, která jasně ukazuje, že vynaložené výdaje, které jsou její součástí, jsou ospravedlněny službami, které společnost jako celek od zemědělců očekává.

V souvislosti s budoucím rozšířením EU představila Evropská komise (EK) v červenci 2002 nový dokument tzv. **Mid-term review**, který obsahuje návrh reformy SZP jdoucí za rámec reforem stanovených Agendou 2000. Návrh reformy obsažené v Mid-term review zahrnuje horizontální opatření zaměřená na přesun prostředků od přímých plateb k financování rozvoje venkova. Ústřední myšlenkou návrhu reformy je oddělení poskytování přímých podpor od produkce. Tato změna by měla přesunout prostředky od zemí s intenzivní výrobou obilovin a dobytka k zemím využívajícím extenzivní způsob hospodaření. Návrh klade dále důraz na zvyšování úrovně bezpečnosti potravin, ochranu životního prostředí a blaho zvířat.

1.3. Hlavní zdroje financování výdajů SZP

Finančním nástrojem SZP se od roku 1962 stal Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EZOF, anglická zkratka EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund), který je součástí strukturálních fondů EU a jehož prostřednictvím se vynakládají prostředky na zemědělství.

EZOF byl zřízen na základě dohody č. 25 EHS ze 14. 1. 1962 a je tvořen ze dvou sekcí:

- sekce záruční/garanční** – financuje největší část výdajů na zemědělství prostřednictvím společných tržních organizací (COM). Hradí opatření související s uplatňováním SZP, především v cenové politice, kdy poskytuje finanční prostředky na garantované ceny zemědělských výrobků, které zemědělci EU podle pevně stanovených cen obdrží za své produkty, nelze-li je pro nízkou poptávku na volném trhu prodat.
- sekce orientační** – zabývá se strukturální politikou, financuje restrukturalizaci a modernizaci zemědělských hospodářství, vyrovnávací příspěvky, které pomáhají překonat nepříznivé přírodní podmínky, a podporu začínajícím mladým zemědělcům.

EZOZF tvoří přibližně polovinu rozpočtu EU (viz. tabulka I), ale jeho relativní podíl by se měl postupně snižovat ve prospěch nových politik: výzkum, obrana, vzdělávání. V roce 1988 představovaly výdaje na SZP téměř 65 % všech rozpočtových výdajů.

V příjmové části rozpočtu se SZP pohybuje ve velmi nízkých číslech na rozdíl od části výdajové, a to i přes původní plán, že systém importních přírážek vytvoří rovnováhu. Dnes se jedná o pouhých 5 % vydání tohoto fondu. Proto musejí být odvody do tohoto fondu doplňovány příspěvky členských států.

Tab. 1. Přehled o skutečném čerpání (2000) a rozpočtech EU (2001 a 2002) v EUR

Položka	Čerpání 2000	Rozpočet 2001	Rozpočet 2002	Rozpočet 2002 v %
A Administrativní výdaje	3 020 677 072	3 217 158 297	3 387 641 760	3,61
B1 EZOZF, záruční sekce	40 345 674 587	44 483 700 000	44 480 180 000	47,39
B2 Strukturální operace	25 523 488 328	31 773 965 000	32 287 100 000	34,40
B3 Vzdělávání, odborný výcvik, mládež	728 768 965	762 658 500	888 220 000	0,95
B4 Energie, Euratom, nukleární bezpečnost a životní prostředí	139 453 073	191 200 000	189 310 000	0,20
B5 Ochrana spotřebitele, průmysl vnitřní trh a transevropské sítě	847 903 067	1 036 762 000	1 124 222 000	1,20
B6 Výzkum a technologický vývoj	3 170 464 744	3 610 000 000	3 751 687 600	4,00
B7 Externí akce	4 826 785 206	6 532 441 000	7 387 044 500	7,87
B8 Společná zahraniční a bezpečnostní politika	19 560 208	35 000 000	35 000 000	0,04
B0 Záruky a rezervy	186 290 500	415 347 500	335 162 000	0,36
Část B – Operační výdaje	75 788 388 677	88 841 074 000	90 477 926 100	96,39
Část A – Admin. výdaje	3 020 677 072	3 217 158 297	3 387 641 760	3,61
Celkové výdaje	78 809 065 749	92 058 232 297	93 865 567 860	100,00

Pramen: MZe ČR, Odbor zemědělských komodit

Pozn.: Platnost údajů k datu 6/2002

Rozpočet Evropské unie pro rok 2002 počítá s celkovými výdaji přes 93 miliard EUR. Z této částky bylo přiděleno více než 3,3 mld. EUR na administrativu, zbylých 90,5 mld. EUR bylo naplánováno na operační výdaje Společenství. Největší položkou operačních výdajů je záruční sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EZOF), pro kterou bylo na rok 2002 určeno 44,5 mld. EUR.

Druhou největší položku rozpočtu přes 32,2 mld. EUR tvoří strukturální operace realizované prostřednictvím tzv. strukturálních fondů. Jedná se v současné době o čtyři fondy, a to EZOF (sem zařazena jeho orientační sekce), Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Finanční nástroj pro řízení rybolovu. Vedle těchto strukturálních fondů byl pro podporu hospodářsky slabších členských států EU vytvořen v roce 1994 ještě Fond soudržnosti nebo-li Evropský kohezní fond.

Rozdělení výdajů na SZP v rámci záruční sekce EZOF je uvedeno v Tab. 2. Z rozpočtu na rok 2002 připadalo na podporu rostlinné produkce 27,3 mld. EUR, živočišné produkce 10,9 mld. EUR a na rozvoj venkova téměř 4,6 mld. EUR. Největší nárůst výdajů v rámci rostlinné výroby zaznamenala regulace trhu s výrobky sektoru vína, v živočišné výrobě šlo o hovězí a telecí maso.

Tab. 2. Subsektory B1 - Evropský zemědělský orientační a záruční fond, záruční sekce (EUR)

Položka	Čerpání 2000	Rozpočet 2001	Rozpočet 2002	Rozpočet 2002 v %
Rostlinné výrobky	25 807 200 222	27 348 000 000	27 349 000 000	61,49
Z toho: Plodiny z orné půdy	16 663 063 025	17 848 000 000	17 916 000 000	40,28
Cukr	1 910 204 204	1 704 000 000	1 401 000 000	3,15
Olivový olej	2 210 125 603	2 473 000 000	2 366 000 000	5,32
Ovoce a zelenina	1 546 083 669	1 647 000 000	1 650 000 000	3,71
Výrobky sektoru vína	765 497 473	1 153 000 000	1 392 000 000	3,13
Tabák	989 396 975	1 000 000 000	983 000 000	2,21
Živočišné výrobky	9 263 380 893	11 129 700 000	10 859 580 000	24,41
Z toho:				
Mléko a mléčné výrobky	2 532 019 952	2 345 000 000	1 912 000 000	4,30
Hovězí a telecí maso	4 539 574 626	6 978 000 000	8 095 000 000	18,20
Skopové a kozí maso	1 735 581 436	1 620 000 000	672 000 000	1,51
Vepřové, vejce a drůbež	446 846 059	170 000 000	163 500 000	0,37
Evropský rybolovný garanční fond	9 358 821	16 700 000	17 080 000	0,04
Doplňkové výdaje celkem	1 178 096 829	1 011 000 000	1 426 600 000	3,21
Potravinové programy	309 121 959	323 000 000	306 000 000	0,69
Veterinární a rostlinolékařská opatření	102 493 856	165 500 000	569 500 000	1,28
Rozvoj venkova celkem	4 096 996 643	4 495 000 000	4 595 000 000	10,33
Monetární rezerva celkem		500 000 000	250 000 000	0,56
Subsektory B1 celkem	40 345 674 587	44 483 700 000	44 480 180 000	100,00

Pramen: MZe ČR, Odbor zemědělských komodit

Pozn.: Platnost údajů k datu 6/2002

Finanční prostředky z orientační sekce EZOF jsou čerpány především na:

- zachování životaschopných podnikatelských subjektů v oblastech LFA (Less Favourable Areas – znevýhodněné oblasti), zejména horských a podhorských,
- hospodaření mladých farmářů (do 40 let),
- zlepšení venkovských struktur,
- pozemkové úpravy,
- kvalita zemědělské produkce,
- rozvoj multifunkčního zemědělství (tj. zemědělství zaměřeného nejen na zemědělskou produkci, ale i na zajišťování služeb údržby krajiny a na nezemědělské činnosti), ochrana životního prostředí a krajiny, obnova vesnic a další.

2. Společné tržní organizace

Poté, co byly vytýčeny cíle a principy SZP, začaly být postupně vypracovány a uváděny v platnost tzv. Společné tržní organizace (z angličtiny COM – Common Organization of the Market), které měly za úkol regulovat trh vždy pro určitou komoditu. Již v první fázi vznikly Společné tržní organizace pro zhruba polovinu zemědělské produkce, dnes je to již přes 90 % zemědělské výroby EU.

Cílem společných tržních organizací, jejichž prostřednictvím je realizována cenová a tržní politika SZP, není jen stabilizace cen omezením volné hry nabídky a poptávky na zemědělském trhu, ale jejich trvalá regulace. Náklady spojené s regulacemi nese EZOF. Společné tržní organizace mají v závislosti na typu produktu nejrozličnější podobu. V zásadě lze tržní pravidla pro jednotlivé komodity rozčlenit do následujících skupin.

A) Společná tržní organizace s intervenčními mechanismy a vnější ochranou

COM s intervenčními mechanismy a vnější ochranou se vztahuje na produkty jako je obilí, rýže, cukr, mléko a mléčné produkty, hovězí a vepřové maso, stolní víno, některé druhy ovoce a zeleniny apod. Celkem sem spadá zhruba 70 % zemědělské výroby. Tato forma je založena na stanovení garantované minimální ceny (intervenční ceny), která zabraňuje poklesu tržní ceny pod určitou minimální hranici prostřednictvím státních intervenčních nákupů. Protože minimální ceny v EU jsou obecně vyšší než světové ceny, jsou zavedena opatření na ochranu vnitřního trhu před dovezeným zbožím. K těmto ochranným mechanismům patří dovozní odvody, cla nebo vývozní refundace.

B) Společná tržní organizace s vnější ochranou

Tento druh COM zahrnuje výrobky jako je např. vejce a drůbež, značková vína, květiny, vybrané druhy ovoce a zeleniny. Celkem sem spadá přibližně 25 % zemědělské produkce EU. V tomto případě neexistují žádná zvláštní opatření na ochranu vnitřního trhu, neboť se jedná o konkurenceschopné výrobky, které žádnou výraznou ochranu v rámci jednotného trhu nepotřebují. Ochrana před zbožím z exportu je zabezpečena stejně jako v předchozím případě pomocí dovozních a vývozních mechanismů.

C) Společná tržní organizace s podporou cen

COM s podporou cen se vztahuje na řadu výrobků, u nichž se EU v rámci dohod GATT zavázala udržet dovozní cla na nízké úrovni, nebo je vůbec neuvalovala, čímž nemohou být uplatněna tradiční ochranná opatření (týká se to např. některých krmiv). Aby zůstala zachována konkurenceschopnost produktů EU před levnými dovezenými produkty, je jejich podpora v rámci tržní organizace prováděna jiným způsobem. Například jsou přidělovány příspěvky těm zpracovatelům, kteří zpracovávají (dražší) produkty vyrobené v EU. Docílí tím tedy vyrovnání mezi cenou EU a cenou dovezeného zboží. Tímto způsobem jsou zabezpečeny příjmy farmářů, přičemž spotřebitelské ceny zůstávají současně na relativně nízké úrovni. Z posledně jmenovaného důvodu je tato forma tržní organizace uplatňována i u některých produktů, které mají zvláštní regionální význam. Produkty, které do této kategorie spadají, představují celkem necelých 5 % zemědělské produkce EU.

D) Společná tržní organizace s paušálními příspěvky

Další druh COM se týká speciálních produktů, které sice představují jen velmi malý podíl zemědělské produkce (méně než 1 %), ale mají velký sociálně-ekonomický význam (např. konopí, len, chmel, bavlna). V takových případech je podpora zabezpečena formou příspěvků, které se vztahují na hektar výrobní plochy nebo se stanovují proporcionálně k vyrobenému množství.

Veškerá výše popsaná regulace společných tržních organizací je prováděna na základě jasně stanovených produkčních kvót a limitů regulujících nabídku zemědělských komodit, která následně určuje výši disponibilních přímých plateb.

Produkční kvóty, referenční období a návrh přímých plateb pro ČR

Produkční kvóty a referenční ukazatele budou hrát při formování rozměru a struktury českého zemědělství klíčový význam, neboť jejich platnost bude dlouhodobá. Rozhodně nelze očekávat, že výsledkem jednání bude plošné zvětšení rozměru českého zemědělství. Zároveň je třeba vzít v úvahu, že jen tři kvóty mají charakter nepřekročitelných fyzických limitů produkce (*mléko, bramborový škrob a cukr*), jejichž překročení je sankcionováno. Ostatní jsou jen uznanými kvantifikacemi těch fyzických objemů, na něž budou vypláceny přímé platby. Velikost další konkrétní, nesubvencované

produkce, plochy nebo stáda nad tyto objemy, ať již na farmě nebo v zemi ovšem nelimitují.

Ve své Společné pozici Evropská unie navrhuje určit pro kandidátské země produkční kvóty pro jednotlivé komodity na základě nejaktuálnějšího referenčního období, pro které jsou k dispozici data, za což označuje období 1995-1999, případně rok 2000. Velikost kvóty je stanovena buď na základě průměru produkce ve stanoveném referenčním období nebo je zvolena nejvyšší produkce v daném referenčním období. Tento návrh EU však omezuje prostor k pokračování výrobní restrukturalizace agrárního sektoru ČR (především ve směru k orientaci na produkci masného skotu), neboť zvolené referenční období je pro české zemědělce obdobím nejhorším, kdežto v zemích EU jde o období s nejvyšší produkcí.

Tab. 3. Navržené referenční období, přehled kvót a existující nároky na přímé platby v EU

Prioritní komodity	Referenční období	Kvóty návrh EU	Kvóty požadavek ČR	Přímé platby EUR
Plodiny pěstované na orné půdě (obiloviny, olejnin)	1997-1999	2 251 000 ha	2 358 000 ha	63 na tunu
s referenčním výnosem	1995-1999	4,18 t.ha ⁻¹	4,37 t.ha ⁻¹	x
Kvóty na produkci mléka	1997-1999	2 505 000 tun	3 100 000 tun	5,75 na tunu
Prémie na krávy bez tržní produkce mléka	2000	55 853 kusů	230 000 kusů	200 na kus
Prémie pro býky	1998-2000	231 600 kusů býků	305 000 kusů býků	210 na kus
Prémie pro voly	1998-2000	a volů	a volů	150 na kus
Porážkové prémie dospělý kus /telata	1998-2000	424 900 kusů	530 000/ 11 000 kusů	80/50 na kus
Kvóty na produkci cukru	1995-1999	445 037 tun	505 000 tun	x
Kvóty na produkci škrobu	1997-1999	16 967 tun	51 000 tun	18,43 na tunu
Len dlouhé resp. krátké vlákna	1997-1999	1 295/1 764 tun	8 000/4 000 tun	160/90 na t
Konopí	1997-1999	0	3 080 tun	160/90 na t
Sušená píce	1998-1999	22 877 tun	30 000 tun	39,64-68,8 na t
Chov koz/ovcí	1998	44 192 kusů	130 000 kusů	16,8/21 na kus

Pramen: MZe ČR, VÚZE

Pozn.: Platnost údajů k datu 6/2002

Jak je patrné z Tab. 3, je současná nabídka EU značně poddimenzovaná zejména u limitů týkajících se přezvýkavců, tj. u všech limitů pro skot, ovce a mléko. Lze tak konstatovat, že akceptací nabídky by nemohlo dojít k žádoucímu snižování zornění, které je v porovnání se srovnatelnými zeměmi nepřiměřeně vysoké. Podíl základní výměry orné půdy v návrhu EK na celkové výměře zemědělského půdního fondu v ČR činí 61,7 %, přitom v Bavorsku to je 54,5 % a Rakousku 35,3 %. Naopak podle dopadových studií VÚZE by mohlo dojít i ke zvýšení zornění a k rozšíření produkce obilnin - tedy komodity s nejnižší přidanou hodnotou. Nízké limity pro přezvýkavce by kromě potenciálního zvýšení zornění způsobily i zvýšení výměry nevyužitých travních porostů, převážně pak v méně příznivých oblastech.

Nezanedbatelný dopad by měly i snížené limity u méně významných komodit z hlediska jejich podílu na hrubé zemědělské produkci, a to lnu, konopí nebo sušené píce. Přitom právě tyto komodity vedou k důležité diverzifikaci výroby na orné půdě v marginálních oblastech, která by jinak směřovala pouze k produkci obilovin a olejnin. Snížené limity a kvóty pro zemědělskou výrobu by se nadále projeví v nižším využití zpracovatelských kapacit v ČR, a to zejména v mlékárenském a masném průmyslu.

V otázce přímých plateb se zatím nepodařilo najít shodu mezi návrhy EU a požadavky kandidátských zemí, navíc trvá rozpor i mezi stávajícími členskými zeměmi EU. Všechny kandidátské země požádaly pro své zemědělce v rámci svých vyjednávacích postojů o stejný režim přímých plateb, jaký platí v současných členských zemích EU. Podle návrhu EU by však přistupující státy měly obdržet 25 % v prvním roce členství (2004), 30 % ve druhém roce (2005), 35 % ve třetím roce (2006) s následným postupným náběhem do výše 100 % v roce 2013. Některé členské země EU (především Německo, Nizozemsko, Velká Británie a Švédsko) označily tento návrh EK vůči kandidátským zemím za příliš štědrý. Tyto země argumentovaly zejména tím, že finanční rámec dohodnutý na summitu Evropské rady v Berlíně v březnu 1999 pro roky 2000-2006 s přímými platbami pro nové členské země nepočítal vůbec. Poslední vývoj však ukázal na setrvání návrhu postupného navyšování přímých plateb i přes odpor některých členských států vzhledem k tomu, že přímé platby jsou součástí platného *acquis communautaire*.

3. Rozvoj venkova

Rozvoj venkova je úzce spojen se Společnou zemědělskou politikou. V souvislosti s reformou SZP v roce 1999 byla v rámci Agendy 2000 vytvořena nově politika trvale udržitelného rozvoje venkova. Tím se rozvoj venkova stal druhým pilířem zemědělské politiky a v rozpočtu jsou pro něj vyčleněny poměrně velké finanční prostředky. Jejich čerpání není přímé, ale závisí na vypracování a schválení relevantních projektů včetně částečného kofinancování z vlastních zdrojů. Z posledních návrhů EK uvedených v dokumentu Mid-term review je zřetelná tendence k přesunu finančních prostředků od přímých plateb k financování rozvoje venkova. Je navržen přesun 20 % objemu přímých plateb, přičemž během následujících 7 let by měly být přímé platby postupně snižovány o 3 % ročně.

Na rozdíl od tržních a cenových opatření SZP, které se striktně drží dohodnutých norem a mají spíše nárokový charakter, lze při podpoře rozvoje venkova čerpat finanční prostředky z tzv. strukturálních fondů, které poskytují značný prostor pro individuální přístupy k řešení konkrétních problémů. Strukturální fondy byly zřízeny Radou ES za účelem snižování rozdílů mezi rozvinutými a hospodářsky zaostalými regiony, dále pak za účelem hospodářské a společenské přeměny oblastí se strukturálními problémy a v neposlední řadě ke zlepšení vnitřní politiky jednotlivých členských zemí. Strukturální fondy slouží i ke zlepšování životního prostředí, přispívají k výstavbě a vybudování municipálních i dalších infrastruktur, podpoře konkurenceschopnosti a zvýšení kvality produkce, podporují investice do lidských zdrojů a zlepšují podnikatelské prostředí.

Z důvodu zvýšení efektivnosti využívání podpor ze strukturálních fondů členskými státy navrhla EK v Agendě 2000 reformu strukturální politiky pro období 2000 – 2006. Reforma zvyšuje koncentraci pomoci a zjednodušuje její fungování snížením počtu cílů na tři.

- **Podpora rozvoje a strukturálních změn v regionech, jejichž rozvoj zaostává a jejichž HDP na obyvatele je nižší než 75 % průměru v Evropské unii** (Cíl 1 obhospodařuje 69,7 % prostředků strukturálních fondů).
- **Hospodářská a sociální konverze regionů se strukturálními problémy** (Cíl 2 se týká regionů procházejících hospodářskou a sociální restrukturalizací, venkovských oblastí v úpadku, zaostávajících oblastí závislých na rybolovu a městských oblastí s rozvojovými obtížemi). Pro Cíl 2 je v rámci rozpočtu EU přidělováno 11,5 % prostředků ze strukturálních fondů.
- **Rozvoj lidských zdrojů v oblastech, které nejsou pokryty Cíli 1 a 2** (Cíl 3 je rámcem pro realizaci opatření ke snížení nezaměstnanosti podle Amsterodamské

smlouvy a Evropské strategie zaměstnanosti). Pro Cíl 3 je v rámci rozpočtu přidělováno 12,3 % prostředků ze strukturálních fondů.
Česká republika je zařazena do Cíle 1, s výjimkou Prahy, která spadá pod Cíle 2 nebo 3.

Ve své Společné pozici EU nabídla ČR možnost nižšího kofinancování projektů z vlastních zdrojů, než umožňuje *acquis communautaire*, a to ve výši pouze 20 % (*acquis* stanovuje 50 %, ve výjimečných případech 45 %). Dané zvýhodnění oproti subjektům v EU nabízí českým zemědělcům určitou alternativní možnost pro zlepšení svého konkurenčního postavení na jednotném zemědělském trhu za předpokladu, že budou schopni dané prostředky z rozpočtu EU efektivně čerpat. K tomu je třeba na jednu stranu kvalitně vypracovat a předložit příslušné projekty a na druhou stranu mít přístup k finančním zdrojům pro jejich kofinancování.

MZe ČR v této oblasti připravilo dva programové dokumenty určené k využívání strukturální finanční pomoci pro opatření venkovského rozvoje z EZOZF pro oblasti Cíle 1 na období 2004-2006, kdy se předpokládá, že ČR bude již členem EU a na tyto prostředky bude mít nárok. Jedná se o tyto dokumenty:

- **Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)** – slouží k příjmu finančních prostředků ze záruční sekce EZOZF.
- **Sektorový operační program (SOP)** „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ – slouží k příjmu finančních prostředků z orientační sekce EZOZF, dále umožní žádat o finanční prostředky i na projekty iniciativy Evropského společenství LEADER+ a z FIFG.

V rámci HRDP jsou finanční prostředky požadovány na doprovodná opatření SZP, která mohou být financována ze záruční sekce EZOZF dle Nařízení Rady č. 1257/1999 o podporách rozvoje venkova z EZOZF, a jsou jimi:

- Předčasný odchod zemědělců do důchodu
- Méně příznivé oblasti a oblasti s ekologickými omezeními (LFA)
- Agroenvironmentální opatření – zemědělství šetrné k životnímu prostředí
- Zalesňování zemědělské půdy.

EU ve své Společné pozici z června 2002 navrhla ČR ještě další tři opatření: Podporu pro částečně samozásobitelská hospodářství procházející restrukturalizací, Podporu pro zakládání sdružení výrobců a Technickou pomoc. ČR přijala poslední dvě.

Výše plánované podpory na rozvoj venkova pro roky 2004-2006 financované ze záruční sekce EZOZF pro 10 kandidátských zemí byla Evropskou komisí navržena předběžně ve výši 4 987 mil. EUR. Na ČR přitom připadá cca 8% podíl, tj. 380,9 mil. EUR pro dané tříleté období. Na základě současné verze dokumentu HRDP lze požadavek ČR na kofinancování ze strany EU, jak ukazuje tabulka IV, vyčíslit na 556,84 mil. EUR.

Tab. 4. Požadavek ČR na kofinancování HRDP dle jednotlivých opatření v mil. EUR

Rok	2004		2005		2006		Celkem	
	celkem	EZOZF	celkem	EZOZF	celkem	EZOZF	celkem	EZOZF
Opatření								
Předčasný odchod do důchodu	2,74	2,19	3,49	2,79	4,26	3,4	10,49	8,38
Méně příznivé oblasti a oblasti s ekologickými omezeními	98,63	78,9	100,63	80,5	102,23	81,78	301,49	241,18
Agroenvironmentální opatření	101,28	81,02	114,56	91,65	136,7	109,36	352,54	282,03
Zalesňování zemědělské půdy	5,05	4,04	6,98	5,57	9,09	7,27	21,12	16,88
Zakládání skupin výrobců	1,96	1,56	2,33	1,86	2,7	2,16	6,99	5,58
Technická pomoc	0,98	0,78	1,16	0,93	1,35	1,08	3,49	2,79
CELKEM	210,64	168,49	229,15	183,3	256,33	205,08	696,12	556,84

Pramen: MZe ČR

Další prostředky na rozvoj venkova jsou čerpány z orientační sekce EZOZF a tyto prostředky budou poskytovány podle Sektorového operačního programu (SOP). Základní tematické okruhy k čerpání podpory jsou:

- Investice do zemědělských podniků
- Začínající mladí zemědělci
- Školení
- Lesnictví
- Zpracování a marketing
- Adaptace a rozvoj venkovských oblastí
- Iniciativa LEADER+
- Sektor rybářství.

Vyjednávání o těchto prostředcích již patří do kapitoly 21 – Regionální politika a koordinace strukturálních nástrojů. Pro ČR byly na tyto strukturální operace Evropskou komisí předběžně navrženy částky ze strukturálních fondů v celkové výši 1 767 mld. EUR na období 2004-2006. Z toho na podporu oblastí Cíle 1 bylo vyčleněno přes 88 %, tj. 1 559 mil. EUR. Na Sektorový operační program bylo nakonec z této částky přiděleno 184,3 mil. EUR, tj. zhruba 12 %. Dle MZe ČR potřeby českého zemědělství a venkova tuto částku výrazně převyšují.

Na závěr je třeba poznamenat, že přestože ČR není v současné době ještě právoplatným členem EU a nemá přístup k prostředkům strukturálních fondů, má možnost se na tuto situaci připravit. EU schválila pro kandidátské země do doby jejich vstupu tzv. programy předvstupní pomoci, které mají za cíl prověřit způsobilost dané země připravit se na strukturální fondy, a to v oblasti legislativní, metodické, organizační, institucionální a další, které souvisí s osvojením si principů EU. Patří mezi ně inovovaný **program PHARE**, **program ISPA** (je předchůdcem Kohezního fondu) a **program SAPARD** (je předchůdcem EAGGF).

Strategie rozvoje venkova jsou v kompetenci programu SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development). Cílem programu je dosáhnout trvale udržitelného rozvoje zemědělství a venkova, řešení specifických problémů zemědělství a venkovských oblastí a podpora při zavádění *acquis communautaire* pro oblast SZP. Priority programu byly v ČR stanoveny v **Plánu rozvoje zemědělství a venkova na období 2000-2006**, jenž byl 26. října 2000 oficiálně podepsán Evropskou komisí a ta také ke dni 15. dubna 2002 rozhodla o pověření řízením pomoci Agenturu SAPARD, čímž byl oficiálně tento program v ČR zahájen.

EK udělila ČR akreditaci na sedm opatření: investice do zemědělského majetku; zlepšování zpracování a marketingu zemědělských výrobků; zlepšování struktur pro kontrolu jakosti, pro kvalitu potravin a ochranu spotřebitele; zúrodnění půd a pozemkové úpravy; obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury; rozvoj a diverzifikace hospodářských činností zajišťujících rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů; technická pomoc. Celkově tato opatření pokrývají 95 % z celkových finančních prostředků připadajících na program SAPARD v ČR. Zbývají ještě dvě oblasti (zlepšování profesního vzdělávání a metody zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí), které budou akreditovány v druhé vlně.

Na program SAPARD bude EU poskytnuto celkem 520 mil. EUR ročně pro všechny kandidátské země. Na ČR připadne z této částky zhruba 23 mil. EUR, z toho pro sektor zemědělství cca 500 mil. Kč a pro sektor rozvoje venkova cca 240 mil. Kč. Vzhledem ke zpoždění akreditace programu jsou k dispozici navíc prostředky za období 2000 a 2001 ve výši téměř 50 mil. EUR neboli 1,5 mld. Kč. Start programu lze nyní hodnotit jako dobrý, bylo zpracováno první kolo žádostí a z 881 žádostí bylo schváleno

přibližně 465. Ve skutečnosti je více než 80 % financí z programu SAPARD pro Českou republiku v roce 2000 a 2001 již přiděleno. Unie se v rámci programu SAPARD může podílet až 75 % na celkových nárokových veřejných výdajích na konkrétní opatření. Po vstupu do EU bude program nahrazen čerpáním prostředků z EZOF.

DISKUSE

Po provedené charakteristice lze konstatovat, že situace ve vyjednávání o kapitole Zemědělství není jednoduchá. Na jedné straně přetrvává nejednotnost v pohledu na SZP mezi samotnými členskými státy EU v důsledku blížícího se rozšiřování a budoucího financování platných tržních a cenových opatření, na straně druhé jsou tu požadavky dvanácti kandidátských zemí na rovnocenné začlenění do EU.

Minimální prostor pro jednání se v současnosti jeví v otázce celkové výše přímých plateb zemědělcům, kde je EU pevně omezena svými rozpočtovými možnostmi. V žádném případě tedy nelze od EU očekávat, že by českým zemědělcům přiznala plnou výši přímých plateb od data vstupu. Je nabídnut určitý náběhový harmonogram postupného navyšování až do roku 2013. Tento přístup je sice diskriminující, nemusí však, vzhledem ke komparativní nákladové výhodě české zemědělské produkce, být zábranou dalšího rozvoje českého zemědělství. Jednání je proto třeba koncentrovat na délku přechodného období, na výchozí úroveň přiznaných přímých plateb, na charakter a objem kompenzačních rozpočtových opatření, a na strukturování přímých plateb prostřednictvím produkčních kvót a referenčních veličin.

V této souvislosti je nutno také upozornit na vzájemnou provázanost kandidátských zemí v jednání o přímých platbách. Jakmile některý kandidátský stát přistoupí na návrh EU, možnost vyjednat lepší podmínky je pro ostatní kandidátské země prakticky nulová. EU nebude připravena v této otázce mezi kandidátskými zeměmi diferencovat. Je proto v zájmu ČR usilovat o maximální koordinaci pozic kandidátských zemí v této otázce, pokud možno do zcela závěrečné fáze negociací.

V nejbližší době má proto podstatný význam především jednání o produkčních kvótách a referenčních ukazatelích, které do značné míry budou spoluvytvářet objem a strukturu finančních toků z EU do českého zemědělství, ale také předurčí vývoj struktury českého zemědělství na mnoho let dopředu. Je třeba si uvědomit, že není ani dosažitelné, ani nezbytné vytvářet maximální prostor pro paralelní rozvoj všech subvencovaných zemědělských produkcí současně, nýbrž především těch nejpřínosnějších a nejvýznamnějších (v každé zemi mohou být odlišné). Mezi priority ČR pro jednání s EU patří zejména plodiny pěstované na orné půdě, mléko, skot, cukr, škrob a víno. Velmi intenzivní jednání je třeba vést rovněž o prádlných rostlinách, ovcích a kozách a dále o sušené píce, ovoci a zelenině.

Za významnou oblast je však třeba označit jednání o komunitárních prostředcích pro rozvoj venkova, které mohou zajistit další finanční toky do českého zemědělství a spoluřešit jeho zděděné i nové potřeby. Opatření pro rozvoj venkova financovaná ze strukturálních fondů umožňují členům EU přizpůsobit dané programy svým konkrétním potřebám a významně doplňují podpory vycházející z pevně daných pravidel SZP.

Výsledek jednání z těchto okruhů určí na dlouhou dobu podobu zemědělství a také určí, zda bude hrát stabilizující roli ve venkovském prostoru ČR či nikoliv.

ZÁVĚR

Jednání o kapitole Zemědělství patří jednoznačně mezi jedna z nejtěžších v procesu přistoupení ČR k EU a otázka přímých plateb v jeho rámci k nejdiskutovanějším. Budoucí rozsah a konkurenceschopnost českého zemědělství nezávisí však pouze na dosažení dostatečné výše přímých plateb, ale i na působení řady dalších faktorů nezávislých pouze na úspěšném jednání s EU, nýbrž i na domácí přípravě a přijetí domácích opatření. Kromě přímých plateb se jedná především o tzv. národní produkční kvóty, prostředky pro rozvoj venkova, dále o rozpočtové kompenzace od EU, ochranná opatření v obchodě, na národní úrovni pak o přístup českých zemědělců k půdě a k finančním zdrojům aj.

Hlavním cílem naší zemědělské politiky by mělo být dosažení konkurenceschopnosti agrárního sektoru ČR vůči Evropské unii a světu při současném zachování zemědělství na co největší ploše.

SOUHRN

Dne 14. 6. 2000 začala oficiální jednání mezi ČR a EU o kapitole Zemědělství, jež jsou rozdělena do čtyř subkapitol: horizontální otázky SZP, společné tržní organizace, rozvoj venkova a lesní hospodářství a veterinární a fytosanitární legislativa. Poslední jmenovaná subkapitola byla předběžně uzavřena dne 11. 6. 2002.

Pro ČR navrhuje EU k určení produkčních kvót referenční období 1995-1999, případně rok 2000. Navržené produkční kvóty nejsou dostačující a znamenaly by nárůst zornění a produkce obilnin na úkor alternativních plodin s vyšší přidanou hodnotou se současným snížením užití travních porostů v méně příznivých oblastech a následně nižší využití zpracovatelských kapacit v mlékárenském a masném průmyslu ČR. U přímých plateb navrhuje EU postupné navyšování od 25 % v roce 2004 až po plnou výši v roce 2013.

Z charakteristiky vyplynulo, že klíčový význam má strukturální finanční pomoc v rámci opatření venkovského rozvoje. Čerpání prostředků ze strukturálních fondů není sice přímé a závisí na vypracování a schválení projektů včetně částečného kofinancování z vlastních zdrojů, na druhou stranu však umožňuje, na rozdíl od stanovených tržních a cenových opatření SZP přizpůsobit dané programy konkrétním potřebám. Do doby vstupu je možné čerpat prostředky na rozvoj venkova a specifické problémy v oblasti zemědělství z předvstupního programu SAPARD, který byl oficiálně zahájen 15. 4. 2002. ČR má přislíbeno 23 mil. EUR ročně s tím, že se EU může podílet na nákladech až do výše 75 %. Závěrem je třeba říci, že české zemědělství, ať už s přímými platbami nebo bez nich, získá po rozšíření více finančních prostředků než má k dispozici dnes.

Společná zemědělská politika, Evropský zemědělský orientační a záruční fond, Společné tržní organizace, produkční kvóty, referenční období, přímé platby, rozvoj venkova, strukturální fondy, SAPARD.

LITERATURA

1. BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělská politika*. Brno: MZLU v Brně, 2001. ISBN 80-7157-514-3
2. *Evropská integrace*. Odbor zemědělských komodit. 2002, roč. 6, č. 12, Praha: Mze ČR.
3. EVROPSKÁ KOMISE. *EU Agenda 2000*. Brusel, 1997. 12 s.
4. EVROPSKÁ KOMISE. *Smlouva o Evropské unii. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství*. Přel. L. Tichý, 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1994. 243 s. ISBN 80-85865-02-05

5. Generální ředitelství cel <<http://www.cs.mfcr.cz>>
6. Informační server o EU <<http://www.euroskop.cz>>
7. JAKŠ, J. *Quo Vadis Evropská unie*. 1. vyd. Praha: ETC Publishing, 1998. 242 s. ISBN 80-86006-57-3
8. *Malá encyklopedie Evropské unie*. Přel. A. Mikeščík, 1. vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997. 256 s. ISBN 80-85864-34-7
9. MZe ČR. *Program SAPARD*, 1. vyd. Praha: Institut výchovy a vzdělávání MZe ČR, 1999. 20 s. ISBN 80-7105-201-9
10. MZe ČR. *Předvstupní programy EU* (pracovní verze). Praha: MZe ČR, 1999, 3 s.
11. MZe ČR <<http://www.mze.cz>>
12. SVATOŠ, M. *Reforma společné zemědělské politiky a rozšíření EU*. <<http://www.evropska-unie.cz>>
13. Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky <<http://www.vuze.cz>>
14. WEIDENFELD, W. a WESSELS, W. *Evropská unie od A do Z*. Přel. M. Bednaříková, A. Mikeščík, 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 401 s. ISBN 80-7184-413-6
15. *Zemědělci na vstupu rozhodně neprodělají*. Magazín EU. 2002, č. 2, Praha: Delegace Evropské komise v České republice.

ANALÝZA SPOLEČNÉ ORGANIZACE TRHU S VÍNEM A JEJÍ VLIV NA VINOHRADNICTVÍ A VINAŘSTVÍ V ČR

A. Škorpíková

ÚVOD

V současné době vrcholí jednání o přistoupení České republiky k Evropské unii. V případě dodržení plánovaného vstupu naší země do EU k 1. 5. 2004, zbývá k uzavření všech kapitol a harmonizaci legislativních opatření něco málo přes rok. Jedním z nejžhavějších témat jednání se v posledních měsících stala kapitola Zemědělství, obsahující nejvíce sporných bodů mezi požadavky ČR a návrhy EU. Mezi tyto sporné body patřil právě i obor vinohradnictví a vinařství. Česká republika totiž nesouhlasila s přijetím dnes platného zákazu nových výsadeb vinic v členských státech EU a požadovala v tomto bodě šestileté přechodné období na výsadbu 600 ha nových vinic ročně. Dále čeští vinaři protestovali proti snaze Bruselu zařadit Českou republiku do nevhodné vinařské zóny, což by pro část z nich znamenalo likvidaci z důvodu nemožnosti produkce jakostního vína a prosazení se na trhu Společenství. K datu tisku tohoto příspěvku je kapitola Zemědělství již uzavřena a lze doplnit, že v oblasti vinohradnictví nebyl bohužel žádný z požadavků ČR obhájen.

Mezi hlavní úkoly z pohledu vinohradnictví a vinařství dnes patří dokončení harmonizace legislativy a implementace opatření vyplývajících ze společné organizace trhu s vínem, která je součástí Společné zemědělské politiky EU. Jedná se o základní předpis regulující trh dané komodity v rámci jednotného trhu zemědělských produktů. Okamžikem vstupu do Evropské unie musíme nejen tyto nástroje převzít, což bude vyžadovat značné funkční i institucionální změny, ale umět s nimi i zacházet. Proto je třeba se s těmito předpisy seznamovat již před vstupem do EU.

MATERIÁL A METODIKA

Cílem příspěvku je provést analýzu společné organizace trhu s vínem platné v členských státech EU jako součásti Společné zemědělské politiky a promítnutí jejího vlivu na vinohradnictví a vinařství v ČR.

Příspěvek je v první části věnován stručnému rozboru historického vývoje a analýze pravidel společné organizace trhu s vínem dle **Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999**. Metodicky je analýza členěna na tři základní kapitoly odpovídající třem principům organizace trhu, a to regulaci nabídky spočívající v regulaci tržního potenciálu, regulaci trhu využívající tržních mechanismů a regulaci kvality vína.

Druhá část příspěvku se věnuje vlivům vyplývajícím z uplatnění principů společné organizace trhu s vínem na české vinohradnictví a vinařství. Vzhledem k doporučenému rozsahu jsou rozebrány tři hlavní důsledky implementace společné organizace trhu s vínem, a to povinná registrace vinic na našem území, zákaz výsadby nových vinic po vstupu do EU až do roku 2010 a zařazení ČR do jedné ze tří vinařských zón.

Podkladové údaje ke zpracování příspěvku byly čerpány ze sekundárních zdrojů MZe ČR, Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky v Praze a Českomoravské vinohradnické a vinařské unie ve Velkých Bílovicích, dále z článků týkajících se

organizace trhu vína v rámci EU na internetových stránkách www.europa.eu.int/comm/agriculture/wine/index_en.htm. Základním materiálem pro provedení analýzy společné organizace trhu s vínem bylo Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999 poskytnuté právním oddělením MZe ČR.

VÝSLEDKY

Společná organizace trhu s vínem byla postupně budována v rámci SZP⁵ již od roku 1962. Vznik SZP si vyžádala snaha členských zemí vytvořit společný trh se zemědělskými produkty, jehož fungování je zajištěno prostřednictvím společných tržních organizací pro jednotlivé komodity, tedy i pro víno. První společný trh s vínem byl zaveden v roce 1970 s cílem stabilizovat trhy v odvětví vína a zajišťovat zemědělcům v tomto odvětví přiměřenou životní úroveň. Tato opatření však přispěla k mohutnému rozvoji vinařství, zejména v jižních státech EU a vysokému přebytku zejména stolního vína na trhu Společenství. Následně uplatňovaná opatření, která byla v roce 1987 vydána jako nový tržní řád s vínem⁶, se zaměřovala zejména na dva úkoly:

- a) **regulaci nabídky neboli kontrolu produkčního potenciálu** – bylo uplatňováno omezení práv na novou výsadbu (od roku 1976) a poskytování prémie za konečné vzdání se vinohradnictví (od roku 1981),
- b) **regulaci přebytku stolního vína** – povinná destilace přebytků stolního vína za garantované minimální ceny a dodání těchto výrobků na trh konzumního alkoholu nebo užití jako paliva (od roku 1982). Současně toto nařízení obsahovalo již soubor povolených enologických postupů zaručujících kvalitu produkce, používání určitých údajů k identifikaci výrobku a pravidla pro popis, značení, úpravu a ochranu určitého výrobku.

Jako důsledek rostoucí globalizace se konkurence v odvětví stávala čím dál ostřejší. Navíc provádění dohod uzavřených v rámci Uruguayského kola v roce 1995 vedlo jak k většímu otevření trhu Společenství, tak ke zmenšení prostoru pro subvencovaný vývoz vína. Důkazem toho je růst dovozu vína ze třetích zemí. I ostatní země jako Chile, USA, Argentina, Jižní Afrika a Austrálie začaly rozvíjet velmi agresivní marketingovou politiku a propagovat své výrobky za vysoce konkurenční ceny. Tyto země začínají vytlačovat z trhu tradiční evropské výrobce vín jako je Francie, Španělsko a Itálie.

Stávající společná organizace trhu s vínem zajistila snížení krátkodobých „strukturálních“ přebytků a stabilizaci cen, naproti tomu stále trvá hrozba existence přebytků víceletých, protože toto odvětví může podléhat mezi sklizněmi významným výkyvům z důvodu vysoké závislosti na klimatických podmínkách. Navíc k nerovnováze poptávky a nabídky přispívá vzestup zájmu spotřebitelů o kvalitní vína, jež však nevyplnil dostatečně pokles ve spotřebě stolních vín.

Tyto nové okolnosti vyvolaly potřebu reformy stávajícího systému. Dílčím důvodem reformy byla i složitost a rozsáhlost souboru legislativních nařízení, které daný trh usměrňovaly. Po neúspěšné reformě v roce 1994 byla nová SOT⁷ s vínem deklarována v roce 1999 v *Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999* ze dne 17. 5. 1999 jako součást celkové reformy SZP v rámci Agendy 2000. Toto nařízení, které platí od 1. srpna 2000, sdružuje původních 23 nařízení upravujících toto odvětví.

Opatření navržená v tomto nařízení usilují o následující cíle:

---

⁵ Společná zemědělská politika

⁶ Nařízení (EHS) č. 822/87

⁷ Společná organizace trhu

- Udržovat stabilnější rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou vína v rámci Společenství. V platnosti zůstává zákaz výsadby nových vinic i prémie za vykloučení a již nevysazení vinice; nová opatření jsou však zaměřena především na restrukturalizaci a obměnu vinic, na podporu kvality produkovaného vína a na lepší uspokojení poptávky.
- Umožnit producentům využívání rozšiřujících se trhů.
- Podpořit sektor k vyšší konkurenceschopnosti z dlouhodobého hlediska.
- Odstranit používání intervencí jakožto umělé odbytové možnosti pro přebytky.
- Podporovat trh s vínem a tím také přispět ke stálému zásobování části sektoru konzumního alkoholu, který tradičně používá produkty z destilace vína.
- Zachovat regionální různorodost a současně k těmto rozdílům přihlížet.
- Oficiálně uznat úlohu organizací producentů a odvětvových subjektů.

Společná organizace trhu s vínem podle tohoto nařízení obsahuje ustanovení o produkčním potenciálu, tržních mechanismech, organizacích producentů a odvětvových subjektů, enologických postupech a ošetřování, popisu, označení, obchodní úpravě a ochraně, jakostním vínem s. o. a obchodu se třetími zeměmi. Organizace trhu zahrnuje čerstvé hrozny révy vinné určené ke zpracování, mošty, víno a vedlejší produkty vzniklé při výrobě vína. Výjimku tvoří stolní hrozny, které jsou zařazovány do SOT s ovocem a zeleninou a rozinky, tj. sušené bobule hroznů révy vinné, které spadají pod SOT se zpracovaným ovocem a zeleninou.

Společná organizace trhu s vínem je založena na třech základních principech: regulaci nabídky vína, regulaci trhu a regulaci kvality vína.

1. Regulace nabídky vína (produkční potenciál - Hlava II)

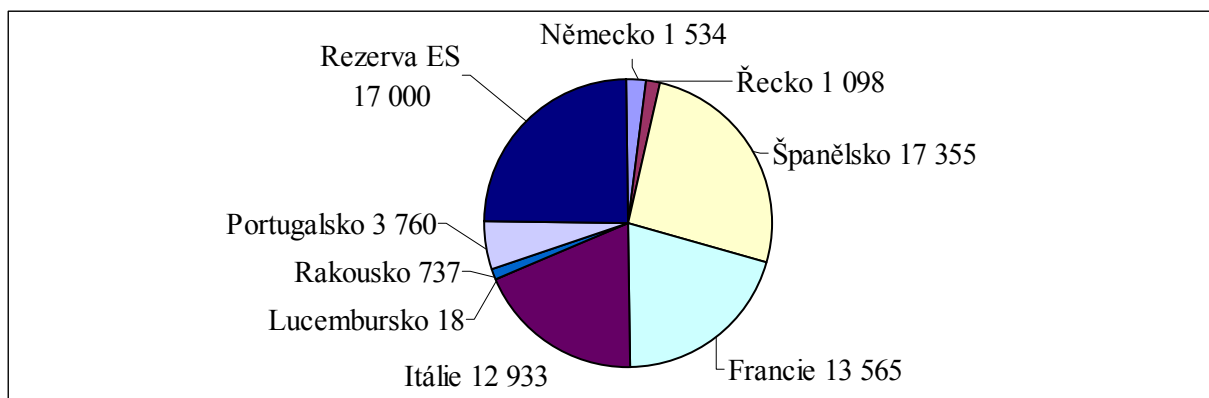
Vzhledem k trvající nadprodukcí vína (zejména vína bílého stolního) platí v EU zákaz výsadby nových vinic až do **31.července 2010**.

Uděluje se však:

a) právo na novou výsadbu pro plochy, které jsou určeny:

- k nové výsadbě prováděné v rámci pozemkových úprav nebo vyvlastnění ve veřejném zájmu podle vnitrostátních právních předpisů
- k provádění vinohradnických pokusů
- k založení porostů za účelem produkce roubov
- dále na plochy, z nichž získané víno nebo vinné výrobky jsou určeny výhradně ke spotřebě v rodině vinaře.

Členské státy mohou rovněž až do 31. července 2003 udělovat toto právo pro plochy určené k produkci jakostních vín stanovených pěstitelských oblastí (tzv. vína s. o.) nebo stolního vína se zeměpisným označením, jestliže výroba dotyčného vína je vzhledem k jeho jakosti nesporně menší než poptávka (viz. obr. 1). Jedná se o užitečný prvek politiky jakosti, jehož prostřednictvím má být nabídka lépe přizpůsobena poptávce. Tento cíl bude po přechodném období (po 31. 7. 2003) plnit funkční systém rezerv práv na výsadbu.

Obr. 1. Rozdělení práv na novou výsadbu v hektarech

Zachovaná rezerva ES ve výši 17 tis. hektarů bude také do 31. 12. 2003 rozdělena členskými státy k použití v oblastech, pro které mohou prokázat dodatečnou potřebu. Práv na novou výsadbu je nutno využít před koncem druhého vinařského roku následujícího po roku jeho udělení. Práva nevyčerpaná během této lhůty se převádějí do rezervy.

b) právo na opětovnou výsadbu

Toto právo je udělováno členskými státy pěstitelům, kteří vyklučili vinice. Toto povolení je nezbytné k umožnění běžné obnovy starých vysloužilých vinic. Členské státy mohou toto právo poskytnout i pěstitelům, kteří se zavážou vyklučit plochu vinic před uplynutím třetího roku od výsadby. Členské státy mohou však stanovit, že tato práva mohou být využita pouze na té ploše, na které se uskutečnilo klučení.

Právo na opětovnou výsadbu musí být využito *před koncem pátého vinařského roku* následujícího po vyklučení. Odchylně od toho může členský stát tuto lhůtu *prodloužit na osm let*. Práva nevyčerpaná během této lhůty se převádějí do rezervy.

c) právo na výsadbu z rezervy

Cílem poskytnutí tohoto práva je umožnit členským státům lépe přizpůsobit výkon práv na výsadbu vinic místním potřebám. Do rezerv se převádí:

- práva na novou výsadbu, práva na opětovnou výsadbu a z rezerv poskytnutá práva výsadby, která nebyla využita během předepsané lhůty
- práva na opětovnou výsadbu, která jejich vlastníci převedli do rezervy, případně proti úhradě ze státních prostředků
- nově vytvořená práva.

Členské státy mohou z rezervy poskytnout práva těmito způsoby:

- a) **bez úhrady** pěstitelům mladším 40 let, kteří disponují přiměřenými odbornými dovednostmi a vědomostmi, poprvé zřídili vinařský podnik a tento jako majitelé obhospodařují (tzv. podpora mladým vinařům)
- b) **proti úhradě** do státního, příp. regionálního fondu pěstitelů, k výsadbě vinic, jejichž produkce má zajištěný odbyt

Práva výsadby převedená do rezervy mohou být z rezervy opětovně poskytnuta až do konce pátého vinařského roku následujícího po roce převodu, jinak zaniknou. Práva výsadby poskytnutá z rezervy, ale nevyužitá do konce druhého vinařského roku, se opět vracejí do rezervy.

Evropská unie v rámci tohoto opatření finančně podporuje odchod z vinohradnické činnosti, a to formou tzv. **prémie za konečné vzdání se vinohradnictví**. Prémie může být poskytnuta pěstitelům, kteří provozují vinohradnictví na ploše alespoň 10 arů. Členské státy

mohou stanovit, na které plochy lze poskytnout prémii, jež může být vázána na podmínky zajištění rovnováhy mezi produkcí a vlivem na životní prostředí v příslušném regionu. Prémie se neposkytuje na plochy vysázené v rozporu s předpisy Společenství, neobdělávané nebo ty, u nichž bylo využito příspěvků na restrukturalizaci. Při získání premie ztrácí pěstitel právo na opětovnou výsadbu pro plochu, na kterou byla poskytnuta premie.

Členské státy mohou také iniciovat projekty **restrukturalizace a přeměny vinic** s cílem přizpůsobení produkce poptávce na trhu, a to přeměnou odrůdové skladby (přestěpováním), opětovnou výsadbou vinic nebo zlepšením pěstitelských metod. Pro uskutečnění těchto projektů je možné čerpat podpory jako jsou:

- náhrady pěstitelům za ztrátu příjmů, která souvisí s prováděním plánu
- příspěvek na náklady restrukturalizace a přeměny vinic (příspěvek společenství nesmí přesáhnout 50 % těchto nákladů; ve vybraných regionech až 75 %).

K zajištění fungování regulace nabídky je nezbytné, aby v každé členské zemi byly vedeny **hodnověrné registry** s údaji o všech vinicích, a to údaje o plochách osazených révou, příslušných odrůdách, celkovém stavu stávajících práv výsadby a všech přijatých vnitrostátních právních předpisech nebo předpisech Společenství. Každý členský stát musí mít seznam odrůd révy určených k výrobě vína, které musí náležet k druhu *Vitis vinifera*. Zatříděny nesmějí být odrůdy révy Charvát, Othello, Isabella, Jacquez, Clinton a Herbémont. V daném seznamu označí členské státy odrůdy révy, které jsou na jejich území vhodné k výrobě jakostních vín s. o. Pouze zatříděné odrůdy révy mohou být na území společenství vysazovány, opětovně vysazovány nebo štěpovány pro účely výroby vína. Plochy, které jsou osázeny nezatříděnými odrůdami révy, musí být vykloučeny, jestliže produkce z těchto ploch není určena výhradně ke spotřebě rodiny pěstitele.

Komise může navíc požadovat údaje nutné k posouzení produkce v odvětví vína, rozsahu průmyslového využití těchto výrobků, vývoje spotřeby vína a jiných produktů odvětví vína v nezměněném stavu, popřípadě jiné údaje potřebné pro řízení trhu. Dále producenti moštových hroznů, jakož i výrobci moštu a vína podávají každoročně prohlášení o množství produktů z poslední sklizně. Členské státy mohou požadovat i od obchodníků s moštovými hrozny každoroční prohlášení o množství poslední sklizně, které bylo uvedeno na trh. Výrobci hroznového moštu a vína podávají každoročně prohlášení o svých zásobách moštu a vína, ať už tyto zásoby pocházejí ze sklizně běžného roku nebo z dřívějších sklizní. Mošty a vína dovezená z třetích zemí se vykazují samostatně.

Tab. 1. Výdajové položky rozpočtu EU na regulaci nabídky vína v EUR

Položka	Rozpočet 2002	Rozpočet 2001	Index 02/01	Čerpání 2000
Prémie za vzdání se vinohradnictví	16 000 000	14 000 000	114,29%	9 492 684
Restrukturalizace a konverze vinic	422 000 000	380 000 000	111,05%	-
Celkem za sektor vína	1 392 000 000	1 153 000 000	120,73%	765 497 471

Pramen: MZe ČR, odbor zemědělských komodit

Výdaje členských států v důsledku závazků vyplývajících z tohoto nařízení jsou hrazeny ze společných fondů (zejména EAGGF⁸) v souladu s financováním SZP. Jak ukazuje tabulka I, bylo v roce 2001 vyčleněno na společnou organizaci trhu s vínem 1 153 milionů EUR, což představuje cca 1,27 % z celkového rozpočtu EU. Na restrukturalizaci a konverzi vinic připadlo 380 mil. EUR a na premie za útlum produkce ve vinařských

⁸ Evropský zemědělský orientační a záruční fond

oblastech 14 mil. EUR. V roce 2002 je u obou opatření navýšena finanční podpora o 14,29 %, resp. 11,05 % a rovněž celkové výdaje na sektor víno vzrostly.

2. Regulace trhu (mechanismy trhu - Hlava III)

Dřívější poměrně vysoká podpora odbytu stolních vín ve formě intervenčních nákupů za minimální garantované ceny vedla k akumulaci ještě větších přebytků. Proto EU přistoupila k uplatňování nových mechanismů regulace trhu:

2.1. Podpora soukromého skladování

Podpora soukromého skladování se poskytuje na stolní víno, hroznový mošt, zahuštěný hroznový mošt a rektifikovaný moštový koncentrát a je poskytována za podmínky sepsání dlouhodobé smlouvy v období od 16. 12. do 15. 2.

Doba platnosti dlouhodobých smluv o skladování končí:

- pro stolní víno nejdříve 1. 9.
- pro hroznový mošt, zahuštěný mošt a koncentrát nejdříve 1. 8.
- nejpozději 30. 11.

2.2. Podpora destilace

V rámci reformy byly zavedeny nové formy destilace:

a) povinná destilace vedlejších produktů vznikajících při výrobě vína

V EU platí zákaz úplného vylisování nakvašených a nenakvašených vinných hroznů, lisování vinných kalů a obnoveného kvašení matolin pro jiné účely než destilaci. Každá fyzická nebo právnická osoba, která zpracovává hrozny k výrobě vína, musí vedlejší vzniklé produkty destilovat. Výjimka platí pro producenty zemí zařazených ve vinařské zóně A, v německé části vinařské zóny B a v Rakousku, pro které je destilace finančně nezajímavá a mohou tyto vedlejší produkty odstranit pod kontrolou a za stanovených podmínek.⁹ Tato povinnost může být splněna dodáním vína výrobcí octu.

Kupní cena matolin, vinných kalů a vína dodaných k destilaci se stanovuje na 0,995 EUR na % obj. alkoholu na hl. Palírna nemůže zaplatit cenu nižší, než je stanovená kupní cena.

Palírna při této destilaci může:

- využít podpory pro produkt k destilaci, jestliže destilací získaný produkt vykazuje nejméně 52 % obj. alkoholu.
- destilací získaný produkt předat intervenční agentuře, pokud vykazuje nejméně 92 % obj. alkoholu.

b) povinná destilace vína vyráběného z hroznů neklasifikovaných výhradně jako hrozny pro výrobu vína

Víno z hroznů odrůd, které jsou zaříděny pro stejnou správní jednotku jako odrůdy moštové i jako odrůdy k jiným účelům, se musí před termínem, jež bude stanoven, destilovat, pokud bylo překročeno běžné množství sklizeného vína a jestliže nebude v daném vinařském roce vyvezeno.

Kupní cena vína dodaného k destilaci činí 1,34 EUR na % obj. alkoholu na hl a palírna nemůže zaplatit cenu nižší než je stanovená kupní cena. Palírna může využít obdobných podpor jako u destilace vedlejších produktů (ad a).

c) destilace v zájmu kontinuálního zásobování částí sektoru konzumního alkoholu, které tradičně využívají produktů z destilace vína

⁹ Obdobnou výjimku z destilace získal i moravský vinařský region zařazený v zóně B. Český vinařský region výjimku získal automaticky zařazením do zóny A.

Společenství může podporovat destilaci stolního vína a vína vhodného k získání stolního vína, aby podpořilo trh s vínem a průběžné zásobení té části sektoru konzumního alkoholu produkty destilace vína, ve které se tento alkohol tradičně používá. Podpora spočívá ve vyplácení primární podpory pro destilaci vína a sekundární podpory palírně pro skladování vzniklého destilátu.

d) destilace v naléhavých případech

V případě výjimečného narušení trhu následkem značných přebytků a/nebo kvalitativních problémů může být přijato nouzové destilační opatření. Účelem tohoto opatření je odstranění specifických přebytků a zajištění průběžného zásobování od jedné sklizně ke druhé.

Jedním z kritérií, která by mohla být určující pro zavedení tohoto opatření, je prokazatelné zhoršení tržní ceny v určité době pro některou kategorii vína nebo pro víno určité pěstitelské oblasti.

2.3. Podpory pro specifické využití

Zavádí se podpora pro použití zahuštěného hroznového moštu a rektifikovaného moštového koncentrátu vyrobeného ve Společenství, a to ke zvýšení obsahu alkoholu vinařských výrobků, pro které je takové zvýšení podle tohoto nařízení povoleno a dále k výrobě hroznové šťávy.

Podpora na užití moštu nebo koncentrátu ke zvýšení obsahu alkoholu vinařských produktů je vyplácena s přihlédnutím k rozdílu v nákladech při zvyšování obsahu alkoholu pomocí moštu, příp. koncentrátu namísto sacharosy.

Součástí podpor k výrobě hroznové šťávy je i podpora na propagační kampaň na zvýšení spotřeby hroznové šťávy. Podpory se poskytují výhradně pro užití výrobků, které byly získány z révových odrůd zařazených jako moštové.

Tab. 2. Výdajové položky rozpočtu EU na regulaci trhu vína v EUR

Položka	Rozpočet 2002	Rozpočet 2001	Index 02/01	Čerpání 2000
Intervence pro výrobky sektoru vína:				
Podpora soukromého skladování vína	63 000 000	52 000 000	121,15%	50 250 019
Destilace vína	362 000 000	267 000 000	135,58%	253 192 010
Povinná destilace vedlejších produktů při výrobě vína	68 000 000	67 000 000	101,49%	73 671 046
CELKEM	493 000 000	386 000 000	127,72%	377 113 075
Převzetí alkoholu z povinné destilace:				
Technické náklady	13 000 000	1 000 000	1300,00%	1 477 815
Finanční náklady	2 000 000	p.m.	x	24 972
Ostatní náklady	30 000 000	31 000 000	96,77%	20 684 472
Odpisy zásob	226 000 000	155 000 000	145,81%	148 349 473
Podpora privát. skladování alkoholu	13 000 000	3 000 000	433,33%	-
CELKEM	284 000 000	190 000 000	149,47%	170 536 732
Podpora pro specifické využití moštu	153 000 000	149 000 000	102,68%	188 414 092
Celkem za sektor vína	1 392 000 000	1 153 000 000	120,73%	765 497 471

Pramen: MZe ČR, Odbor zemědělských komodit

3. Regulace kvality vína (Hlava V, VI, VII, VIII)

Kvalita vyráběného vína je v EU již dlouhou dobu středem pozornosti. Mezi opatření na podporu politiky kvality patří **soubor daných enologických pravidel**, jež je třeba zachovávat při výrobě vína. Postupy se týkají zejména zvyšování cukernatosti, zvyšování/snižování obsahu kyselin a slazení, stanovují mezní hodnoty obsahu oxidu

siřičitého a těkavých látek. Členské státy mohou u enologických postupů a ošetření uplatňovat přísnější předpisy k zachování charakteristických znaků vín na jejich území.

Vzhledem k odlišným produkčním podmínkám (půda, poloha a podnebí) v jednotlivých vinařských oblastech Společenství bylo nutné upravit předepsané enologické postupy výroby vína. Tyto předpisy tedy nejsou v rámci Společenství jednotné, ale liší se podle klimatických podmínek. Z tohoto důvodu je území Společenství rozděleno do tří vinařských zón:

- *Zóna A:* Lucembursko, Německo bez Bádenska a všechny tzv. nevinařské země jako Nizozemí, Belgie, Irsko, Velká Británie, Dánsko a Švédsko
- *Zóna B:* Rakousko, Bádensko a sever Francie
- *Zóna C,* která se dělí do dalších pěti kategorií (CI a, CI b, CII, CIII a, CIII b): Francie, Itálie, Španělsko, Řecko Portugalsko.

Enologické postupy platné pro zónu A povolují nejvyšší možné doslazování moštu cukrem vzhledem k nejméně vhodným klimatickým podmínkám. Toto opatření ve svém důsledku umožňuje zajistit dostatek kvalitních vín, což by bylo jinak velmi obtížné.

K udržení výsledné kvality vína platí zákaz výroby vína z vinných kalů a matolin s výjimkou alkoholu, vínovice nebo matolinového vína, které, pokud je vůbec povoleno vyrábět v členské zemi, může být použito jen k destilaci, popř. pro vlastní potřebu rodiny vinaře.¹⁰ Současně nemohou být k přímé lidské spotřebě nabízeny výrobky, které byly vyrobeny za použití enologických postupů, jež nejsou povoleny v právních předpisech Společenství nebo předpisech vnitrostátních. Dále výrobky neodpovídající zdravotním požadavkům, nejsou bez příměsí a nemají běžnou obchodní jakost.

Velký vliv na prosazení vína na trhu má jeho **popis, označení a obchodní úprava**, proto je tato část také nařízením chráněna. Cílem je ochrana oprávněných zájmů spotřebitele, výrobce, bezproblémové fungování vnitřního trhu a podpora jakostních výrobků. K tomu přispívají pravidla o povinném používání určitých údajů a informací užitečných pro spotřebitele, pravidla o ochraně a kontrole užití určitých údajů, používání zeměpisných označení a tradičních výrazů, označování dovezených výrobků nebo výrobků získaných z dovezených výrobků.

Označování a obchodní úprava výrobků, jakož i reklamy na tyto výrobky nesmí být klamavé a nesmí vést k záměně či uvádět v omyl osoby, pro které jsou určeny. Zejména jde o vlastnosti výrobku jako jsou druh, složení, obsah alkoholu, barva, původ nebo místo, odkud se dováží, jakost, odrůda révy vinné, ročník nebo objem nádoby; dále pak totožnost firem, které se podílejí na výrobě výrobku nebo jej uvádějí na trh.

Výrobky, jejichž označení neodpovídá tomuto nařízení, nesmí být ve Společenství skladovány za účelem prodeje ani uváděny do oběhu. Výjimkou je označení vína k exportu, kde odlišné značení vyžadují jiné právní předpisy dovážející třetí země.

Dále do politiky jakosti spadá i přijetí doplňkových společných pravidel na ochranu zeměpisných označení výrobních oblastí - **jakostních vín stanovené pěstitelské oblasti**. Členské státy musí odevzdat Evropské komisi seznam jimi uznaných jakostních vín s. o. s uvedením odkazu na platné vnitrostátní předpisy pro výrobu a produkci každého z těchto jakostních vín s. o.

Příslušná ustanovení k produkci jakostního vína s. o. se zakládají na ohraničení pěstitelské oblasti, odrudové skladbě, pěstitelské metodě, metodě výroby vína, minimálním přirozeném obsahu alkoholu, hektarovém výnosu, rozboru a vyhodnocování organoleptických vlastností.

---

¹⁰ K případné destilaci vedlejších produktů vzniklých při výrobě vína lze použít pouze neupravených matolin a vinných kalů, tj. bez přídavku cukru.

K regulaci kvality vína dále patří opatření pro **obchod s třetími zeměmi**. Čerstvé hrozny, hroznový mošt, rektifikovaný moštový koncentrát a hroznová šťáva pocházející ze třetích zemí nesmí být v zemích Společenství zpracovávány na víno ani přidávány do vína. Současně je zakázáno uvedení těchto výrobků do alkoholového kvašení. Navíc platí na celém zeměpisném území Společenství zákaz řezání (mísení) vína pocházejícího z třetích zemí s vínem evropským, jakož i řezání vín pocházejících z jednotlivých třetích zemí.

Součástí obchodních opatření jsou i **nástroje ochrany trhu** vycházející z dohod uzavřených v rámci Uruguayského kola mnohostranných obchodních jednání a spočívající v regulaci dovozu vína a částečné podpoře exportu stolního vína. Hlavním nástrojem ochrany trhu, ale i evidence přidělených vývozních subvencí, jsou dovozní a vývozní licence vydávané pro každý obchodní rok. Členský stát uděluje licenci každému žadateli nezávisle na místě jeho usazení ve Společenství a tato licence je platná pro celé Společenství. Udělení licence je podmíněno poskytnutím jistoty na uskutečnění dovozu nebo vývozu během období platnosti licence. Jistota zcela nebo částečně propadá, jestliže nebyl během období dovoz či vývoz uskutečněn. Celní kvóty pro výrobky v působnosti tohoto nařízení navrhuje a zveřejňuje Evropská komise. Pro přidělení kvót může být použito některého z následujících postupů nebo jejich kombinace s cílem zamezit diskriminaci účastníků:

- příjem žádostí v pořadí jejich doručení (chronologický postup)
- proporcionální rozdělení k množství uvedenému v podaných žádostech
- zohlednění tradičních obchodních toků (rozdělení tradiční dovozci/noví žadatelé).

K zajištění souladu s předpisy Společenství musí být dovážené víno doprovázeno jakostním certifikátem o druhu a kvalitě vína spolu s jeho analytickým rozбором potvrzeným inspekčním orgánem v zemi původu. Inspekční orgány jsou zpravidla tvořeny nevládními interprofesními organizacemi vinařů v jednotlivých oblastech, jejichž seznam je oficiálně zveřejňován v Ústředním věstníku ES.

Celkové výdaje na vývozní dotace pro komoditu víno jsou na rok 2002 naplánovány ve výši 25 mil. EUR, což představuje téměř 30 % pokles oproti roku 2001 (35 mil. EUR). Tento vývoj souvisí s postupnou liberalizací zahraničního obchodu, kdy jsou snižována jednak dovozní cla a dále vývozní dotace.

4. Důsledky implementace Společné organizace trhu s vínem v podmínkách ČR

4.1. Povinná registrace

Povinná registrace vinic je jednou z podmínek vstupu naší republiky do EU a vyplývá z Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999. Za neodpovídající evidenci by ČR musela po vstupu platit značné pokuty. Současný stav registrace vinic ukazuje tabulka III. Pěstitelé révy vinné byli povinni podle novely zákona o vinohradnictví a vinařství č. 216/2000 Sb. aktualizovat údaje v registru vinic v období od 21. 8. 2000 do 21. 8. 2001. Registrace vinic však trvá stále vzhledem k probíhajícím pozemkovým úpravám, změnám pěstitelů, přečíslováním parcel a růstu ploch nově vysazených vinic. V platnosti zůstává povinnost registrace vinic o celkové ploše 1000 m² a větší u jednoho pěstitele. Menší plochy je možno registrovat nepovinně.¹¹ Po přijetí ČR do EU bude registrovaná plocha považována za konečnou a další rozšiřování již nebude možné; bude povolena pouze obnova stávajících ploch. Pěstitelé, kteří nebudou mít vinice zaregistrovány, nebudou moci v případě jejich vykloučení vysadit nové a ani právo na opětovnou výsadbu prodat. Současně se zbavují

---

¹¹ Původní povinnost registrace podle zákona č. 115/1995 Sb. se vztahovala na pozemek osázený révou s minimálním počtem 200 keřů nebo přesahující celkovou plochu 300 m².

možnosti zákonně vyrobit víno s přívlastkem nebo prodat hrozny zpracovateli jako přívlastkové.

Tab. 3. Struktura registrací vinic v ČR k 15.8.2002

Kategorie ploch (ha)	Počet pěstitelů	[%]	Osázená plocha (ha)	[%]
0,0 - 0,09	2 263	22,93	164,30	1,33
0,1 - 0,99	6 816	69,06	1 559,52	12,59
1,0 - 4,99	542	5,49	1 106,72	8,94
5,0 a více	249	2,52	9 550,82	77,14
Celkem	9 870	100,00	12 381,35	100,00

Pramen: ÚKZÚZ Brno, odbor trvalých kultur Znojmo - Oblekovice

V kategorii do 1000 m² je zaregistrována téměř čtvrtina z celkového počtu pěstitelů, přičemž plocha vinic v této kategorii tvoří pouze 1,33 % registrovaných vinic ČR. Největší počet pěstitelů je v kategorii od 0,1 do 1,0 ha (69,06 %) a nejmenší je v kategorii nad 5,0 ha, jejichž vinice však zaujímají 77,14 % registrovaných ploch vinic v ČR.

Na základě komentáře ČR k pravidelné zprávě EU je možno konstatovat, že registr vinic je dnes plně funkční a odpovídá předpisům Společenství. Nyní se řeší propojení dat ze systému evidence půdy podle IACS¹² do registru vinic. Kompletní propojení závisí na dokončení systému IACS. ČR není v této věci nijak pozadu, protože také většina členských států EU nemá ještě tuto fázi sdílení dat dokončenu (např. sousední Rakousko).

4.2. Zákaz nové výsadby do roku 2010

Vzhledem k zákazu nové výsadby vinic v EU požádala ČR ve svém Pozičním dokumentu o přechodné období na možnost nové výsadby 600 ha vinic ročně do roku 2009 a dále o možnost obnovy vinic vykloučených po roce 2000 již dle předpisů ES.

ČR argumentovala tím, že požadavek na celkovou výsadbu 3 600 ha do roku 2009 odpovídá zhruba úbytku vinic v průběhu 90. let, který činil 4 131 ha. Navíc naše požadovaná roční výsadba tvoří necelé 0,02 % plochy vinic v EU, ta představuje okolo 3,5 mil. ha. Naše zvýšená produkce tedy nemůže v žádném případě ohrozit situaci na trhu s vínem v EU, a to navíc také proto, že většina tuzemské produkce by byla vyrobena jako víno jakostní, se kterým na trhu v EU není problém.

EU označila naopak požadavek ČR za neakceptovatelný se zdůvodněním, že ČR nežádá o obnovu vinic, ale o výsadbu nových vinic, jelikož původní nebyly vykloučeny dle pravidel a procedur EU.

Dnes po uzavření kapitoly lze konstatovat, že po vstupu do EU bude i pro ČR platit zákaz nové výsadby. Nebylo prosazeno požadované přechodné období. Bylo však vyjednáno právo na novou výsadbu vinic ve výši 2 % ze zaregistrované výměry vinic před vstupem, což představuje cca 270 až 300 ha ročně po zatím neurčité období.

Jedinou cestou je maximální podpora výsadby vinic ještě před vstupem do EU. K urychlení výsadby vinic by měl přispět program, jehož realizaci vláda ČR podpořila svým usnesením č. 144/2002 ze dne 11. 2. 2002. Program předpokládá zvýšení plochy vinic v ČR na 22 tis. ha. Potenciál pro výsadbu vinic v ČR představuje dle MZe ČR téměř 60 tis. ha viničních tratí, které byly v souladu se zákonem č. 216/2000 Sb., o vinařství a vinohradnictví identifikovány jako potenciálně nejvhodnější lokality pro pěstování révy vinné a v současné době je na těchto pozemcích orná půda (viz. tabulka IV). Jedná se o pozemky ve vlastnictví státu (2 647 ha) a ve vlastnictví soukromých osob (56 366 ha). Doba pronájmu pozemků je možná až na 30 let s tím, že nájemné je stanoveno na 1 % z úřední ceny pozemku. Pozemky ve vlastnictví státu pronajímá Pozemkový fond.

¹² Integrovaný administrativní a kontrolní systém

Na státních pozemcích je možné zahájit výsadbu od 1. 10. 2002. Nakládání s pozemky v soukromém vlastnictví nemůže vláda ČR ovlivnit. Je věcí investora a soukromého vlastníka, zda sjednájí nájem nebo prodej předmětného pozemku a za jakou cenu. O pronájem a výsadbu vinic se mohou ucházet jak domácí tak i zahraniční investoři.

Tab. 4. *Plochy pozemků ve viničních tratích s kulturou „orná půda“*

Okres	Státní půda v ha	Soukromá půda v ha	Celkem v ha	Celkem v %
Břeclav	1 670,51	24 500,36	26 170,87	44,35%
Hodonín	337,64	14 690,83	15 028,47	25,47%
Znojmo	x	10 779,81	10 779,81	18,27%
Ostatní	180,39	3 868,77	4 049,16	6,86%
Morava	2 188,54	53 839,77	56 028,31	94,95%
Kutná Hora	0,91	630,91	631,82	1,07%
Litoměřice	120,45	896,10	1 016,55	1,72%
Mělník	5,15	868,55	873,70	1,48%
Ostatní	332,63	125,83	458,46	0,78%
Čechy	459,14	2 521,39	2 980,53	5,05%
CELKEM	2 647,68	56 361,16	59 008,84	100,00%

Pramen: MZe ČR

V současné době byla již dokončena tzv. kategorizace viničních tratí prvních čtyř vinařských oblastí (Velkopavlovické, Mikulovské, Brněnské a Podluží) jižní Moravy. Kategorizace v podstatě znamená rozdělení pozemků do tří kategorií podle vhodnosti pro pěstování nebo vysazování vinné révy. Tratě první kategorie jsou nejlepší a mají automatické právo na opětovnou výsadbu. Druhá kategorie viničních tratí má možnost opětovné výsadby jen v případě větší poptávky po víně v dané vinařské oblasti a poslední kategorie jsou tratě špatné a nevhodné. V případě, že jsou nyní na těchto pozemcích vinice, budou ponechány na dožití, ale znovu se už vysazovat nebudou. Cílem kategorizace je určit z 60 tis. ha relativně vhodných pro vinohradnictví zhruba 20 tis. ha nejvhodnějších pro rozvoj vinic. Vzhledem k časové i organizační náročnosti celkového zpracování bude kategorizace pokračovat i v roce 2003, kdy by měly být zhodnoceny i další vinařské oblasti (Kyjov, Bzenec, Strážnice a Mutěnice).

Náklady na výsadbu nových vinic se v ČR pohybují od 500 tis. až po 1 mil. Kč na hektar. Průměrné náklady po započtení všech běžných nákladů lze stanovit ve výši okolo 800 tis. Kč na jeden hektar. Stát finančně podporuje výsadbu těmito hlavními nástroji:

a) Dotace MZe ČR na obnovu vinic a výsadbu nových vinic

Výše podpory je stanovena sazbou do 300 000 Kč.ha⁻¹ vysázené vinice, tj. výsadba ve viniční trati vinařské obce uznanou sadbou na výměře min. 0,10 ha za podmínky, že příjemce podpory bude s předmětem podpory podnikat min. 10 let.

b) Podpora na výsadbu a obnovu vinic z Vinařského fondu od roku 2003

Vinařský fond byl nově zřízen zákonem č. 50/2002 Sb., kterým se mění zákon o vinařství a vinohradnictví novelizovaný pod č. 216/2000 Sb. s cílem získávat peníze na podporu vinohradnictví a vinařství. Příjmy fondu jsou tvořeny:

- poplatkem ve výši jedné koruny z každého litru všech druhů vín uvedených poprvé do oběhu. Tato povinnost se nevztahuje na výrobce a dovozce vína, pokud v kalendářním roce uvedou do oběhu víno v množství menším než 1000 litrů.
- odvody ve výši 350 korun z každého i započatého hektaru vinice. Tato povinnost se nevztahuje na pěstitele, který pěstuje révu vinnou na ploše menší než 1000 m².
- návratnou finanční podporou státu, která v prvním roce (2002) činí 100 mil. Kč a bude převedena na účet fondu nejpozději do 10. ledna 2003. Podpora státu na rok

2003 a další bude vždy ve výši rovnající se součtu příjmů ze všech ostatních zdrojů fondu.

Prvotním účelem Vinařského fondu bude podpora nových výsadeb vinohradů, která musí být po vstupu do EU zastavena. Po vstupu ČR do EU půjdou finance z fondu směrem k obnově stávajících vinic a zejména na propagaci odbytu vína.

4.3. Zařazení ČR do vinařské zóny

Zařazení naší země do jedné ze tří zón je součástí sladování legislativy ČR s evropskými normami. Česká republika v této věci požadovala zařazení celé ČR do zóny A vzhledem k tomu, že severněji se již žádné vinice nenacházejí a vzhledem k teplotním průměrům v tuzemsku a nižší a kolísavé cukrnatosti hroznů.

EU navrhovala naopak zónu B a argumentovala tím, že jih Moravy leží na stejné rovnoběžce jako severní oblast Francie, německé Bádensko či Dolní Rakousko, jež patří pod zónu B. ČR navíc podle EU patří do zóny B také proto, že v posledních letech se hrozny vyznačovaly vysokým obsahem cukru. V některých letech by však bez doslazování nebylo možné jakostní víno vůbec vyprodukovat (viz. Tab. 5.).

Tab. 5. Vývoj cukrnatosti moštových hroznů v ČR

Ukazatel	MJ	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Cukrnatost	°NM	x	14,0 - 17,0	15,0 - 21,2	14,0 - 22,0	15,0 - 23,2	15,0 - 26,8	13,0 - 21,0
Průměrná cukrnatost	°NM	16,7	15,8	18,1	17	17,5	19,6	16

Pramen: ČMVVU

Dnes je podle českého vinařského zákona povoleno doslazovat hroznové mošty u vín bílých do 21 stupňů cukrnatosti a u vín červených maximálně do 22 stupňů cukrnatosti. Nejvýše však o 7°NM¹³. Má-li hroznový mošt cukrnatost nejméně 19°NM, může být zařazeno mezi vína přívlastková (kabinet, pozdní sběr, výběr z hroznů či bobulí, vína slámová a ledová) a v tomto případě není povoleno jeho další doslazování.

V předpisech ES jsou veškeré údaje vztahující se k cukrnatosti uváděny v objemových procentech přirozeného alkoholu, který představuje celkový obsah alkoholu příslušného výrobku před jakoukoliv úpravou. V tabulce VI jsou tato procenta alkoholu současně přepočítána na stupně cukrnatosti pro lepší srovnání se stavem v ČR. Minimální obsah cukru v hroznech, popř. moštech k výrobě jakostních vín je oproti 15°NM požadovaným v ČR nižší. Naopak možnost zvýšení cukrnatosti je 5,9°NM pro zónu A a 4,2°NM pro zónu B. Pokud bychom nyní uvažovali o kvalitě suroviny potřebné k výrobě stabilního jakostního vína, tedy s cukrnatostí 21°NM / 22°NM, musela by mít v zóně A pro výrobu bílého vína minimálně 15,1°NM a pro vína červená 16,1°NM. Naproti tomu v zóně B je třeba 16,8°NM pro vína bílá a až 17,8°NM pro vína červená. Přitom podle ČMVVU se průměrně sklídí 15-20 % hroznů s cukrnatostí nad 18 stupňů, zbytek je v rozmezí 15-18°NM.

Poslední úprava ze strany EU odsouhlasena následně na zasedání v Kodani je zařazení českého vinařského regionu do zóny A a moravský region ponechat v zóně B. Tento ústupek EU je však pro ČR velice nevýhodný. Platí totiž, že pro jakostní víno nesmí pocházet moštové hrozny z více zón, nesmí se ani mezi jednotlivými zónami převážet a dále nelze jako jakostní vína prodávat vína vzniklá kupáží jakostních vín z různým zón atd. Proto byl návrh EK označen ze strany ČR za likvidační.

¹³ Stupněm cukrnatosti se rozumí obsah zkvasitelných cukrů v hroznech, vyjádřený v kilogramech na 100 litrů hroznového moštu. °NM = stupeň cukrnatosti normalizovaného moštoměru.

Tab. 6. Přehled povolených hodnot cukernatosti u jakostního vína ve vinařských zónách EU

Vinařská zóna	A		B		C Ia		C Ib		C II		C III	
	Jednotky	%alk. °NM	%alk. °NM	%alk. °NM	%alk. °NM	%alk. °NM	%alk. °NM	%alk. °NM	%alk. °NM	%alk. °NM	%alk. °NM	%alk. °NM
Min. nutný obsah cukru v surovině	6,5 / 6,0*	11,0 / 10,1	7,5	12,7	8,5	14,4	9,0	15,2	9,5	16,1	10,0	16,9
Max. možné zvýšení cukernatosti	3,5	5,9	2,5	4,2	2,0	3,4	2,0	3,4	2,0	3,4	2,0	3,4
Celkem	10,0	16,9	10,0	16,9	10,5	17,7	11,0	18,6	11,5	19,4	12,0	20,3
Běžná hranice při zvyšování cukernatosti	12,4 / 13,0	21,0 / 22,0	12,4 / 13,0	21,0 / 22,0	12,4 / 13,0 % alk. 21,0 / 22,0 °NM							
Min. požadovaná hranice cukernatosti suroviny	8,9 / 9,5	15,1 / 16,1	9,9 / 10,5	16,8 / 17,8	10,4 / 11,0 % alk. 17,6 / 18,6 °NM							

Pozn.: * nižší požadovaná hodnota platí pro stanovené pěstitelské oblasti Mosel-Saar-Ruwer, Ahr, Mittelrhein Sachsen, Saale-Unstrut, Moselle luxembourgeoise, England a Wales.

DISKUSE

Po provedené analýze společné organizace trhu s vínem z pohledu jejich tří základních principů lze konstatovat, že patří z celkových 21 zemědělských společných organizací trhů k těm nejsložitějším. Na jednotlivé zásady uvedené výše navazují další zpřesňující předpisy, jejichž počet dle EUR-Lex dosáhl koncem roku 2001 okolo 215 platných právních předpisů.

Na jedné straně jsou společná pravidla nutná při snaze udržet jednotný trh se zemědělskými produkty v rámci Společenství. Na druhou stranu tato pevně daná pravidla svazují ruce evropským vinařům oproti producentům z tzv. nových vinařských zemí jako je Austrálie, Jižní Afrika, Amerika, kde tyto předpisy neplatí. Výsledkem je rostoucí konkurence podporovaná přetrvávající nadprodukcí na evropském i světovém trhu. Největší intenzity dosahuje na trhu s nejlevnějšími a nejméně kvalitními stolními víny.

Poslední reakce EU naznačují posun od podpory intervenčních výkupních cen, jež podporují umělý odbyt a zvyšují nadprodukcí, k přizpůsobování produkčního potenciálu a výroby vína současným požadavkům poptávky, a to prostřednictvím rozdělení práv na nové výsadby, zřízení rezerv výsadbových práv, zvýšením podpor na restrukturalizace vinic apod. Dle mého názoru je to krok správným směrem.

Implementace pravidel SOT s vínem do naší legislativy stále probíhá. Prvním krokem byla novelizace zákona č. 115/1995 Sb., o vinohradnictví a vinařství pod č. 216/2000 Sb. Tato novela již v zásadních záležitostech neodporuje platným nařízením EU. V současnosti probíhají konečné práce na úplně novém vinařském zákonu, který by měl být plně slučitelný s předpisy ES a měl by nabýt účinnosti v roce 2003.

Vytvořit funkční registr vinic byl jedním z hlavních úkolů budoucího uplatňování SOT s vínem v ČR. V současné době je zaregistrováno přes 12 tis. ha a tento registr lze považovat za plně funkční, splňuje požadavky *acquis* a je připraven pro účely vyplácení plateb i k provádění zpětné kontroly. Nedostatkem registru vinic je však skutečnost, že doposud nejsou zaregistrovány všechny vinice nad 1000 m². Důvodem je jednak laxnost, popř. neznalost u menších vinařů, dále pak problémy s nedokončenými pozemkovými úpravami u některých, zejména příhraničních obcí. Proto je třeba možnost registrace povolit až do doby skutečného vstupu ČR do EU a nadále podporovat informační kampaň MZe ČR a ČMVVU o výhodách registrace.

Po přijetí SOT s vínem bude ČR muset respektovat zákaz výsadby nových vinic do roku 2010. Je třeba maximálně využít výzvy vlády ČR na novou výsadbu obsahující seznam státních a soukromých pozemků vhodných k výsadbě vinic. Napomoci by měl hlavně nově zřízený Vinařský fond. Současné lze využít podpory Jihomoravského kraje,

který vyčlenil část prostředků ze svého rozpočtu na podporu vinařství v kraji, dále případná jednání s investory a to i zahraničními. Cílem je nejen zvětšit rozlohu vinic a tím zajistit vyšší pokrytí poptávky po víně domácí produkcí, ale i zachování současného rázu krajiny, udržení tradic, stabilizaci, popř. i zvýšení zaměstnanosti v oblastech, kde nelze do budoucna předpokládat vznik průmyslových zón aj.

Posledním z analyzovaných vlivů SOT s vínem je zařazení ČR do vinařské zóny. Tento spor mezi ČR a EU byl o to složitější, že neexistuje přesná definice vinařské zóny a ani pravidel pro zařazení jednotlivých oblastí do vinařských zón. Pro každou oblast je však likvidační, pokud je zařazena do nevhodné vinařské zóny. Proto souhlasím s názorem, že každý stát by měl mít možnost si sám zvolit jemu odpovídající zónu, jelikož nejlépe zná své klimatické a produkční podmínky.

SOUHRN

Odvětví vinohradnictví a vinařství patřilo mezi hlavní sporné body při vyjednávání o vstupu ČR do EU v rámci kapitoly Zemědělství.

Společná organizace trhu (SOT) s vínem paří mezi 21 zemědělských společných organizací trhů EU zajišťujících realizaci SZP. Základním předpisem je Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999 platné od 1. srpna 2000. SOT je založena na třech principech: regulaci nabídky vína, regulaci trhu a regulaci kvality vína.

Základní podmínkou přijetí pravidel SOT s vínem je vytvoření funkčního registru vinic, který je nezbytným nástrojem pro vyplácení podpor a provádění zpětné kontroly, příp. pro poskytování dalších dat požadovaných ze strany EU. K problémovým otázkám implementace SOT patří zákaz výsadby nových vinic až do roku 2010 a snaha o zařazení ČR do vinařské zóny B. Proti těmto návrhům EU stál požadavek ČR o přechodné období pro výsadbu 600 ha nových vinic mezi roky 2004 - 2009 a zařazení ČR do zóny A.

Dnes již víme, že Česká republika musela ustoupit ze všech svých požadavků v rámci tohoto oboru. Přechodné období na novou výsadbu nebylo obhájeno a 96 % plochy našich vinic je zařazeno do vinařské zóny B.

Klíčová slova

vinohradnictví a vinařství, EU, Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999, povinná registrace vinic, plán nové výsadby vinic, vinařské zóny

LITERATURA

1. BUCHTOVÁ, I. a kol. *Situační a výhledová zpráva, Réva vinná, víno*. Praha: Mze ČR, 2001, s.46, ISBN 80-7084-178-8.
2. *CAP reform: The wine sector*. European Commission Directorate General for Agriculture dostupný na <http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/markets/wine/index_en.htm>
3. ČTK *Jihomoravský kraj dá na kategorizaci viničních tratí 2,2 milionu*. 5/2002 dostupné na <<http://www.topagro.cz>>
4. *Evropská integrace*. Odbor zemědělských komodit. 2002, roč. 6, č. 12, Praha: Mze ČR.
5. Legislativa Evropské unie pro oblast vína a vinařství <http://www.europa.eu.int/eur-lex/en/lif/reg/en_register_036055.html>
6. MAŘÍK M. Vstupu do EU se pěstitelé vína neobávají, ale chtějí lepší podmínky. *Hospodářské noviny*. 21.10.2002, s. 20
7. Ministerstvo zemědělství ČR <<http://www.mze.cz>>

8. *Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999 o společné organizaci trhu s vínem.* Brusel: Rada EU, Úřední věstník Evropských společenství, 1999
9. PŮČEK, M. Den „D“ se pomalu blíží. *Vinařský obzor.* 2002, roč. 95, č. 10, s. 454. Velké Bílovice: ČMVVU ISSN 1212-7884
10. SEDLO, J. *Vinařské právo v ČR a v EU.* Lednice: ČMVVU, 2002.
11. SMOLA D. *Vinaři se přou s EU o písmeno.* dostupné na <<http://www.euroskop.cz>
12. ŠPALKOVÁ, J., SEDLO, J. Zařazení ČR do vinařské zóny. *Vinařský obzor.* 2002, roč. 95, č. 9, s. 405-406. Velké Bílovice: ČMVVU ISSN 1212-7884
13. Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky <<http://www.vuze.cz>>
14. *Výzva investorům k programu podpory výsadby vinic v ČR.* Praha: MZe ČR, 2002.
15. *Zákon č. 115/1995 Sb. o vinohradnictví a vinařství,* ve znění novel pod č. 216/2000 Sb. a č. 50/2002 Sb.

ANALÝZA DOPADŮ ZAŘAZENÍ ČR DO VINAŘSKÉ ZÓNY B NA VÝROBU JAKOSTNÍHO VÍNA

Andrea Škorpíková

Abstrakt

Příspěvek se věnuje analýze dopadů zařazení ČR do vinařské zóny B z pohledu možnosti zvyšování cukernatosti a výroby jakostních vín. V případě zařazení ČR do zóny B bude možné zvýšit cukernatost moštu maximálně o 4,2°NM oproti 5,9°NM v zóně A a oproti současným 7°NM. K výrobě bílého jakostního vína bude třeba získat surovinu s minimálním obsahem cukru 16,8°NM a k výrobě červeného jakostního vína 17,8°NM. Přitom v roce 2001 se cukernatost moštových hroznů pohybovala v rozmezí 13–21°NM a průměrná hodnota dosáhla 16°NM. Zařazení ČR do zóny B tedy ohrozí budoucí perspektivu českého vinařství.

Klíčová slova

vinařská zóna, vinařství, EU, enologické postupy, cukernatost

ÚVOD

Odvětví vinařství patří v současné době k nejdiskutovanějším oborům v rámci kapitoly Zemědělství při vyjednávání s Evropskou Komisí. Jedním ze sporných bodů při začleňování českého vinařství do EU je i zařazení České republiky do tzv. vinařské zóny, což podle ČMVVU¹⁴ rozhodne o budoucnosti tohoto odvětví. ČR požaduje zařazení do zóny A, avšak Evropská unie navrhuje zónu B, popřípadě rozdělení ČR do dvou zón, a to zónu A pro český vinařský region a zónu B pro jižní Moravu.

METODIKA

Cílem příspěvku je provést analýzu dopadů zařazení ČR do Evropskou unií navrhované vinařské zóny B na české vinařství. Příspěvek se zaměřuje vzhledem k doporučenému rozsahu pouze na srovnání možností zvýšení cukernatosti hroznů a moštu při výrobě jakostního vína v ČR a v jednotlivých vinařských zónách EU.

V předpisech ES se veškeré údaje vztahující se k cukernatosti uvádějí v objemových % přirozeného alkoholu, který představuje celkový obsah alkoholu příslušného výrobku před jakoukoliv úpravou. V tabulce 2 jsou tyto % alkoholu současně přepočítány na stupně cukernatosti pro lepší srovnání se stavem v ČR. Vzhledem k tomu, že ČR má být zařazena buď do zóny A či B, věnuje se příspěvek hlavně popisu podmínek v těchto dvou zónách.

---

¹⁴ Českomoravská vinohradnická a vinařská unie

VLASTNÍ PRÁCE

Současný stav v ČR

Třídění vína je v ČR podle novely zákona č. 115/1995 Sb. pod č. 216/2000 Sb., o vinohradnictví a vinařství závislé na kvalitě hroznů, tedy na stupni cukernatosti - °NM¹⁵.

Stolní víno smí být vyráběno pouze z hroznů majících nejméně 11°NM.

Jakostní víno lze vyrábět z hroznů, které dosáhly nejméně 15°NM a pouze ve dvou druzích, a to jako odrůdové jakostní víno (85% vína jedné odrůdy) nebo známkové jakostní víno.

Víno s přívlastkem smí být vyráběno jen z hroznů s cukernatostí minimálně 19°NM a to jako Kabinet (nejméně 19°NM), Pozdní sběr (min. 21°NM), Výběr z hroznů (min. 24°NM), Výběr z bobulí (min. 27°NM), Ledové víno (min. 27°NM a hrozny musejí být zpracovávány při teplotě -6°C a nižší) a Slámové víno (min. 27°NM a hrozny jsou aspoň 3 měsíce skladovány na slámě). Dále jsou rozlišována vína šumivá, perlivá, aromatizovaná a likérová, kde jde již o třídění dle odlišné technologie výroby.

Dnes je podle zákona povoleno doslazovat hroznové mošty u vín bílých do 21°NM a u vín červených maximálně do 22°NM. Nejvýše však o 7°NM. Má-li hroznový mošt cukernatost nejméně 19°NM, není povoleno jeho další doslazování a víno může být zařazeno mezi vína přívlastková. Vývoj cukernatosti moštových hroznů od roku 1995 uvádí tabulka 1.

Tab.1. Vývoj cukernatosti moštových hroznů v ČR

Ukazatel	MJ	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Cukernatost	°NM	x	14-17	15-21	14-22	15-23	15-26	13-21
Průměrná cukernatost	°NM	16,7	15,8	18,1	17	17,5	19,6	16

Pramen: ČMVVU

Současný stav v EU

Současná podoba společné organizace trhu s vínem vychází ze základního Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999, které je v platnosti od 1. srpna 2000. Společná organizace trhu je založena na třech principech, a to na regulaci nabídky vína, regulaci trhu a regulaci kvality vína.

Rozdělení členských zemí respektive jejich vinařských regionů do jednotlivých zón spadá pod regulaci kvality vyráběného vína, která je v EU již dlouhou dobu středem pozornosti. Mezi hlavní opatření na podporu politiky kvality patří **soubor daných enologických pravidel**, jež je třeba zachovávat při výrobě vína. Postupy se týkají zejména zvyšování cukernatosti, zvyšování/snižování obsahu kyselin, slazení, stanovení mezní hodnoty obsahu oxidu siřičitého a těkavých látek. Vzhledem k odlišným produkčním podmínkám (půda, poloha a podnebí) v jednotlivých vinařských oblastech Společenství bylo nutné upravit předepsané enologické postupy při výrobě vína. Tyto předpisy tedy nejsou v rámci Společenství jednotné, ale liší se podle klimatických podmínek. Z tohoto důvodu je území Společenství rozděleno do tří vinařských zón:

Zóna A: Lucembursko, Německo bez Bádenska a všechny tzv. nevinařské země jako Nizozemí, Belgie, Irsko, Velká Británie, Dánsko a Švédsko

Zóna B: Rakousko, Bádensko a sever Francie

Zóna C, která se dělí do dalších pěti kategorií (CI a, CI b, CII, CIII a, CIII b): Francie, Itálie, Španělsko, Řecko Portugalsko.

¹⁵ Stupněm cukernatosti se rozumí obsah zkvasitelných cukrů v hroznech, vyjádřený v kilogramech na 100 litrů hroznového moštu. °NM = stupeň cukernatosti normalizovaného moštoměru.

Zóna A má nejbenevolentnější pravidla pro výrobu vína vzhledem k nejméně vhodným klimatickým podmínkám. Je zde povoleno nejvyšší doslazování moštu cukrem, což ve svém důsledku umožňuje zajistit dostatek kvalitních vín, což by bylo jinak velmi obtížné.

ČR není schopná konkurovat levným stolním vínům z jižních vinařských zemí EU, proto je třeba se soustředit zejména na výrobu vín jakostních. Tabulka 2 uvádí minimální obsah cukru v hroznech popř. moštích k výrobě jakostního vína, který je jak pro zónu A (11,0°NM), tak i pro zónu B (12,7°NM) nižší než současná minimální hodnota 15°NM v ČR. Nižší je však možnost zvýšení cukernatosti, a to v zóně A o 5,9°NM a v zóně B o pouhých 4,2°NM.

Tab. 2. Přehled povolených hodnot cukernatosti u jakostního vína ve vinařských zónách EU

Vinařská zóna	A		B		C Ia		C Ib		C II		C III	
Jednotky	%alk	°NM	%alk	°NM	%alk	°NM	%alk	°NM	%alk	°NM	%alk	°NM
Min. nutný obsah cukru v surovině	6,5	11,0	7,5	12,7	8,5	14,4	9,0	15,2	9,5	16,1	10,0	16,9
Max. možné zvýšení cukernatosti	3,5	5,9	2,5	4,2	2,0	3,4	2,0	3,4	2,0	3,4	2,0	3,4
Celkem	10,0	16,9	10,0	16,9	10,5	17,7	11,0	18,6	11,5	19,4	12,0	20,3
Běžná hranice při zvyšování cukernatost	12,4 / 13,0 21,0 / 22,0											
Min. požadovaná hranice cukernatosti suroviny	8,9 9,5	15,1 16,1	9,9 10,5	16,8 17,8	10,4 11,0	17,6 18,6	10,4 11,0	17,6 18,6	10,4 11,0	17,6 18,6	10,4 11,0	17,6 18,6

Pramen: Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999

Pokud bychom nyní uvažovali o kvalitě suroviny potřebné k výrobě stabilního jakostního vína, tedy s cukernatostí 21°NM/22°NM, musela by mít v zóně A pro výrobu bílého vína minimálně 15,1°NM a pro vína červená 16,1°NM. Naproti tomu v zóně B je třeba 16,8°NM pro vína bílá a až 17,8°NM pro vína červená.

ZÁVĚR

Zařazení naší země do jedné ze tří zón je součástí sladování legislativy ČR s evropskými normami. Česká republika v této věci požaduje zařazení celé ČR do zóny A vzhledem k tomu, že severněji se již žádné vinice nenacházejí a vzhledem k teplotním průměrům v tuzemsku a nižší a kolísavé cukernatosti hroznů.

EU navrhuje naopak zónu B a argumentuje tím, že jih Moravy leží na stejné rovnoběžce jako severní oblast Francie, německé Bádensko či Dolní Rakousko, jež patří pod zónu B. ČR má být zařazena do zóny B také proto, že v posledních letech se hrozny vyznačovaly vysokým obsahem cukru. V některých letech by však bez doslazování nebylo možné jakostní víno vůbec vyprodukovat. Poslední úprava ze strany EU je zařazení českého vinařského regionu do zóny A a moravský region ponechat v zóně B. Tento ústupek EU je však nevýhodný, protože k výrobě jakostního vína nesmějí být hrozny dováženy z více zón, nesmějí se ani mezi zóna převážet ke zpracování a nelze jako jakostní víno prodávat víno vzniklé kupáží jakostních vín z různých zón aj.

Z příspěvku jednoznačně vyplývá potřeba trvat na zařazení naší země do zóny A a tím zajistit snazší výrobu tuzemských jakostních vín. Na druhou stranu v případě, že nám EU nevyhoví a my nezískáme nejlepší podmínky, jsem přesvědčena, že české vinařství tím neskončí. Bude třeba změnit odrůdovou skladbu našich vinic a zaměřit se na odrůdy, které v našich klimatických podmínkách dosahují vyšších cukernatostí.

LITERATURA

1. BUCHTOVÁ, I. a kol. *Situační a výhledová zpráva. Réva vinná, víno*. Praha: MZe ČR, 2002, ISBN 80-7084-223-7
2. MARÍK M. Vstupu do EU se pěstitelé vína neobávají, ale chtějí lepší podmínky. *Hospodářské noviny*. 21.10.2002, s. 20
3. Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999 o společné organizaci trhu s vínem
4. SMOLA D. *Vinaři se přou s EU o písmeno*. dostupné na <<http://www.euroskop.cz>>
5. ŠPALKOVÁ, J. – SEDLO, J. Zařazení ČR do vinařské zóny. *Vinařský obzor*, 2002, roč. 95, č. 9, s.405-406.
6. Zákon č. 115/1995 Sb. o vinohradnictví a vinařství, ve znění novel pod č. 216/2000 Sb. a č. 50/2002 Sb.

STRATEGIE VÝROBCŮ VÍNA PŘI VSTUPU ČR DO EU

Zdeněk Pošvář, Helena Chládková

ÚVOD A CÍL

V uplynulých dvaceti letech zaznamenalo vinohradnictví a vinařství v ČR pokles. Nepatrný vzestup spotřebitelské poptávky, dovozy levných vín ze zahraničí a nerentabilní výroba hroznů, měly za následek pokles zájmu pěstitelů o obnovu a zakládání nových vinic, a to i v období let 1994-1999, kdy byly na zakládání vinic poskytovány dotace.

Obrat nastal teprve v posledních třech letech v souvislosti s přípravou ČR na vstup do EU a to v důsledku uplatňování důraznějších programů na podporu obnovy, restrukturalizace a rozšiřování ploch vinic nejen ze státních dotací, ale i z prostředků Vinařského fondu. Jestliže v letech 1990-1999 bylo ročně vysázeno v průměru 240 ha vinic, pak v roce 2000 to bylo 460 ha, v roce 2001 660 ha a v roce 2002 1 100 ha vinic. Předpokládá se, že do 30.4. 2004, bude vysázeno ještě asi 2600 ha, takže celková plocha vinic v ČR při vstupu do EU by mohla činit asi 16 500 ha .

Tato skutečnost znamená posílení významu vinohradnictví a vinařství v ČR a posiluje sebevědomí výrobců v oblasti možných vstupů na nové evropské trhy. Na druhé straně vyvolává obavy z možného zvýšení tlaku zahraniční konkurence na trhy tuzemské.

Cílem tohoto příspěvku je zmírnit obavy českých a moravských výrobců vína a nastínit některé možné strategie pro nadcházející období.

MATERIÁL A METODY

Příspěvek je dílčí součástí výzkumného projektu řešeného pro NAZV v letech 2003-2007, č. UM 112/1 „Perspektivy vývoje a návrhy opatření politiky vinohradnictví a vinařství a rozvoje venkova v jihomoravském regionu“. Projekt je řešený na Ústavu managementu PEF MZLU v Brně.

Vstupní informace nezbytné ke splnění cíle byly čerpány ze zdrojů Českomoravské vinohradnické a vinařské unie (ČMVVU) a ze zdrojů Ministerstva zemědělství ČR. Jednalo se o informace charakterizující: stav registrace vinic v ČR před vstupem do EU, vývoj ploch plodných vinic a hektarových výnosů hroznů, vývoj obnovy vinic, vývoj celkové produkce vína a bilanci produkce a užití vína v ČR. Podle dostupnosti byly jednotlivé údaje zjišťovány za 6-12 let.

Z časových řad byly stanoveny minimální, průměrné a maximální hodnoty sledovaných ukazatelů, které byly použity k odhadu možného vývoje výroby a spotřeby vína v ČR a k návrhu doporučených strategií.

VÝSLEDKY

Vinohradnictví v ČR, obdobně jako v jiných státech (Rakousko, Německo, Slovensko, Maďarsko, aj.) je možno charakterizovat z hlediska počtu pěstitelů (podnikatelských subjektů), jako odvětví roztržštěné. Přesto však, zejména v ČR má některé prvky, jak je zřejmé z Tab.1, odvětví koncentrovaného.

Tab.1. Struktura odvětví vinohradnictví podle registrací vinic v ČR k 30.6. 2003

Velikostní kategorie výměry vinic ha	Počet podnikatelských subjektů	Plocha vinic celkem ha	Průměrná plocha vinic 1 subjektu ha	Podíl kategorie na celkové ploše %	Průměrná roční výroba ³ vína 1 subjektu při výnosu		
					minimálním	průměrném	maximálním
I. 0,01-0,09	2 393	173	0,07	1,25	170	330	440
II. 0,10-0,99	7 109	1 645	0,23	11,84	550	1 080	1 450
III. 1,00-4,99	605	1 236	2,04	8,90	4 900	9 590	12 850
IV. 5,00 -	286	10 838	37,90	78,01	90 960	178 130	238 770
Celkem	10 393	13 892	1,34 ¹	100,00	333 408 ²	652 924 ²	815 196 ²

1 = průměrná výměra vinic připadající na 1 podnikatelský subjekt

2 = celková roční produkce vína z plochy 13 892 ha vinic v hl

3 = průměrná roční výroba vína na 1 ha byla vypočítána z 12-ti leté časové řady (1991/92-2002/03) podle zdroje (2) a je:

minimální (podle roku 1997/98).....2 400 l.ha-1

průměrné 4 700 l.ha-1

maximální (podle roku 1999/00).....6 300 l.ha-1

Z údajů v Tab.1 je zřejmé, že podnikatelské subjekty I. a II. velikostní kategorie pravděpodobně nebudou mít problémy s prodejem vína, a to ani ve výjimečně úrodných letech. V průměrném podniku III. velikostní kategorie může výroba vína dosáhnout v úrodných letech téměř 13 000 l a producenti mohou mít odbytové potíže. Produkce vína není tak nízká, aby bylo snadné ji prodat a zároveň není dostatečně vysoká, aby mohl uzavírat s odběrateli dlouhodobé smlouvy. Pro posílení vyjednávací pozice výrobců je doporučována minimální plocha vinic 10 ha při prodeji lahvého a 15 ha při prodeji vína sudového. Při této velikosti podniku a při průměrné produkci vína 4 700 l z 1 ha by celková výroba daného podniku činila 47 000-71 000 l vína, při minimální produkci 24 000-35 000 a při maximálních hektarových výnosech hroznů (podle roku 1999/2000) 63 000-94 500 l vína ročně. Tato roční výrobní kapacita ve výrobě vína představuje spodní velikostní hranici podnikatelských subjektů zařazených do IV. kategorie. Roční výroba vína v podniku s průměrnou výměrou vinic 37,9 ha by se mohla pohybovat v rozpětí od 9 900 do 238 770 l. V této velikostní kategorii (IV.) jsou však také podniky, jejichž výměra vinic se pohybuje okolo 80 ha a jejichž roční výroba může v příznivých letech dosáhnout 500 000 i více l vína. Jedná se o podniky, které již v současné době, i když v malé míře, pronikají na zahraniční trhy (průměrný vývoz vína z ČR činí za posledních 6 let 280 000 l ročně), mají stále zákazníky, cílevědomě budují značku a posilují svoji vyjednávací sílu.

Je všeobecně známo, že ve všech oborech mají vysokou vyjednávací sílu velké podniky. V průmyslových oborech vznikají např. aliance, ve vinohradnictví vznikají v zahraničí družstva producentů. V podmínkách, kdy po vstupu ČR do EU nebude možno celkovou plochu vinic ve státě zvyšovat, se zintenzivní konkurence mezi stávajícími podniky, které budou moci růst buď vytvářením „družstev producentů“, nebo (jak je zřejmé z vývoje v sousedních zemích) růstem větších podniků na úkor malých, které zanikají. Tento proces se nevyhne ani vinohradnictví u nás, přičemž bude zřejmě nutné překonat určité lokální a patriotické problémy mezi vinařskými obcemi a podoblastmi. Vždyť např. v brněnské vinařské z celkového počtu 50 vinařských obcí pouze ve 4 případech činí celková výměra vinic v jedné obci více než 50 ha, ve znojemské oblasti je to pouze 16 obcí ze 76, ve velkopavlovické 22 ze 34 apod..

Pro posouzení možné strategie lze použít dále údaje týkající se bilance výroby a spotřeby vína v ČR, uvedené v Tab.2

Tab.2. Bilance tuzemské roční výroby a spotřeby vína v ČR

Období	Výroba vína v tis. hl	Spotřeba vína v tis. hl	Podíl výroby na spotřebě v %
Skutečnost 2002/03	495	1 500	33,0
Předpoklad 2007/08 ¹	1 008	1 550 - 1 750	57,6-65,0
Předpoklad 2012/13 ¹	1 008	1 600 - 2 000	50,4-63,0

¹- při maximálních výnosech a výměře vinic při vstupu ČR do EU

Z údajů v Tab.2 je zřejmé, že domácí výroba vína i v případech nejvyšších očekávaných výnosů hroznů, a tedy i nejvyšší očekávané výroby vína, uhradí pouze 63-65 % z domácí spotřeby. Přitom horní hranice roční spotřeby vína vychází z údajů za posledních 6 let, kdy průměrný roční přírůstek spotřeby vína byl 50 000 hl, avšak v letech 2002/2003 stagnoval.

Na základě výše uvedeného stručného posouzení současné velikostní struktury vinohradnických podnikatelských subjektů, předpokládaného zvýšení plochy vinic při vstupu ČR do EU a možného maximálního objemu výroby tuzemských vín, lze pro podnikatelské subjekty všech velikostních kategorií doporučit jako základní strategii pro nejbližší období, strategii udržování stávajících zákazníků. Tato strategie má výhody v tom, že stávající, domácí zákazníci znají a preferují domácí vína před víny zahraničními, pokud jsou tito zákazníci spokojeni zpravidla s postupem času zvyšují poptávku, jsou přístupní akceptovat nabídku nových produktů a v souvislosti s tím jsou méně citliví na případný nárůst cen a často doporučí prodávajícího jiným potenciálním zákazníkům. Tato strategie je založena na vzájemných kontaktech a důvěře mezi dodavatelem a odběratelem a minimalizuje náklady na reklamu.

Podniky, které se považují za dostatečně velké a volné (velikost takového podniku je obtížně definovatelná) pro vstup na zahraniční trhy a které zvolí strategii získávání nových zákazníků musí začít strategii budováním značky a musí počítat s vysokými náklady na reklamu a s tím, že tato cesta k úspěchu může být dlouhá.

ZÁVĚR

Na základě zpracování dostupných informací lze formulovat následující závěry. Celková plocha vinic v ČR při vstupu do EU dosáhne přibližně 16 500 ha. Pozitivním jevem je, že z uvedené plochy vinic budou 78 % obhospodařovat podnikatelské subjekty o výměře vinic nad 5 ha, přičemž průměrná výměra vinice v této velikostní kategorii činila k 30.6.2003 37,90 ha. Po vstupu ČR do EU lze očekávat zintenzivnění konkurenčního boje na tuzemském trhu nejenom mezi zahraničními a tuzemskými výrobci vína, ale i mezi tuzemskými navzájem. Z tohoto pohledu lze tuzemským producentům doporučit jako základní a nejdůležitější strategii udržování stávajících zákazníků a pouze těm největším strategii získávání zákazníků nových.

SOUHRN

Příspěvek charakterizuje strukturu oboru vinohradnictví ČR před vstupem republiky do EU. Stručně charakterizuje 4 kategorie pěstitelů vinné révy podle výměry vinic a podle roční výroby vína při možných nejnižších, průměrných a nejvyšších hektarových výnosech hroznů. Na základě těchto údajů uvádí budoucí výrobu vína v ČR a její podíl na úhradě

tuzemské spotřeby ve výši 50,4-65,0 %. Základní strategie doporučená všem podnikatelským subjektům je strategie udržení zákazníků.

Klíčová slova: vinohradnictví, vinařství, výroba a spotřeba vína, strategie

LITERATURA

1. ČMVVU. *Koncepce rozvoje vinařství České republiky pro období vstupu ČR do EU*. Brno: ČMVVU a JMK, 2002
2. MZČR. *Réva vinná, víno 2003*. Situační a výhledová zpráva. Praha: MZČR, 2002

METODIKA ANALÝZY ODVĚTVÍ A SPECIFIKA POTRAVINÁŘSKÉHO PRŮMYSLU

Pavel Žufan

ÚVOD A CÍL

Růst konkurence ve většině odvětví národního hospodářství nutí podniky k tomu, aby stále více pozornosti věnovaly hledání možností ke zvyšování efektivity svých činností, získání lepších informací o potřebách kupujících, jejich naplňování vlastní firmou i jejími konkurenty, informací o vlivu klíčových vstupů na míru uspokojení zákazníka, atd. Z tohoto důvodu vzniká řada pomocných nástrojů, jejichž cílem je toto hledání usnadnit a umožnit tak podnikům dlouhodobé přežití v konkurenčním prostředí stanovením správného směru veškerých organizačních aktivit.

Základní oblastí, která podnik ovlivňuje z vnějšího prostředí je odvětví, v němž podnik působí. Cílem tohoto příspěvku je zaměřit se právě na odvětvové prostředí a doporučit metodiku, která by byla vhodná pro analýzu odvětví s ohledem na specifika potravinářského průmyslu.

MATERIÁL A METODY

Výchozím materiálem pro tento příspěvek je literatura zaměřující se na analýzu odvětví a metody, které jsou při této analýze používány. Na základě studia této literatury a metod v ní popisovaných je navrženo základní schéma postupu při analýze odvětví se zaměřením na specifika odvětví potravinářského průmyslu a na metody, které jsou pro zmíněná odvětví využitelné. Tyto metody jsou stručně komentovány a je upozorněno na specifika jejich použití v podmínkách potravinářství.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Přestože literatura popisuje celou řadu různých metod a nástrojů využitelných pro analýzu odvětvového prostředí, neexistuje v ČR souborná metodika doporučující postup jednotlivých analytických metod se zaměřením na specifika potravinářského průmyslu a komentující jejich využitelnost. Tento příspěvek je pokusem o navržení hrubého schématu takovéto metodiky a doporučuje využití následujících nástrojů:

Analýza základních charakteristik odvětví

Cílem analýzy základních charakteristik odvětví je popsat typické rysy odvětvového prostředí a kontext, v němž organizace daného odvětví vyvíjejí svou činnost (viz např. Sedláčková, 2000 a Thompson a Strickland, 1989). Přestože některé z analyzovaných charakteristik se duplicitně objevují i v dalších doporučených analýzách, je zde zřejmý důraz spíše na celkovou situaci odvětví, než na konkrétní případy jednotlivých firem, případně jejich skupin. V tomto ohledu je analýza základních charakteristik velmi přínosná

pro popis hlavních rysů situace v odvětví, které pak mohou být dále rozpracovány s využitím dalších metod.

Základní smysl provádění této analýzy je „uvedení čitatele do problému“, čímž je dáno i její doporučené použití – v případě, kdy je analýza vypracována pro osoby, které v daném odvětví přímo nepůsobí (zvláště finanční instituce, které podnik např. žádá o poskytnutí kapitálu).

Analýza konkurenčních sil

Využitelnost analýzy konkurenčních sil je dána jejím důrazem na klíčové síly ovlivňující charakter konkurence v rámci odvětví a také tím, že podrobně teoreticky popisuje jejich možné vlivy (základním literárním zdrojem je zde Porter, 1994). I když tento popis nemůže být úplným seznamem všech možných vlivů v daných oblastech, soustředí pozornost na ty nejdůležitější a nebrání ani tomu, aby byl dle potřeby doplněn o další vlivy důležité v konkrétní situaci odvětví případně podniku. Proto lze i tuto analýzu považovat za velmi dobře využitelnou, byť je často kritizována její statická (stejně jako u některých dalších nástrojů) a malý důraz na vývoj působení jednotlivých sil v čase. Zde je třeba zdůraznit, že teoretický koncept tohoto přístupu nijak nebrání dynamickému pohledu a je vždy na subjektu provádějícím analýzu, aby se zaměřil i na budoucí vývoj jednotlivých analyzovaných oblastí.

Z pohledu potravinářského průmyslu a jeho specifik lze zdůraznit intenzivní soupeření stávajících konkurentů, vysokou vyjednávací sílu obchodních řetězců, substituční provázanost některých odvětví, nevýznamnou pozici výrobců komplementů (případně neexistenci komplementů) a také poměrně nízký vyjednávací vliv dodavatelů. Specifickým vlivem je rovněž právní regulace odvětví projevující se hlavně hygienickými a bezpečnostními předpisy.

Analýza strategických skupin

Význam této analýzy vychází už ze způsobu, jakým byl tento teoretický koncept vyvinut. Prvotním impulsem k jeho vzniku bylo poznání, že klíčové síly z vnějšího a odvětvového prostředí nemají stejné dopady na všechny firmy v odvětví (např. Porter, 1994 a Bowman, 1995). Proto je zajímavé ověřit různorodost těchto dopadů v situacích různých firem a zjistit, co jednotlivé firmy odlišuje a co tedy ovlivňuje také důsledky vývoje klíčových faktorů v čase. Tato analýza může být následována opětovným přezkoumáním výsledků analýzy konkurenčních sil, ale také výsledků analýzy základních charakteristik odvětví a STEP analýzy - právě z důvodu zjištění případných odlišností v dopadech klíčových faktorů na jednotlivé skupiny firem identifikované právě při analýze struktury odvětví. Proto je analýza struktury odvětví opět považována za velmi přínosnou, ovšem také závislou na subjektivním pohledu toho (těch), kdo tuto analýzu provádí.

Analýza změnotvorných sil

Analýza změnotvorných sil v odvětví může organizacím pomoci při vytváření budoucích plánů a strategií ve snaze o to, aby tyto odpovídaly předpokládanému vývoji prostředí (např. Johnson a Scholes, 2000). Může sloužit jako vhodný doplněk k analýze konkurenčních sil, neboť již svým názvem zdůrazňuje dynamický aspekt vývoje jednotlivých faktorů, jehož absence bývá často zmiňována jako hlavní nedostatek právě analýzy konkurenčních sil. Proto se i tato analýza jeví jako přínosná, byť v některých případech opět duplicitní s dříve zmíněnými analýzami.

Významným specifikem většiny potravinářských odvětví je existence dvou základních strategických skupin: velkých výrobců obsluhujících celonárodní trh a mnohdy

vlastněných zahraničním kapitálem a malých výrobců obsluhujících místní a regionální trh potýkajících se často s výraznými ekonomickými problémy.

Analýza atraktivity odvětví

Analýza atraktivity odvětví je logickým vyústěním předchozích analýz v tom, že na základě jejich závěrů posuzuje dopady identifikovaných faktorů na dané odvětví a hodnotí je vzhledem k jiným odvětvím (např. Tichá, Hron a Dohnal, 1998). Kvantitativní podobu této analýzy - matici hodnocení atraktivity odvětví - je nutno považovat za jeden z pomocných nástrojů, přičemž důraz je třeba klást na slovo „pomocný“. Nejde tu totiž o snahu o získání konkrétního čísla přesně určujícího atraktivitu odvětví. Základní přínos tohoto nástroje spočívá v procesu jeho tvorby a je jím zamyšlení se nad klíčovými vlivy souvisejícími s atraktivitou odvětví obecně a stavem odvětví, které je předmětem zájmu. A v tomto bodě je i tento aplikační nástroj nesporným přínosem.

Atraktivitu odvětví je třeba posuzovat na základě charakteru subjektu provádějícího analýzu – z pohledu existující firmy v odvětví lze konstatovat, že aktuální atraktivita je většinou průměrná až nízká, ovšem s potenciálem zlepšování v budoucnosti, což však neplatí z pohledu potenciální nově vstupující firmy, kde atraktivita ve většině případů zůstává na nízké úrovni i z dlouhodobého pohledu.

ZÁVĚR

Celkově lze navržené metody považovat za přínosné a pokrývající všechny základní oblasti, které je třeba analyzovat. V některých případech se sice objevuje duplicita, ovšem ta nijak nesnižuje hodnotu těchto metod. Každá z nich totiž soustřeďuje pozornost na mnohé podstatné charakteristiky, které nejsou v jiných metodách obsaženy, ale které je třeba do analýzy vnějšího a odvětvového prostředí rovněž zahrnout, a bez nichž by obraz prostředí byl neúplný. Navíc i v případě opakujících se charakteristik se různé metody liší jak svým důrazem na některé aspekty analyzovaných charakteristik, tak rozlišovací úrovní svého pohledu na tyto charakteristiky. To potom přispívá k postupnému zpřesňování obrazu o již jednou analyzované oblasti. Z charakteru popisovaných metod i z jejich aplikace na analýzu situace v konkrétních odvětvích potravinářského průmyslu (viz např. publikace autora tohoto příspěvku uvedené na konci seznamu literatury) vyplývá, že jsou na analýzu těchto odvětví použitelné. Ve většině hodnocených oblastí se však výrazně projevuje vliv subjektu hodnotitele, který snižuje objektivitu výsledků těchto analýz. Z vývoje celého vnějšího prostředí je ale zřejmé, že analýzy tohoto prostředí nelze založit pouze na objektivních datech, protože tato jsou mnohdy nedostupná. Proto je zdůrazněn subjekt hodnotitele, přičemž nutným předpokladem využitelnosti konečných výsledků analýzy je zkušenost tohoto subjektu v dané oblasti a jeho dobrá znalost prostředí, jehož se analýza týká. V takovém případě jsou potom výsledky provedených analýz nejlepšími vstupy pro další fáze procesu strategického managementu, zvláště pro fázi formulace strategií, kde slouží jako nezbytný základ, na němž staví další pomocné nástroje, které jsou využívány právě pro návrh alternativních cest k dosažení podnikových cílů. Výsledky analýzy vnějšího prostředí však slouží rovněž k hodnocení navrhovaných alternativ a k výběru těch, které se bude daná firma snažit následně implementovat. Znovu je však třeba zdůraznit, že je naprosto nezbytné neustále sledovat případné změny ve vývoji identifikovaných faktorů a zkoumat vliv těchto změn na danou organizaci a její stávající směřování.

SOUHRN

Příspěvek, který je součástí řešení post-doktorandského grantu uděleného GAČR (č. 402/02/P059) navázaného na výzkumný záměr PEF MZLU v Brně (GAMSM 431100007), a také řešení grantu zaměřeného na analýzu a vytvoření koncepce dalšího rozvoje odvětví vinohradnictví a vinařství v ČR poskytnutého NAZV (č. QF 3276), se zabývá návrhem metodického postupu analýzy odvětví se zaměřením na specifika potravinářského průmyslu. Příspěvek doporučuje jednotlivé metodické součásti stručně komentuje jejich souvislosti v oblasti potravinářského průmyslu.

Klíčová slova

odvětví, analýza, metodika, faktor

LITERATURA

1. BOWMAN, C. *Strategický management*. Praha: Grada, 1995, 152 s. ISBN 80-7169-230-1
1. JOHNSON, G. a SCHOLLES, K. *Cesty k úspěšnému podniku*. Praha: Management press, 2000, 803 s. ISBN 80-7226-220-3
2. KEŘKOVSKÝ, M. a VYKYPĚL, O. *Strategické řízení: teorie pro praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 172 s. ISBN 80-7179-578-X
3. PORTER, M. E. *Konkurenční strategie*. Praha: Victoria Publishing, 1994, 403 s. ISBN 80-85605-11-2
4. SEDLÁČKOVÁ, H. *Strategická analýza*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, 101 s. ISBN 80-7179-422-8
5. THOMPSON, A. A. a STRICKLAND, A. J. *Strategy Formulation and Implementation - Tasks of the General Manager*. 4th edition. Homewood, USA: Irwin, 1989, 366 p. ISBN 0-256-06901-8
6. TICHÁ, I., HRON, J. a DOHNAL, J. *Strategické řízení*. Praha: ČZU, 1998, 266 s. ISBN 80-213-0429-4
7. ŽUFAN, P., ERBES, J. a ČERNÍKOVÁ, R. Příspěvek k analýze odvětví výroby nealkoholických nápojů v České republice. In: *AP IX. - Agrární sektor před vstupem ČR do EU*. Praha: ČZU v Praze, 2001, s. 312-318. ISBN 80-213-0714-5
8. ŽUFAN, P., ERBES, J. a ČERNÍKOVÁ, R. Contribution to the analysis of the brewing industry in the Czech republic. In: *Medzinárodné vedecké dni 2000*. Nitra: SPU Nitra, 2000, p. 33-39. ISBN 80-7137-715-5
9. ŽUFAN, P. Analýza prostředí výrobce produktů racionální výživy. In: *Firma a konkurenční prostředí*. Brno: PEF MZLU v Brně, 2002, s. 322-327. ISBN 80-7302-032-7
10. ŽUFAN, P. Prostředí české mlékárenské firmy. In: *Medzinárodné vedecké dni 2002*. Nitra: SPU Nitra, 2002, s. 419-423. ISBN 80-8069-027-8
11. ŽUFAN, P. Key driving forces in the Czech brewing industry. *Agricultural economics*, July 2002, Volume 48, No. 7, p. 311-314, ISSN 0139-570X

VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ FIRMY PODNIKAJÍCÍ NA TRHU VÍNA V ČR V PŘÍPADOVÝCH STUDIÍCH STUDENTŮ

Renata Černíková, Andrea Škorpíková

ÚVOD A CÍL PRÁCE

Úkolem pedagogů na ekonomických vysokých školách je připravit studenty na manažerskou praxi. Prostředí pro podnikání se však dnes velmi rychle mění. Rychlost, jedinečnost a velikost současných ekonomických, politických, sociálních a technologických změn způsobuje, že formální vzdělání, minulé zkušenosti a rutinní řešení jsou k přípravě manažerů na takové události nedostačující (Coté, 1993). Je tedy třeba se zaměřit na dynamické metody výuky. Metoda případových studií je jednou z možností. S výukou Managementu pomocí případových studií existují velmi dobré zkušenosti (Rao, 1993).

Nejčastěji používaná manažerská technika analýzy prostředí sloužící k identifikování faktorů prostředí, jejich změn, vývoje a plánování návrhů strategií a reakcí organizace na změny prostředí je analýza SWOT.

Je důležité, aby si studenti při výuce Managementu osvojili dovednosti využívat tuto analýzu v konkrétních situacích, v konkrétních podnicích a v konkrétním vnějším prostředí. Prostor k tomuto poskytují případové studie.

Cílem příspěvku je zhodnotit výsledky a závěry studentů při vypracování analýzy vnějšího prostředí podniku působícího v odvětví vinohradnictví a vinařství v České republice, zhodnotit jejich dovednosti pracovat s informacemi uvedenými v případové studii a dát doporučení pedagogům na PEF MZLU v Brně ke zvýšení efektivnosti vzdělávacího procesu pomocí této interaktivní metody výuky.

MATERIÁL A METODY

Situační analýza vnějšího prostředí je na seminářích předmětu Management vyučována pomocí případové studie „Podnikání na trhu vína v ČR“. Tato případová studie je rozdělena do dvou částí. Část I. je věnována situační analýze vnějšího prostředí, část II. situační analýze vnitřního prostředí. Každé části je věnován jeden seminář (2 x 2 vyučovací hodiny).

Případová studie je ve výuce využívána od školního roku 1998/1999. Pro školní rok 2002/2003 byly obě části případové studie rozšířeny a aktualizovány.

Úkolem studentů bylo, před seminářem, nastudovat informace obsažené v případové studii a na základě těchto informací vypracovat krátký projekt, v němž identifikují faktory vnějšího prostředí (příležitosti a hrozby) působící na podnik. Studenti mohli pracovat samostatně nebo ve skupinách.

Při identifikování jednotlivých faktorů měli studenti vycházet z přednášek a doporučené literatury pro absolvování předmětu (Donnelly, 1997; Koontz, Weihrich, 1993; Erbes, Pošvář, 2002).

Příspěvek je součástí projektu řešeného Ústavem managementu pro NAZV č. 1025/3MZ3276.

Práce na seminářích probíhala formou prezentace a diskuse o konkrétních faktorech, posuzoval se jejich význam pro podnik a budoucí vývoj. Na konci semináře studenti zpracovaný projekt odevzdali.

Analýzu prováděli studenti 2. a 3. ročníku manažersko-ekonomického studijního oboru, kteří měli předmět Management zapsáni v zimním semestru školního roku 2002/2003. Celkem 180 studentů, z toho 126 z 2. ročníku a 54 ze 3. ročníku.

VÝSLEDKY

Případová studie

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně měla dva školní zemědělské podniky: ŠZP Lednice a ŠZP Žabčice, které byly k 1.1.2001 na základě rozhodnutí rektora MZLU v Brně sloučeny. ŠZP Lednice má 53 ha vinic a moderní technologickou linku na výrobu, skladování a lahvování vína, tržním produktem je víno. ŠZP Žabčice má 159 ha vinic, víno se zde nevyrábí, tržním produktem jsou moštové hrozny. Oba podniky jsou od sebe vzdáleny asi 50 km.

Vzhledem ke změnám ve vnějším okolí, ale i vzhledem ke změně organizační struktury podniku je nutno vypracovat novou strategii pro pěstování révy vinné a výrobu vína ve sloučeném podniku. Členové poradního sboru, který je odborným poradním orgánem rektora pro otázky řízení Školního zemědělského podniku, rozhodli k určení budoucí strategie a stanovení hlavních úkolů vztahujících se ke středisku vinohradnictví a vinařství vypracovat situační analýzu prostředí, a to nejprve vnějšího a následně vnitřního-podnikového. Od této analýzy, která je úkolem studentů, očekávají lepší stanovení příležitostí a hrozeb z vnějšku a odhalení vlastních silných a slabých stránek.

Případová studie se skládá ze dvou částí. Vnějšího prostředí se týká „Podnikání na trhu vína – část I.“, která obsahuje informace o současné situaci a minulém vývoji v odvětví vinohradnictví¹⁷ a vinařství¹⁸ ve světě, zemích EU a České republice.

Situaci ve světě je věnováno 12 % případové studie, je zde popsán vývoj ploch vinic, produkce a hektarových výnosů hroznů v letech 1992 – 2001 na světových kontinentech a také světová výroba a spotřeba vína v uvedených letech.

Situaci v zemích EU se zabývá 19 % případové studie, jsou zde opět poskytnuty informace o vývoji ploch vinic, produkce, hektarových výnosů hroznů, výrobě a spotřebě vína v letech 1992 – 2001 za jednotlivé země Evropské unie. Ve vývoji spotřeby je uvedeno také srovnání průměrné roční spotřeby na obyvatele v jednotlivých zemích a stručně charakterizována společná organizace trhu s vínem v EU.

Největší část (69 %) případové studie informuje o situaci a vývoji v České republice. Skládá se ze dvou kapitol. Nejprve je charakterizováno prostředí na trhu vína – nabídka a poptávka vína, zahraniční obchod s vínem. Prostředí odvětví vinohradnictví je definováno přírodními, ekonomickými a politicko-právními podmínkami pro pěstování hroznů. Dále jsou charakterizovány vinařské oblasti, pěstované odrůdy, vinohradnické podniky, vývoj cen moštových hroznů a spotřebitelských cen vína, celní, licenční, daňová politika a legislativní opatření v odvětví. Vývoj je opět uváděn v letech 1992 – 2001. Tato část případové studie má 16 stran a obsahuje 17 tabulek.

---

¹⁷ Odvětví vinohradnictví = pěstitelé moštových hroznů pro výrobu vína.

¹⁸ Odvětví vinařství = výrobci vína.

Analýza vnějšího prostředí

Studenti celkem definovali 82 různých faktorů vnějšího prostředí, 25 z nich bylo označeno jako hrozba, 38 jako příležitost, 19 faktorů někteří studenti řadili zároveň mezi příležitosti i mezi hrozby.

52 faktorů (63 %) bylo identifikováno z informací uvedených v textu případové studie, 30 faktorů (37 %) studenti identifikovali sami z jiných zdrojů. Prostředí České republiky se týkalo 88 % faktorů, 5 % se vztahovalo k Evropské unii a 7 % k situaci ve světě. Pořadí deseti nejčastěji uváděných faktorů vnějšího prostředí je uvedeno v Tab. 1.

Tab. 1. Nejčastěji se vyskytující faktory vnějšího prostředí v projektech studentů

Faktor	Relativní četnost výskytu faktoru v projektech studentů v %		
	celkem	jako příležitost	jako hrozba
1. Dotační politika ČR	96 %	87 %	9 %
2. Vstup do EU	78 %	61 %	78 %
3. Přestárle vinice v ČR	65 %	-	65 %
4. Klimatické podmínky v ČR	61 %	26 %	48 %
5. Daňová politika v ČR	52 %	52 %	-
6. Nadprodukce vína v Evropě i ve světě	48 %	-	48 %
7. Rostoucí spotřeba vína v ČR	43 %	43 %	-
8. Vysoký podíl dovozu vína do ČR	43 %	-	43 %
9. Nepokryté potřeby poptávky v ČR	39 %	22 %	17 %
10. Nízká rentabilita vinic v ČR	30 %	-	30 %

Dotační politika České republiky v odvětví vinohradnictví a vinařství byla uváděna nejčastěji (v 96 % projektů). Byla považována převážně za příležitost (v 87 % projektů). Česká republika v současné době poskytuje několik podpůrných programů a schválených podpor pro pěstitele ve formě dotací. Jedná se zejména o podpůrné programy na obnovu vinic a výsadbu nových vinic a udržování genetického potenciálu sadby, dále může pěstitel využít některý z programů Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu ve formě garance úvěrů a dotace částí úroků z úvěrů. V 9 % projektů se tento faktor objevil jako hrozba, důvodem k takovému zařazení byla skutečnost, že výše nevratné dotace poskytované státem na obnovu a výsadbu nových vinic činí 300 tis. Kč na 1 ha, ovšem minimální potřebná částka na výsadbu 1 ha je cca 600 - 700 tis. Kč.

Za druhý nejvýznamnější faktor vnějšího prostředí studenti považovali **vstup České republiky do Evropské unie**. Tento faktor byl v 61 % projektů uváděn jak na straně příležitostí tak na straně hrozeb, v 17 % projektů dokonce pouze jako hrozba. Zařazení mezi ohrožení souviselo především s nutností sjednocení legislativy České republiky s předpisy EU v oblasti vinařství a vinohradnictví a složitostí jejího uplatňování; dále pak zákaz rozšiřování plochy vinic po vstupu do EU; a také obava z nové konkurence. Příležitost plynoucí ze vstupu do EU byla spatřována především v přílivu finančních prostředků ze strukturálních fondů EU, v podpoře propagace vína a v otevření nových trhů.

Přestárle vinice v České republice byly uvedeny v 65 % projektů a ve všech projektech byl tento faktor označen jako hrozba. Ideální stáří vinohradu, kdy je dosahováno nejvyššího výnosu na 1 ha je cca od 5 do 15 roku života vinice. Průměrný věk vinohradů v České republice dosahuje v současnosti 18,4 let. Vinice ve stáří do 10 let tvoří necelých 23% vinic, ačkoliv optimum by bylo 42%. Vinice ve věku od 10 do 25 let představují více než 60% vinic (optimum 53%) a vinice nad 25 let tvoří 17% všech vinic v ČR (optimum 5%).

V závislosti na klimatických a povětrnostních podmínkách kolísá sklizeň (hektarový výnos) a průměrná cukernatost moštových vinných hroznů (ta má vliv na kvalitu vyrobeného vína). **Klimatické podmínky v České republice** pro pěstování révy vinné,

byly studenty považovány spíše za negativní – v 48 % projektů byly uvedeny jako hrozba, jako příležitost pouze ve 26 %.

Velmi často uváděným faktorem vnějšího prostředí byla **daňová politika ČR v odvětví vinohradnictví a vinařství**. Tento faktor byl studenty považován pouze za příležitost a uveden v 52 % projektů. V České republice byla s platností od 1. 7. 2000 zrušena spotřební daň z vína ve výši 2,50 Kč na litr.

Na šestém místě, co do četnosti uváděných faktorů, stojí **nadprodukce vína v Evropě i ve světě**. Tento faktor byl identifikován ve 48 % projektů, ve všech byl označen jako hrozba. V současné době převyšuje produkce vína ve světě jeho spotřebu asi o 26 %, v zemích EU dokonce o 35 %, zásoby vína se postupně zvyšují a pěstitelé v řadě zemí vinice neobnovují.

Mezi deseti nejčastěji identifikovanými faktory sedmé místo obsadila příležitost – **rostoucí spotřeba vína v ČR** (43 % projektů). Spotřeba vína v ČR má rostoucí tendenci, v roce 2001 se podle údajů ČSÚ pohybovala na úrovni 16,2 litrů na osobu a rok (včetně ovocných vín a medoviny), nebo-li kolem 1,3 mil. hl ročně, (tj. cca 13,5 litrů hroznového vína na osobu a rok). Od roku 1992 se zvýšila o 8 %. Trend vyšší spotřeby červeného vína na úkor bílého má také stále rostoucí tendenci.

Vysoký podíl dovozu vína do ČR byl studenty identifikován jako hrozba ve 43 % projektů. Charakteristickým rysem zahraničního obchodu České republiky s komoditou víno je výrazně větší podíl dovozu nad vývozem. V roce 2001 představoval dovoz vína do ČR 70 % domácí spotřeby, vývoz z ČR ve stejném roce činil pouze 1,5 % domácí spotřeby.

S tímto faktorem souvisí i další velmi často identifikovaný faktor **nepokryté potřeby poptávky v ČR**. Produkce vína v České republice kryje potřeby domácího trhu pouze ze 40 -50 %. Někteří studenti spatřovali v nepokryté poptávce příležitost pro české výrobce vína zvyšovat svou produkci (22 % projektů), jiní studenti se na tento faktor dívali jako na hrozbu dalšího růstu dovozu a tlaku konkurence ze strany zahraničních vín (17 % projektů).

Významnou hrozbou identifikovanou studenty ve 30 % projektů byla **nízká rentabilita výroby moštových hroznů v České republice**. Průměrná rentabilita odvětví vinohradnictví v České republice v roce 2001 byla asi 3 % - počítáno podílem nákladů na pěstování 1 kg moštových hroznů k průměrné výkupní ceně 1 kg moštových hroznů.

Zajímavou skutečností je, že všechny nejčastěji se vyskytující faktory byly identifikované z textu případové studie. Příležitosti a hrozby, které studenti identifikovaly z jiných zdrojů se vyskytovaly s mnohem nižší četností, často pouze jednou a všechny se týkaly pouze prostředí v České republice. To svědčí o tom, že jen málo studentů zjišťovalo samostatně další informace.

Mezi postřehy studentů, které nebyly uvedeny v případové studii a vztahují se k vinohradnictví a vinařství, patří identifikování příležitosti **očekávaný růst spotřeby sektů**, podobně jako velmi podstatné hrozby, která opět nebyla zřejmá z textu případové studie a to **vysoká pracnost výroby** v odvětví.

Naopak velmi málo se objevovala důležitá příležitost, která je společná všem odvětvím národního hospodářství, v podobě **možnosti využití zahraničního kapitálu** (pouze v 9 % projektů) a také možnost **účasti na mezinárodních veletrzích** a tím zvýšení propagace svých výrobků (ve 4 % projektů).

ZÁVĚR

Ze zjištěných výsledků je zřejmé, že identifikace faktorů vnějšího prostředí nedělala studentům problémy. Studenti prokázali dovednosti pracovat s informacemi uvedenými

v případové studii, ale také, i když jen někteří, využívat informace z jiných zdrojů. Až 37 % faktorů bylo identifikováno z jiných informačních zdrojů – převážně z médií a tisku. Pozitivní skutečností je, že tyto faktory nepředstavovaly pouze obecné příležitosti a hrozby, které jsou společné pro všechny odvětví národního hospodářství, ale byly to převážně faktory týkající se oborového prostředí.

Nutno je však upozornit na to, že studenti poněkud podceňovali situaci a prostředí v odvětví v zemích EU. Pouze 5 % identifikovaných faktorů se týkalo tohoto vnějšího prostředí, i když byl Evropské unii v případové studii věnován větší prostor (19 % rozsahu případové studie) a existuje mnoho možností zjistit další informace z jiných zdrojů. Vzhledem k blížícímu se vstupu České republiky do Evropské unie je toto varující skutečnost.

SOUHRN

Příspěvek obsahuje výsledky získané analýzou studentských projektů, ve kterých studenti 2. a 3. ročníku denního studia manažersko-ekonomického oboru v zimním semestru školního roku 2002/2003 řešili případovou studii z prostředí firmy podnikající v odvětví vinohradnictví a vinařství v České republice. Případová studie je využívána ve cvičeních předmětu Management na PEF MZLU v Brně k výuce analýzy prostředí. Úkolem studentů bylo identifikovat faktory vnějšího prostředí - příležitosti a hrozby.

V příspěvku jsou shrnuty nejčastěji uváděné faktory vnějšího prostředí a jsou hodnoceny dovednosti studentů pracovat s informacemi obsaženými v případové studii a také jejich dovednosti získávat informace z jiných zdrojů. Závěry příspěvku přináší doporučení pro pedagogy a jsou přínosné pro zlepšení obsahu a metod vzdělávacího procesu v předmětu Management na MZLU v Brně.

Klíčová slova

vnější prostředí, příležitosti, hrozby, případová studie, dovednosti studentů

LITERATURA

1. COTÉ, M., „Case method, case teaching and the making of a Manager?“ In: *Klein, H. E. WACRA –Innovation through cooperation*. Needham, USA: WACRA, 1993, s. 39-48.
2. DONNELLY, J. H., GIBSON, J. L. a IVANCEVICH, J. M. *Management*. Praha: Grada, 1997, 821 s. ISBN 80-7169-422-3
3. POŠVÁŘ, Z., ERBES, J. *Management I*. Brno: MZLU v Brně, 2002, 156 s. ISBN 80-7157-633-6
4. KOONTZ, H., WEIHRICH, H. *Management*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1993, 659 s. ISBN 80-85605-45-7
5. Rao, C. P., „A model of case method teaching of Marketing Management“ In: *Klein, H. E. WACRA –Innovation through cooperation*. Needham, USA: WACRA, 1993, s. 89-97.

Název publikace:	PERSPEKTIVY VÝVOJE A NÁVRHY OPATŘENÍ POLITIKY VINOHRADNICTVÍ A VINAŘSTVÍ A ROZVOJE VENKOVA V JIHOMORAVSKÉM REGIONU
Autoři publikace:	Kolektiv autorů
Redaktor:	Doc. Ing. Pavel Žufan, Ph.D.
Vydání, rok:	první, 2004
Počet stran:	84
Náklad:	60 ks
Formát:	A5
Vydavatel:	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno

Texty neprošly jazykovou úpravou, za věcnou a jazykovou správnost odpovídají autoři jednotlivých příspěvků.